

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

**ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST ŽEN NA MATEŘSKÉ
DOVOLENÉ A JEJÍ KORELÁTY**

**SUBJECTIVE WELL-BEING OF WOMEN ON MATERNITY LEAVE AND ITS
CORRELATES**

Magisterská diplomová práce

Autor: **Bc. Petra Pavlíková**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Zdeněk Vtípil, CSc.**

Olomouc

2012

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: „Psychická pohoda žen na mateřské dovolené“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

v Olomouci 28. 3. 2012

Podpis:.....

Děkuji doc. PhDr. Zdenku Vtípilovi, CSc za cenné rady a připomínky při zpracování magisterské diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ŽENA A SOUČASNÉ POSTAVENÍ ŽEN VE SPOLEČNOSTI.....	9
2 PSYCHICKÉ ZVLÁŠTNOSTI ŽEN V ADOLESCENCI A MLADÉ DOSPĚLOSTI..	12
2.1 GENDEROVÁ IDENTITA ŽENY	12
2.1.1 Změna v pojetí genderové role ženy.....	14
2.2 ADOLESCENCE	15
2.2.1 Psychické zvláštnosti žen v adolescenci.....	16
2.3 DOSPĚLOST.....	17
2.3.1 Mladá dospělost.....	18
2.3.2 Psychické zvláštnosti žen v mladém věku.....	18
3 MANŽELSTVÍ, PARTNERSTVÍ, RODINA	19
3.1 MANŽELSTVÍ.....	19
3.2 NESEZDANÉ SOUŽITÍ, PARTNERSTVÍ.....	21
3.3 RODINA.....	22
4 ŽENY NA MATEŘSKÉ A RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ	23
4.1 MATEŘSKÁ DOVOLENÁ	23
4.2 RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ.....	24
4.3 RODIČOVSTVÍ, MATEŘSTVÍ	24
4.4 OSAMĚLÁ MATKA	27
4.5 ROSTOUCÍ VĚK MATEK.....	28
5 PSYCHICKÝ STAV, PSYCHICKÁ POHODA, ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST.....	29
5.1 ZÁKLADNÍ POJMY	30
5.1.1 Psychický stav a hodnocení struktury a dynamiky psychických stavů	30
5.1.2 Subjektivní pohoda	31
5.1.3 Životní spokojenost.....	33
5.1.4 Kvalita života.....	34
5.1.5 Štěstí.....	34
5.2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ OSOBNÍ POHODU, ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST..	35
5.3 MĚŘENÍ OSOBNÍ POHODY	37
6 SOUČASNÁ EMPIRICKÁ ZJIŠTĚNÍ	38

6.1	K ZAHRANIČNÍM VÝZKUMŮM.....	38
6.2	K ČESKÝM VÝZKUMŮM.....	44
	VÝZKUMNÁ ČÁST	47
7	METODOLOGICKÝ RÁMEC VÝZKUMU	47
7.1	FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A HYPOTÉZ	47
7.1.1	Stanovení cílů	48
7.1.2	Formulace hypotéz.....	48
7.2	APLIKOVANÁ METODIKA.....	50
7.2.1	Dotazník životní spokojenosti	50
7.2.2	SUPOS – 7 - PC.....	51
7.2.3	Výzkum vztahů struktury aktuálních psychických stavů a celkové životní spokojenosti.....	54
7.2.4	Statistika.....	54
7.3	ZKOUMANÝ SOUBOR.....	55
7.3.1	Základní charakteristiky souboru.....	55
7.4	ORGANIZACE A PRŮBĚH ŠETŘENÍ	65
7.5	ZÁKLADNÍ POJMY A SYMBOLIKA VÝSLEDKOVÉ ČÁSTI	65
8	VÝSLEDKY VÝZKUMU	67
8.1	ZÁKLADNÍ VÝSTUPY DOTAZNÍKU ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI	67
8.1.1	Souhrnné výsledky DŽS	67
8.1.2	Zdraví.....	68
8.1.3	Práce a zaměstnání.....	69
8.1.4	Finanční situace	71
8.1.5	Volný čas	72
8.1.6	Manželství a partnerství.....	73
8.1.7	Vztah k vlastním dětem	73
8.1.8	Vlastní osoba.....	75
8.1.9	Sexualita.....	76
8.1.10	Přátelé, známí, příbuzní	77
8.1.11	Bydlení.....	78
8.2	SROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH DIMENZÍ S NORMOU	79
8.2.1	Životní spokojenost žen 14-25 let v jednotlivých dimenzích DŽS	80
8.2.2	Životní spokojenost žen 26-35 let v jednotlivých dimenzích DŽS	81

8.2.3	Životní spokojenost žen 36-45 let v jednotlivých dimenzích DŽS	82
8.3	VÝSTUPY SUPOS – 7 - PC	84
8.3.1	Profil souboru v dotazníku SUPOS – 7 - PC	87
8.4	KORELÁTY DOTAZNÍKŮ	92
8.4.1	Koreláty Dotazníku životní spokojenosti	92
8.4.2	Koreláty Dotazníku životní spokojenosti a SUPOS	93
8.5	SROVNÁNÍ SOUBORU MATEK S JEDNÍM DÍTĚTEM SE SOUBOREM MATEK S VÍCE DĚTMI	93
8.6	K PLATNOSTI HYPOTÉZ	94
	DISKUZE	97
	ZÁVĚR	102
	SOUHRN	104
	POUŽITÁ LITERATURA	108
	SEZNAM GRAFŮ A TABULEK	112

ÚVOD

Touto prací bych chtěla navázat na výzkum životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené realizovaný v rámci diplomové bakalářské práce. Jak už jsem v bakalářské práci uvedla, plně souhlasím s Jirsákovou (1994), která uvádí, že žena má ústřední postavení v celkovém rozvoji. Zastává postavení nejen jako žena-matka, vychovatelka dětí, ale má i důležité postavení v ekonomice, v informačním sektoru, obchodě, školství, zdravotnictví a nelze opomenout ani její úlohu v zemědělství. Uvádí, že na celém světě mají ženy vždy dvě zaměstnání, a to péči o rodinu a práci mimo ni. Přehlížení a nedostatečné hodnocení práce žen má negativní vliv na ni samotnou, její zdraví, na populační růst, kojeneckou a dětskou úmrtnost, ale i na celý rozvoj populace a její ekonomiku a na kvalitu celého života.

Podle současných demografických ukazatelů víme, že populace stárne. Přibývá seniorů a přitom se rodí stále méně dětí. Podle zveřejněných dat Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR) za rok 2010 pokračoval pokles počtu nově narozených osob z vrcholu 119 842 v roce 2008 na 118 667 v roce 2009 a na 117 446 v roce 2010. Tento pokles se týkal živě i mrtvě narozených. Dle jejich prognózy lze předpokládat, že pokles bude pokračovat i v dalších 10 letech, pokud by nedošlo ke zvýšení fertility (plodnosti) žen. Dále dle jejich zjištění pokračoval přesun rodiček do vyšších věkových skupin, kdy více než polovinu všech rodiček (52,8 %) tvoří rodičky 30-leté a starší. (Rodička a novorozenec 2010, UZIS, 21. února 2012).

Z tohoto vyplývá, že by se ženám a mateřství měla věnovat zvýšená pozornost. Z pohledu sociologie máme dostatek informací o trendech v porodnosti, o rodinné politice státu, o změnách v délce mateřské dovolené atd. Bylo napsáno bezpočet publikací, jak zdravě prožít těhotenství, jak pečovat o dítě, jak se po porodu opět dostat do formy... atd. Všude z obálek časopisů se na nás usmívají maximálně spokojené maminky, které zvládnou úplně všechno. Ale je tomu opravdu tak? Jsou spokojené?

V zahraničí se již tomuto tématu začali věnovat. V naší literatuře bohužel zatím chybí kvalitní monografie, jež by se zabývala psychickou pohodou žen na mateřské a rodičovské dovolené. Taktéž výzkumy jsou většinou realizovány v rámci diplomových prací.

My bychom se tedy v této práci dále chtěli věnovat ženám – matkám, které se rozhodly zůstat se svými dětmi doma na rodičovské dovolené. Zajímá nás, do jaké míry jsou ženy spokojeny se svým životem matky na mateřské a rodičovské dovolené. Zda mají na životní spokojenost a její jednotlivé dimenze vliv sociodemografické faktory, jako jsou věk, délka mateřské dovolené a počet dětí. Zda souvisí celková životní spokojenost s kvalitou psychického stavu těchto žen.

Doufám, že tato práce přispěje k přiblížení této problematiky lidem se zájmem o ni a že mně samotné přinese mnoho užitečných informací.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽENA A SOUČASNÉ POSTAVENÍ ŽEN VE SPOLEČNOSTI

V každé práci by se měly nejprve definovat termíny, které budou používány. Myslím, že nemusím vysvětlovat, kdo je *žena*. Ale abych to zcela neošidila, tak pojem *žena* lze definovat jako dospělého člověka samičího pohlaví. Toto slovo se používá nejen pro označení pohlaví člověka, ale i pro označení role ve společnosti – gender (viz. kap. 2.1.). Žena má mnoho rolí, je dcerou, později přítelkyní, manželkou, matkou... Zároveň je také sousedkou, zaměstnankyní, nadřízenou, studentkou, pacientkou.... Každý máme mnoho rolí, ty se mění, jedna přechází v druhou. Jednou z nejdůležitějších rolí ženy je role matky. Role matky je u žen tradičně vnímána jako základní. V současné době se ale toto mění, dnešní ženy se chtějí realizovat nejen u „rodinného krbu“, ale budují si i kariéru. Samozřejmě je třeba připomenout, že nelze pochybovat o tom, že mateřství pro ženu, stejně jako otcovství pro muže, jsou velmi významné hodnoty.

Změna postavení dnešních žen je dána vývojem společnosti, dostupností vzdělání pro všechny a snahou o „rovné“ podmínky pro muže a ženy. Píší samozřejmě o západním civilizačním okruhu, protože postavení žen mimo něj neprodělalo takový pokrok kupředu. Možný (2002) uvádí, že je žena poprvé v historii skutečně nezávislá, samostatná a rovnoprávná, má-li v rukou prostředek regulující počet dětí a kvalifikaci, díky které dokáže i sama udržet rodinný systém na akceptovatelném standardu. Nemyslím, že by žena měla zcela rovnoprávné postavení. Ale v západních civilizacích je vyvíjeno značné úsilí, aby tomu tak bylo. Hackerová (in Oakleyová, 2000) tvrdí, že ženy nejsou diskriminovány pouze muži. Uvádí, že právě ženy mají často mnohem větší předsudky o možnostech rovnocenného zapojení do veřejného života než muži. Podle Oakleyové (2000) vede tato situace ke dvěma důsledkům: postavení ženy jednak jako „minoritní skupiny“, kdy muži představují „majoritní skupinu“ a dále k egalitářské ideologii naší společnosti, která alespoň navenek povzbuzuje ženy, aby dosáhly „stejného“ postavení jako muži – zvláště v oblasti formálního vzdělání.

Je otázkou, jaké možnosti nabízí společnost mladé ženě, které se dostane vzdělání srovnatelné s muži. Pokud vezmu v úvahu naše podmínky, tak bych řekla, že u nás stále dominuje přesvědčení, že se mladá žena musí rozhodnout mezi rodinou a slibnou kariérou. A to zejména chce-li více dětí a chce-li je mít v době, která je optimální pro jejich plození.

Jako příklad lze uvést studium medicíny. Toto studium vzhledem k náročnosti lze absolvovat pouze prezenční formou a trvá 6 let. Pro plnohodnotnou činnost lékaře je třeba mít atestace, kterým předchází tzv. „kolečko“, které trvá 5 let. To znamená, že by žena byla plnohodnotnou lékařkou nejdříve ve 30 letech. Podle Pařízka (2009) je z biologického a genetického hlediska pro první otěhotnění optimální věk ženy mezi 20. až 24. rokem. Uvádí, že před 20. rokem života bývají ženy v naší zemi sice biologicky schopny otěhotnět (průměrný reprodukční věk dívek v ČR nastává mezi 14. až 16. rokem) ale v této době nebývají ještě zcela duševně připraveny na těhotenství a mateřství. S přibývajícím věkem ženy, nad 30 let, pravděpodobnost prvního otěhotnění klesá. A těhotenství žen starších než 35 let jsou spojena s vyšším rizikem těhotenských komplikací a vrozených vývojových vad plodů.

Žena si podle Říčana (2004) prostě musí vybrat mezi rodinou a kariérou. Chce-li rodinu, musí rezignovat na vyniknutí v některých oborech. Samozřejmě, že i žena s rodinou se může stát například výše zmíněnou lékařkou aj...., ale o něco později než muž. A důležitým faktorem pro rozvoj kariéry ženy-matky je i její zázemí. Protože asi největším problémem současných zaměstnaných matek je otázka „kam s dětmi“. Umístění dětí do mateřských školek je čím dál problematičtější, protože školky díky současné politice státu značně ubylo.

Zánik velkého počtu školek není jedinou změnou, která se v posledních letech odehrála. Též byla zavedena několikarychlostní rodičovská dovolená, kdy bohužel spousta žen by ráda využila možnost být doma kratší dobu za vyšší příspěvek a dříve se vrátit do práce. Ale naráží na již zmiňovaný problém s nedostatkem školek. Ve školkách berou děti především po dosažení 3 let a vzhledem k nedostačujícím kapacitám přednostně předškolní děti, aby před nástupem do školy prošly ústavní výchovou.

Velmi často kolem sebe od maminek slyším, že chtějí maximálně 2 děti, protože mít více dětí je luxus. Rodiče mají starost, aby své děti v dnešní době byli schopni zaopatřit, šetří peníze, aby děti mohly vystudovat vysokou školu a tudíž měly větší šance na trhu práce. Možný (2008) uvádí vývoj porodnosti po změně společenského systému v roce 1989. Z původních 140 tisíc porodů za rok klesla porodnost na 90 tisíc porodů za rok. V posledních letech se počet porodů opět zvýšil díky nástupu tzv. „silných ročníků“. Ale i tak porodnost v blízké budoucnosti pravděpodobně nepřekročí 1,5 dítěte na jednu

matku. Jandourek (2003) uvádí, že k tomu, aby se sama doplňovala bez migrace, je třeba přibližně 2,1 dítěte na jednu ženu!

Zajímavé statistiky uvádí ve své práci Čermáková et al (2000). V České republice pracuje po svatbě a před narozením prvního dítěte na plný úvazek okolo 90 % žen a doma zůstává 6 až 10 %. Po narození dítěte a během jeho předškolního věku pracuje v postkomunistických zemích 50 až 60 % žen na plný úvazek. Zbytek je v domácnosti nebo pracuje na poloviční úvazek. Naproti tomu ve státech západní Evropy je 60 až 70 % žen v domácnosti. Podle ní je právě vysoký podíl zaměstnanosti žen u nás podmíněn nízkou porodností. Uvádí, že ve své pracovní aktivitě nejsou ženy vzdělanostně stratifikovány. Neplatí, že méně vzdělaná žena zůstává doma s dětmi, protože má nižší plat a pracovat se jí nevyplatí a naopak. Počet dětí v našich podmínkách hraje také malou roli v rozhodnutí o tom, zda žena zůstane doma nebo jde pracovat.

Čermáková et al. (2000) dále uvádí, že sociální klima u nás pracující ženy vždy podporovalo. Problémem je, že podporovány byly vždy pouze aktivity ženy, které saturovaly deficity zdrojů pracovních sil (nedostatek mužů) nebo rodinných rozpočtů (nemožnost uživit rodinu z jednoho platu). Nebyla však nikdy podporována kariéra ženy, vytváření rovných příležitostí pro obě pohlaví a odstraňování stereotypů mužské a ženské práce.

Nechci se zde rozohňovat za lepší život a práva žen-matek. Je vůbec otázkou, zda se vlastně chtějí tohoto svého údělu vzdát? Je totiž možné, že se ženy svého často vyčerpávajícího, ale svým způsobem výsadního postavení ani vzdát nechtějí. Vyvažuje drobné každodenní stresy spojené s péčí o děťátko pak jejich úsměv, přitulení se k matce, radost z pohledu jak jim rostou? Jinými slovy chci říci, že se o mateřství nedá paušálně prohlásit, že je dobré, nebo špatné. Každá žena ho pociťuje individuálně. Zároveň bych chtěla citovat Nicolsonovou (2001), která mateřství chápe jako výzvu, jako příležitost k růstu. „*Mateřství může dát životu nový význam a smysl, dále přináší nové možnosti k odhalení vlastních schopností ženy a vytváření nových vazeb*“ (Nicolson, 2001, s. 24).

2 PSYCHICKÉ ZVLÁŠTNOSTI ŽEN V ADOLESCENCI A MLADÉ DOSPĚLOSTI

2.1 GENDEROVÁ IDENTITA ŽENY

Jak jsem již dříve uvedla, slovo *žena* se používá nejen pro označení pohlaví člověka, ale i pro označení role ve společnosti – *gender*. Zde bych se chtěla věnovat generové identitě ženy, popsat, co to znamená a jak jí chápou jednotliví autoři.

Gender je sociální konstrukt. Kultura a společnost působí rozdílně na muže a ženy, což vede k sociálně konstruovaným rozdílům v jejich chování, očekávání či postojích. Tyto rozdíly nejsou univerzální a mohou se lišit v různých společnostech či dobách.

Oakleyová (2000) napsala, že *gender* je sociální konstrukt, který vyjadřuje vlastnosti a chování spojené s obrazem muže a ženy, jež jsou formovány kulturou a společností. Uvádí, že se nejedná o univerzální kategorii, pojetí *gender* je rozdílné v různých společnostech, sociálních skupinách či obdobích. Biologickým pojmům „mužský“ a „ženský“ odpovídají názvy *genderu* „*maskulinní*“ a „*femininní*“. Ty mohou být zcela nezávislé na biologickém pohlaví. Pokud to mám shrnout, tak *gender* je podíl maskulinity a feminity u dané osoby. Dále je třeba zmínit, že *gender* nemusí odpovídat pohlaví jedince. Pokud je *gender* a pohlaví ve shodě, je jedinec heterosexuální. Pokud ve shodě nejsou, je jedinec transsexuální, tzn. cítí se být opačným pohlavím.

Pojem *identita* Hartl a Hartlová (2000) vysvětlují jako prožívání a uvědomování si sebe sama, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních. *Identita pohlavní* (*gender identity*) je podle nich výchovou osvojené pojetí sebe sama jako muže a ženy.

Abramsová (2005) o identitě ženy píše: „*Identitu ženy a její zkušenosti částečně ovlivňuje to, jak je utvářena druhými. To znamená, že pro její životní zkušenosti je stejně důležitý způsob, jakým se hovoří o ní a o ideálech ženskosti a ženství, jako hospodářské a společenské struktury, které ji obklopují.*“ (Abramsová, 2005, s. 23)

Genderová role je tedy způsob chování ženy nebo muže, který je sociálně formován a podporován v určitých situacích. Tyto role nejsou vrozené, ale sociálně určené. Je vhodné zmínit též teorie biologicky určených rolí, které naopak tvrdí, že rolová rozdílnost žen a mužů je přirozená. Vyplývá z fyziologických a psychických rozdílů mezi ženou a

mužem. Například Matoušek (1997) uvádí, že muž je lépe vybaven k tomu, aby byl ochráncem rodiny, a žena aby se starala o chod rodiny. Dalšími teoriemi jsou teorie sjednocující, které uznávají víceméně rovnocenný význam prostředí i vrozených vloh.

Atkinsonová, Atkinson a kol. (1995, s. 110) píšou o socializaci dítěte. „*S nečetnými výjimkami se u lidského druhu rozlišují dvě pohlaví a většina dětí si osvojuje stále pojetí sebe sama jako muže nebo ženy. Osvojují si pohlavní identitu. Avšak většina kultur rozpracovává biologické rozdíly mezi mužem a ženou do všudypřítomné sítě přesvědčení a praktik, které prostupují ve skutečnosti každou oblast lidské aktivity.... Akceptace vlastností a chování, které určitá kultura pokládá za přiměřené pro ženy a pro muže, se nazývá přijetí sexuální role.*“

Uvádí, že teorie sociálního učení podstatně snáz vysvětlují přijetí sexuální role (teorie sociálního učení není ovšem jediná, dalšími jsou teorie kognitivní, psychoanalytická a teorie pohlavního schématu). Výchova začíná hned po narození, kdy například většina rodičů již od raného dětství obléká odlišně děvčátka a chlapce, kupuje jim jiné hračky, jinak si s nimi hraje. Rodiče diferenciallyně trestají a odměňují chování, které odpovídá nebo neodpovídá sexuální roli, a sami slouží jako modely pro maskulinní a feminní chování dítěte. Fagot (1974, in Atkinsonová, Atkinson a kol., 1995) prováděl pozorování v předškolních zařízeních a na jejich základě zjistil, že rodiče odměňují dcery, když se hezky oblékají, tančí a hrají si s panenkami. Naproti tomu odměňují své syny za to, že si hrají s kostkami, běhají a jsou nezávislejší. Velmi důležitou úlohu při v podporování stereotypů sexuálních rolí hraje i četba dětských knih a televizní pořady. Dívky si čtou o krásných, křehkých princeznách a hoši o zdatných princích, supermanech atd. Langmeier a Krejčířová (2006) uvádí, že si děti samy poměrně brzy uvědomí své pohlaví a jemu připisované charakteristiky. Již tříleté dítě podle nich odlišuje chlapecké a dívčí hračky. Čtyřleté dítě pak mužské a ženské barvy pětileté děti i pro pohlaví typické povahové vlastnosti. Uvádí, že vědomí vlastní pohlavní identity a současně snaha chovat se očekávaným způsobem jsou mimořádně silné v období dospívání, což souvisí s propracováním vlastní identity. Podle Atkinsonové, Atkinsona a kol. (1995) je v naší kultuře feminní chování chlapců více tabuizováno, než maskulinní chování dívek.

Vágnerová (2008) o generové identitě a diferenciaci rolí píše, že stále přetrvává maskulinní a feminní pojetí rolí, přestože se do značné míry stírají rozdíly. Uvádí, že pro

muže je jejich maskulinita podstatně důležitější, než pro ženy jejich ženskost. Podle generových stereotypů se od mužů očekává síla a nezávislost, potřeba ovládat, být dominantní, potřeba soupeřit, vyniknout. Muži jsou více zaměřeni na výkon, bojí se selhání. Je od nich očekávána racionalita v rozhodování a jednání, mají větší sklon k agresivitě. Naopak od žen se očekává submitivita, přizpůsobivost, rozumový přístup. Ženy kladou v průměru menší důraz na dobrý výkon než muži. To se ale stírá s dosaženým vzděláním, kdy vysokoškolsky vzdělané ženy mají v podstatě stejný názor na výkon jako muži. Ženy se více obávají opuštěnosti než muži a v zátěžových situacích jsou otevřenější a spíše hledají pomoc. Se ženstvím je tradičně spojen větší důraz na celkový vzhled. Ženy zvýšeně dbají o svůj vzhled a cení si své tělesné atraktivitu více než muži. Rozdílná očekávání vůči ženám se projevují i ve vztahu k sexuálnímu chování. Tradiční model ženské sexuality spojoval sexuální uspokojení s emočním vztahem, ale ukazuje se, že to neplatí vždy: mnohé ženy jsou ochotné akceptovat sex bez vztahu.

Ženy jsou obvykle emotivnější než muži, více prožívají např. pocity štěstí i zklamání. Podle Vágnerové (2008) může být důvodem právě to, že generová diference připouští citové projevy u žen, ale u mužů ne. Pro ženy jsou uspokojivé mezilidské vztahy významnější než pro muže, mají větší schopnost *empatie*. Ženy jsou sociálně citlivější než muži, a to se projevuje i v jejich větší ovlivnitelnosti názory jiných lidí.

2.1.1 Změna v pojetí genderové role ženy

V posledních desetiletích došlo ke značným změnám v pojetí mužské a ženské role. Podle Vágnerové (2008) k tomu přispělo vzdělání žen, jejich osamostatňování, ekonomická nezávislost a svoboda rozhodování o vlastním těhotenství (antikoncepce, možnost umělého přerušování těhotenství). Díky tomu se změnilo nejen postavení žen, ale i jejich uvažování a chování. Přijetí opačné role ženy zvládly podle Vágnerové (2008) podstatně lépe. Důvodem není jen společenská nechuť mužů k feminizaci, ale především menší atraktivita a nízká sociální prestiž typicky ženských činností (např. práce v domácnosti, péče o malé dítě). Změnu v pojetí generových rolí hodnotí ženy většinou pozitivně, chápou ji jako projev emancipace. Stávají se samostatnějšími a nezávislejšími. Podle Vágnerové (2008) se z psychosociálního hlediska jedná o symetrizaci ženské a mužské role, která ženám slouží subjektivně jako potvrzení jejich hodnoty.

Ženy jsou tedy samostatnější, nezávislejší a získaly větší sebevědomí. Vágnerová (2008) ale upozorňuje, že se tomu stalo na úkor mateřství. Ženská identita v současné době v sobě zahrnuje dvě náročné a obtížně slučitelné role: profesní a rodičovskou. Vágnerová (2008, s. 45) přímo píše: „*Není pochyb o tom, že potřeba zvládnout současně rodinu i zaměstnání může vést k většímu zatížení mladých žen a posilovat jejich pocity frustrace a stresu. Obranné mechanismy, které vznikají jako reakce na subjektivně silný pocit zátěže, mohou být různé a mohou se nepříznivě projevit v rodině i v zaměstnání.*“

Žena si podle Říčana (2004) prostě musí vybrat mezi rodinou a kariérou. Chce-li rodinu, musí rezignovat na vyniknutí v některých oborech. Vágnerová (2008) říká, že ženy, které jsou schopny zvládnout profesní roli a současně si vytvořily dobré rodinné zázemí, získávají lepší sociální hodnocení a tím i vyšší sebeúctu.

2.2 ADOLESCENCE

Adolescence je vývojové období mezi pubertou a ranou dospělostí. Věkově je zpravidla ohraničována 15. až 20. rokem, někteří autoři (např. Langmeier a Krejčířová, 2006) uvádí horní hranici 22 let věku. Je to přechodné období, které má za úkol poskytnout jedinci čas a možnost stát se dospělým. Mladý člověk se postupně odpoutá od primární rodiny, vytváří si vztahy s vrstevníky a připravuje se na své budoucí povolání.

Pokud bychom ji chtěli charakterizovat, tak lze o ní říci, že je jedinec postupně dosahuje plné fyzické a reprodukční zralosti, kdežto sociálně-psychologicky se mladý člověk teprve hledá. Z psychologického hlediska dochází k postupnému konsolidování duševního života (oproti krizím a labilitě v pubertě), dochází ke krystalizaci postojů a názorů a zejména rozumově psychickému zrání. Rozvíjí se sebevědomí a sebejistota. Jedinec je samostatnější a v neposlední řadě dochází k integraci osobnosti. V tomto období mladý člověk dosahuje téměř vrcholu rozumových schopností. Na druhou stranu lze adolescenci charakterizovat také jako období krizí. Častěji než v jiných etapách života se vyskytují pokusy o sebevraždu nebo vyšší náklonnost ke zneužívání drog.

Atkinsonová, Atkinson a kol. (1995) považují za hlavní úkol adolescence vytvoření si vlastní identity. Uvádí: „*Hlavním úkolem...je vytvořit si pocit vlastní identity a najít odpovědi na otázky: Kdo jsem? A kam kráčím? Tento proces v sobě obsahuje také vědomí*

vlastní hodnoty a schopnosti, stejně jako postoje k sexualitě a sexuální roli.“
(Atkinsonová, Atkinson a kol., 1995, s. 124)

Pokud se na adolescenci podíváme očima sociologa, tak můžeme toto období považovat za období oddělování od rodiny (primární skupiny), za období zapojování se do společnosti a jejích institucí, přejímání dospělých rolí, hledání a vymezení vlastní společenské pozice.

Langmeier s Krejčířovou (2006, s. 146-147) o dospívání píše: *„Dospívající se začínají lišit jak od dětí, tak od dospělých, vytvářejí si zvláštní znaky i specifickou subkulturu s odlišným vyjadřováním, oblečením a úpravou...“*

2.2.1 Psychické zvláštnosti žen v adolescenci

Dívky dozrávají biologicky i psychicky rychleji než chlapci. Langmeier s Krejčířovou (2006) uvádějí, že dívky dříve dosahují školní zralosti a jejich prospěch v prvních třídách je lepší. Důvodem je předpoklad, že mentální výbava dívek je univerzálnější, zatímco u chlapců je specializovanější. Podle Macka (1999) také četné výzkumy potvrdily, že v tomto věku existují velké rozdíly mezi chlapci a děvčaty v představách své budoucnosti nebo ve spokojenosti se sebou samými. Je potvrzeno, že chlapci se více orientují na budoucnost a dosažení budoucích úspěchů. Také je u nich prokázána vyšší spokojenost sama se sebou. Karsten (2006) toto vysvětluje tím, že dívky v tomto období dostávají odlišné zpětné vazby než chlapci. Například když se dívkám ve škole daří, tak to učitelé, spolužáci ale i rodiče považují za souhru náhod. V opačném případě ji považují za nedostatečně nadanou. U chlapců je to právě naopak. Úspěch se vysvětluje nadáním a neúspěch souhrou okolností. Lze tedy konstatovat, že chlapci jsou motivováni úspěchem a dívky neúspěchem, což dívky často devaluje a vyvolává negativní sebehodnocení.

Jak už jsem výše uvedla, adolescence je považována také za období hledání vlastní identity. Identita se postupně vyvíjí prostřednictvím různých identifikací v dětství. Dívky by měly přijmout svoji pohlavní identitu, tedy nabýt jistotu vlastním ženstvím a přijmou roli ženy.

2.3 DOSPĚLOST

Vágnerová (2008) říká, že dospělost lze definovat těžko. Jednoznačně ji lze definovat pouze z pohledu práva, kdy je za dospělého, tedy zletilého považován jedinec dovršením 18 let. To však neznamená, že je člověk fyzicky a duševně zralý.

Biologické vymezení dospělosti je podle Vágnerové (2008) vázáno na úroveň fyzické zralosti, kdy je velmi důležitá proměna významu sexuality. Psychosociální vymezení dospělosti je složitější, naráží na problém nejednoznačné časové lokalizace. Navíc nemá v jednotlivých složkách stejné tempo. „*Osobnostní rozvoj probíhá na úrovni sebepojetí a ve vztahu k jiným lidem. Individuace směřuje k dosažení stabilní, realistické a přijatelně pozitivní identity. Vývoj vztahu k jiným lidem je zaměřen na vytvoření stabilních, trvalých a oboustranně uspokojivých mezilidských vztahů.*“ (Vágnerová, 2008, s. 9)

Vágnerová (2008) uvádí tyto psychosociální znaky dospělosti:

- Změna osobnosti – relativní svoboda v rozhodování, zodpovědnost, odhad vlastních sil a kompetencí, ovládání svých emocí a svého jednání.
- Změny v socializačním rozvoji – odpoutání se od rodičů, symetrické vztahy s vrstevníky, párové soužití, zralost vztahů k lidem se projeví i v profesní oblasti.
- Ekonomická nezávislost.

V současné době se objevují i nové znaky dospělosti. Vágnerová (2008) upozorňuje na posun od tradičního rodového předurčení k *individualizmu*, tj. osobní volbě, k důrazu na rozhodování ve všech oblastech života. Dnešní mladý člověk se nechce podřizovat požadavkům širší rodiny. Chce, aby vztahy i profese vyhovovaly především jemu samotnému. Projevuje se to i zvyšováním počtů dospělých lidí, kteří žijí sami, tzv. *singles*.

Je třeba ještě dodat, že dospělost není charakteristická převratnými vývojovými změnami, že ji lze chápat jako určité kontinuum, kdy ustávají vývojové změny a začíná stárnutí. Z důvodu potřeby nějakého dělení se dělí na mladou/ časnou dospělost, střední dospělost, pozdní dospělost a stáří. Jednotlivé etapy však nelze přesně ohraničit, protože se překrývají a u jednotlivých lidí nastupují rozdílně.

2.3.1 Mladá dospělost

Mladá dospělost je podle Vágnerové (2008) období od 20 do 40 let. Langmeier s Krejčířovou (2006) uvádí, že se jedná o období mezi 20 až 25-30 rokem.

Atkinsonová, Atkinson a kol. (1995, s. 127) o časně dospělosti píší: „*V průběhu časně dospělosti si lidé volí zaměstnání a mnoho z nich vstupuje do manželství nebo jiného typu intimního vztahu. Intimita znamená schopnost starat se o druhého a sdílet s ním společně zážitky.*“ Podle nich viděl Erikson identitu jako předchůdkyni intimity. Adolescenti, kteří nedosáhli uspokojivé identity, pak budou mít potíže s navazováním intimního, vzájemně uspokojivého vztahu, protože zabývání se sama sebou jim bude znemožňovat, aby se věnovali potřebám druhé osoby.

Vágnerová (2008) o mladé dospělosti hovoří jako o období, ve kterém je nakumulováno několik zásadních životních mezníků. Člověk získává významnější postavení v profesi, uzavírá manželství (nebo volí jiný typ partnerství) a stane se rodičem. Stabilita dospělého jedince závisí právě na uspokojivém naplnění těchto tří oblastí. Hlavní důraz taktéž klade na intimitu.

Biologický vývoj v tomto věku probíhá pomalu a bez výraznějších změn. Z pohledu žen je velmi důležité těhotenství a porod, které do značné míry ovlivňují psychiku žen. Mnohem větší vliv na další rozvoj osobnosti mají sociokulturní podněty.

2.3.2 Psychické zvláštnosti žen v mladé dospělosti

Osobnostní rozvoj a zrání mladých žen je rychlejší než zrání mužů stejného věku. Do jisté míry je to podmíněno biologickou potřebou zakotvení a zplození dítěte.

Ústředním pojmem psychiky mladých žen je intimita. Určuje jejich základní životní zaměření, vytváření vztahů a úroveň budoucích aspirací. Ženské aspirace v mladé dospělosti bývají podle Vágnerové (2008) umírněnější. Žena v tomto období řeší především dilema volby mezi rodinou a kariérou. Podle Vágnerové (2008) většinou dojde ke kompromisu, protože obě role jsou pro ženy velmi důležité. Ony už dopředu počítají s nutností zvládnout jak roli matky, tak i roli profesní. Představu o profesi musí přizpůsobit potřebám rodiny a naopak péči o rodinu přizpůsobují tak, aby jim nebránila v zaměstnání.

3 MANŽELSTVÍ, PARTNERSTVÍ, RODINA

Každý z nás pociťuje potřebu být s někým, prožít život ve dvou, vychovat děti a sledovat, jak ony vychovávají zase svoje děti. Život „ve dvou“, ať už se jedná o partnerství či manželství, má pro nás zásadní význam. Dochází k osobnímu růstu partnerů, jedinec je schopen vzdát se části své individuální identity ve prospěch identity párové. Obrovský význam má založení rodiny a příchod potomka, kterým naplníme svůj život.

Partnerský vztah dvou lidí je podle teorie Sternbergové (in Vágnerová 2008) založen na triádě základních vztahových komponent: intimita, milostná touha a připoutání. Tyto komponenty mohou být ve vztahu různě akcentované.

Intimita podle Říčana (in Vágnerová 2008) znamená tělesnou a duševní něhu, sebeotevření, důvěru, vzájemnou úctu, respekt, pravdivé poznání partnera, pravdivé poznání vlastních citů k partnerovi, společné plány, sdílenou budoucnost, hravost, tvořivost, smysl pro humor.

Milostná touha neboli zamilovanost se projevuje okouzlením a touhou po milovaném partnerovi, jeho idealizací, obdivem a potřebou sexuálního naplnění. Počáteční zamilovanost ale nevydrží dlouho. Musí být nahrazena stabilnější vazbou - připoutáním.

Připoutání - vazba na partnera je otázkou sdílení mnoha aspektů života, vyřešení různých problémů, společných hodnot, ale i zvyku a stereotypu. Podle Vágnerové (2008) se vyznačuje trvalostí vztahu.

3.1 MANŽELSTVÍ

Vstup do manželství je jedním z nejdůležitějších kroků v životě. Mladý člověk si vytvoří prostor, kde se bude odehrávat značná část jeho života. Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) šťastné manželství a uspokojivý rodinný život přispívají rozhodujícím způsobem k osobnímu štěstí a k pocitu smysluplné minulosti, spokojené přítomnosti i budoucích perspektiv mladé dospělosti, stejně jako později ve stáří. Důvodem, proč se lidé berou, je podle nich nutnost uspokojit dvě základní hluboce zakořeněné potřeby – potřebu intimního emočního soužití a touhu mít děti a prožívat s nimi radost z jejich vývoje.

V současné době vstupuje do manželství podstatně méně párů oproti předchozím letům. Více lidí žije o samotě nebo žijí spolu, aniž by byli oddáni. Nicméně většina lidí do manželského svazku vstupuje především v období mladé dospělosti. Vstup do manželství znamená pro ženu velkou změnu v dosavadním životě. Zatímco muž pokračuje ve své kariéře, žena musí zaměnit svoji svobodu za odpovědnost ženy a matky. Atkinsonová, Atkinson a kol. (1995) uvádí, že mladé pracující ženy jsou obvykle podrobeny většímu tlaku než jejich manželé. Musí zvládnout jak domácí povinnosti, tak zátěž v zaměstnání. Další odpovědnost a nutnost přizpůsobení se pro ženu přináší příchod potomka.

Vágnerová (2008) vidí důvod menšího zájmu o manželství v omezení finančních a sociálních výhod, které může manželství přinést.

Podle Vágnerové (2008) existuje manželství ve dvou formách: institucionalizace párového vztahu a dnes registrované partnerství homosexuálního páru. Manželství na jedné straně přináší nová práva a povinnosti, z nichž některá jsou zakotvena v podobě právních předpisů, na straně druhé v současné podobě jde o relativně volnou instituci, která nemá jednoznačně vymezené role ani normy chování.

Manželství má největší šanci na úspěch a trvalost, jestliže do něho vstupují v podstatě zralí a osobnostně vyrovnaní lidé. Osobní zralost ale není jedinou determinantou trvalého manželství. Důležitá je i vzájemná shoda obou partnerů. Ta se podle Langmeiera a Krejčířové (2006) realizuje v podstatě na základě dvou principů: princip volby partnera podle podobnosti a princip doplňující volby (např. pasivnější jedinec si vybírá partnera, který svojí větší aktivitou nahrazuje nedostatek, který si on sám u sebe uvědomuje).

Podle Vágnerové (2008) jsou ženy v manželství častěji a dříve nespokojeny než muži. Mají pocit nespravedlivého rozdělení povinností, nepochopení a nedostatečné podpory. Ženy podle Plaňavy (2000) často mužům vytýkají, že jsou necitliví, sobečtí, nespolehliví, mají sklon k agresi, nevěře atd. Obecně mají k mužům podstatně více výhrad. Ženy chtějí partnerské problémy řešit, pokud se ale jejich iniciativa setká s nezájmem ze strany muže, může to vést k ochlazení vztahu.

3.2 NESEZDANÉ SOUŽITÍ, PARTNERSTVÍ

Poslední dobou počet sňatků značně ubyl. Kramulová (2010) uvádí, že podle Českého statistického úřadu klesla sňatečnost oproti 70. létům minulého století o polovinu. Zájem žen o vstup do manželství podle ní kulminuje mezi 25-29 lety a potom 40. až 44. rokem, kdy se často jedná o „druhý pokus“. Uvádí, že se trendem stalo nesezdané soužití. Nesezdané soužití Vágnerová (2008) definuje jako společné bydlení a společné hospodaření partnerů bez uzavření manželství.

Sociolog Ladislav Rabušic (2001, in Kramulová, 2010) dělí nesezdané páry do čtyř skupin.

- Ti, co mají zkušenost s rozvodem a již nechtějí „riskovat“.
- Snoubenecké soužití – sem se řadí dvojice, které o sňatku uvažují, ale zatím nejsou sezdáni.
- Dočasná soužití páru, kdy partneři zatím o sňatku neuvažují, třeba proto, že jsou na začátku svého vztahu.
- Sem patří ti, kteří spolu chtějí žít a vychovávat děti, ale manželství uzavřít nechtějí.

Často bývá nesezdané považováno za určitou formu přechodu k manželství. Podle Vymětalové (in Vágnerová, 2008) až 70 % mladých lidí považuje soužití svobodných za vhodnou zkušenost, pouze 7 % předpokládá, že by takto chtěli žít trvale.

Kramulová (2010) uvádí, že páry odmítající sňatek často argumentují tím, že uzavření manželství a přijetí závazků z něj vyplývajících, může při neshodách fungovat jako brzda rozchodu. Zároveň dodává, že fakt, že se téměř polovina manželství rozvádí, svědčí o tom, že tato brzda až tak nefunguje.

Podle Vágnerové (2008) jsou nesezdaná soužití projevem dvou protichůdných tendencí: za první potřeby trvalejšího a naplněného partnerství a za druhé potřeby uchovat si svou nezávislost a odložit definitivní rozhodnutí na pozdější dobu.

Kramulová (2010) též cituje Bartuškovou (2009, in Kramulová, 2010), která prováděla výzkum sezdáných a nesezdaných párů. Bartušková (2009, in Kramulová, 2010)

uvádí, že představa svatby u nesezdaných párů vyvolává nepříjemné pocity, že pro ně znamená spoustu zbytečných výdajů a zařizování. Tito lidé odmítají rituály a necítí potřebu veřejně vyslovit manželský slib. Uvádí, že chtějí mít svoji svobodu v rozhodování. Ale na druhou stranu svým způsobem chápou toto nesezdané soužití jako „manželství“. Důvodem, proč lidé často žijí v nesezdaném soužití, může být i to, že partneři spolu žijí již dlouho a mají pocit, že vše dobře funguje a vlastně nevidí důvod, proč by se měli brát. Kramulová (2010) zde ale upozorňuje na fakt, že manželský svazek má i své výhody, a to například finanční zajištění pozůstalého manžela v případě úmrtí jednoho z nich. A zase na druhou stranu, co se finanční situace týče, tak často slyšíme i to, že se páry neberou, protože by třeba nedostaly půjčku na bydlení či by neměly nárok na některé sociální dávky.

Vágnerová (2008) je toho názoru, že pocit mladých lidí, podle kterého jsou nesezdaná soužití trvalejší a naplněnější, je mylný. Hovoří o tom, že se tyto svazky rozpadají mnohem častěji než manželství, protože rozchod není vázán na úřední akt. I při nesezdaném soužití se objevují stejné problémy jako u manželů (pocit stereotypu, přesycenosti partnerem, pocit ztráty vlastní identity či omezení v oblasti vlastní seberealizace).

3.3 RODINA

Hartl a Hartlová (2000) definují rodinu jako společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.

Sobotková (2007) podává definici rodiny podle Kamera (1980, in Sobotková, 2007), kdy je za rodinu považována skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové rodiny jsou vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Pokud mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, lze je označit za rodinu, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.

Langmeier s Krejčířovou (2006) uvádějí, že se rodinou stává manželský pár narozením prvního potomka. Rodinu považují za základní společenskou jednotku a její funkce jsou:

- Reprodukce – plození nové generace.
- Hospodářská funkce – tato funkce je v současnosti značně oslabená, protože v průmyslově vyspělých zemích jsou rodiny převážně spotřební jednotkou.
- Emocionální funkce – rodina poskytuje emocionální uspokojení svým členům.
- Socializační funkce – výchova dítěte, předávání kulturních zvyků. Jako další funkci lze považovat sociální podporu nemocným či nemohoucím členům rodiny.

Každá rodina má svojí dynamiku a lze konstatovat, že rodinné fungování je nesmírně složitý proces. Podle Sobotkové (2007) je rodina postavena na třech základních principech. A to „soudržnost“ - souvisí s rodinnou intimitou, sounáležitostí, blízkostí. „Adaptabilita“ – týká se schopnosti rodiny přizpůsobovat se proměnlivým požadavkům a nárokům života. A „komunikace“ – ta je v rodině klíčová při vytváření celkové rodinné atmosféry, při řešení problémů a plánování změn.

4 ŽENY NA MATEŘSKÉ A RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ

Zde se budeme věnovat ženám na mateřské a rodičovské dovolené. Úvodem je třeba si vymezit základní pojmy.

4.1 MATEŘSKÁ DOVOLENÁ

Mateřská dovolená se týká pouze žen. Matka má ze zákona v souvislosti s porodem a následnou péčí o nově narozené dítě nárok na mateřskou dovolenou po dobu 28 týdnů. Pokud porodila dvě a více dětí najednou, pak má ze zákona nárok na delší mateřskou dovolenou, a to po dobu 37 týdnů. Na mateřskou dovolenou žena nastupuje 6-8 týdnů před očekávaným dnem porodu. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 27. listopadu 2009). Na mateřskou dovolenou pak navazuje dovolená rodičovská.

Je třeba upozornit, že termín mateřská dovolená je u nás často užíván pro celé období, kdy je žena s dítětem doma. Maminky jsou stále spíše na „mateřské“ než na „rodičovské“ dovolené. Proto jsme ve výzkumné části v zájmu lepší srozumitelnosti pro

respondentky v otázce „Jak dlouho jsou ženy na mateřské dovolené?“ použili termín „mateřská dovolená“. Samozřejmě v dalším textu jsem používala termín mateřská a rodičovská dovolená v souladu s platným právním řádem ČR.

4.2 RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ

Na mateřskou dovolenou tedy navazuje dovolená rodičovská. Tu mohou čerpat oba rodiče - jak matka, tak i otec dítěte. Rodičovská dovolená je poskytována matce dítěte po skončení mateřské dovolené a otci od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký o ni požádají, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku čtyř let. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 27. listopadu 2009). V současné době zákon umožňuje tři formy: rychlostní rodičovskou dovolenou, a to do dvou, tří nebo čtyř let věku dítěte.

4.3 RODIČOVSTVÍ, MATEŘSTVÍ

Možný (2008) považuje rodičovství za zlomový okamžik partnerského soužití. Podle něj teprve narození dítěte znamená opravdovou změnu života partnerů. Říká, že zplození dítěte a péče o něj je jedním z hlavních životních úkolů jedince. Rodičovství přináší do života mladého páru uspokojení potřeby mít někoho, o koho mohou pečovat, kdo je na nich závislý a kdo je absolutně potřebuje. Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) dítě vnáší do života rodičů řadu nových pozitivních prožitků a významně stimuluje jejich osobnostní vývoj. Na druhé straně přináší i řadu nových nároků, kdy rodiče dítěte musí změnit svůj životní způsob a nesou za dítě odpovědnost. Rodina se musí přizpůsobovat potřebám rostoucího dítěte. Společná péče o dítě zasahuje i do intimity partnerské dvojice. Říčan (2004) uvádí, že dítě ji může posílit - v partnerovi teď milují otce nebo matku svého dítěte, nebo ji může i narušit - žárlivost partnera na dítě, dítě se stává pod různými záminkami předmětem sporů a výčitek.

Vágnerová (2008, s. 108-109) o rodičovství píše: *„Rodičovství je významným projevem generativity dospělého věku, ale i specifickým způsobem naplnění intimity, protože umožňuje vznik výlučné, hluboké citové vazby, většinou přetrvávající po celý život.“* Rodičovství může být podle Vágnerové (2008) zdrojem psychosociálního obohacení, ale také představuje velkou životní zátěž. Lidé jsou k rodičovství motivováni vnějšími i

vnitřními faktory. Za vnější faktory jsou považovány sociální tlaky a za vnitřní faktory biologická potřeba, tj. potřeba plodit potomstvo, a psychické potřeby jako potřeba nových podmětů, citové vazby, seberealizace a otevřené budoucnosti.

Jinými slovy, je-li žena pro mateřství psychicky zralá, znamená pro ni porod prvního dítěte jednu z nejdůležitějších životních událostí. Ona sama se stává matkou a definitivně se tak odpoutává od své vlastní matky. Říčan (2004) považuje mateřství za příležitost znovu začít svůj vlastní život v identifikaci s dítětem. Zároveň však upozorňuje na možná rizika pro dítě, kdy se rodič chce skrze dítě realizovat, aniž by na něj bral ohled (přetěžování dětí).

Nelze však pominout ani fakt, že mateřství může pro některé ženy znamenat snížení kvality života a navodit pocit nepohody. Často slyšíme od mladých maminek, že jim dítě obrátilo život „vzhůru nohama“. Rodiče jsou nuceni se do určité míry přizpůsobit dítěti, které je na ně zcela odkázané. Většinu změn v životě s příchodem dítěte pocítuje spíše žena.

Zajímavé jsou výsledky výzkumů Tíkalové (in Kaspříková, 2008), která uvádí, že pro spokojenost ženy na mateřské a rodičovské dovolené je důležité to, co jí mateřská role a vztah s dítětem přináší. Jako hlavní zdroj spokojenosti matek uvádí schopnost radovat se ze svého dítěte a z jeho vývoje. Dalším důležitým faktorem, ovlivňujícím pohodu žen na mateřské, je jejich vztah k sobě samé. Tedy jak je spokojená se svou rolí matky a nakolik úspěšně tuto roli – dle jejího subjektivního pohledu – plní. To může však být ovlivněno jejími představami o tom, jak má dobrá matka vypadat. Zde ovšem mohou hrát značnou roli i předsudky, touha být „dokonalou“ matkou, která naprosto vše zvládne. Zde si dovolím poznamenat, že asi každý potřebuje nějaký odpočinek, na chvíli se zastavit a načerpat nové síly.

Tíkalová (in Kaspříková, 2008) na základě svého výzkumu uvádí tyto hlavní faktory ovlivňující životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské:

- Rodinné a partnerské vztahy.

- Zdraví – zdraví je nesmírně důležité, přesto spousta lidí si neuvědomuje, jak zásadní význam pro ně má, dokud ne onemocní. Podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) jsou ženy-matky mnohem opatrnější a méně riskují.
- Materiální zázemí – příchod dítěte do rodiny znamená v naší společnosti značné finanční náklady, které částečně ženě kompenzuje zaměstnavatel formou mateřského příspěvku a stát formou rodičovského příspěvku. Bohužel tyto příspěvky velmi často nedosahují částek, na které byly vydělávající ženy zvyklé a často se musí uskrovnit. Lze se tedy domnívat, že s poklesem úrovně materiálního zabezpečení úměrně narůstá nespokojenost v této oblasti. Pokud pak klesne pod určitou kritickou hranici, odrazí se to i v celkové spokojenosti. Podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) je ale rozhodování žen o počtu dětí nezávislé na výši finančních příspěvků. Jejich zvýšení by prý pocíťovaly jako projev uznání a ocenění jejich péče o děti ze strany státu.
- Sociální kontakty (mimo úzkou rodinu) – ženy na mateřské si velmi často stěžují na nedostatek sociálních kontaktů. Udávají sníženou frekvenci různých setkání s přáteli a návštěv kulturních akcí. Na druhou stranu je třeba dodat, že podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) ženy toto omezení nevnímají příliš negativně. Spíše to berou jako přirozený důsledek toho, že svou pozornost věnují především dítěti. Navíc velice často dochází k navazování nových přátelství, většinou s dalšími ženami, jež jsou také na mateřské či rodičovské dovolené. Mají společné starosti i radosti, velmi často chodí s dětmi na stejné hřiště, do stejného kroužku.
- Seberealizace, čas pro sebe – z vlastní zkušenosti mohu říci, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené převážně trpí nedostatkem volného času. Dnes, coby matka, si musím hodně vybírat, co stihnu a co ne. Musím se sama rozhodnout, zda budu mít perfektně uklizený a upravený dům a jeho okolí, zda budu 4x týdně chodit do fitness, pracovat, anebo se budu věnovat více dceři, číst si s ní a hrát si, zda spolu navštívíme rozvojový kroužek atd. Tíkalová (in Kaspříková, 2008) uvádí, že pokud se žena věnuje nějaké placené činnosti, pak to má nesporně dobrý vliv na její sebevědomí a sebehodnocení. Ale na druhou stranu, pravidelné pracovní či např. studijní povinnosti, pak mohou představovat značnou zátěž.
- Stereotyp, koloběh denních povinností. Ženy na mateřské a rodičovské často vnímají dny jeden jako druhý. Pro dítě v raném věku je velmi důležitá tvorba rituálů, které jsou

základem pro pozdější trvalé návyky. Podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) se ženy snaží stereotypu vyhnout. Sama ze své zkušenosti mohou potvrdit, že se s dcerkou těšíme každé úterý na výtvarnou dílničku a jsme zvědavé, kdo všechno přijde, co budeme vyrábět. Návštěva dílničky není pro nás jedinou aktivitou, svůj čas si dále zpestřujeme kurzy kojeneckého plavání, hudební školičkou. Radost nám přináší i návštěva přátel, či vycházka do přírody. Pokud to mohu jednoduše shrnout, tak se dá říci, že každé narušení jednotvárnosti a zpestření běžného dne přináší ženám velké uspokojení.

Závěrem této úvahy o mateřství bych se ještě chtěla zmínit o situaci, kdy se do rodiny narodí další dítě. Další dítě na jedné straně s sebou přináší zvýšení mateřského stresu, protože není jednoduché skloubit nepřetržitou péči o dvě děti a domácnost. Ale na straně druhé narození druhého dítěte pro ženu neznamena až tak velkou změnu životního stylu jako při prvním dítěti. Žena je také zkušenější a je si více jistá v péči o děti.

4.4 OSAMĚLÁ MATKA

Osamělá matka může být svobodná žena s dítětem bez trvalého partnerského vztahu. Nejčastěji nastávají tyto situace:

- Těhotenství nebylo plánováno (např. nepravidelné užívání antikoncepce, její selhání, nedostatečná informovanost partnerů), matka ho akceptuje, ale otec ne a neprojevuje zájem o dítě.
- Dítě je plánované, matka se rozhodne mít dítě, i když nemá stálého partnera nebo se snažila partnera si ho těhotenstvím připoutat a to se jí nepovedlo.

Těhotenství žen bez partnera je považováno za specifickou zátěžovou situaci, protože nastávající matka je více psychicky, sociálně a ekonomicky ohrožena. Podle některých autorů probíhá těhotenství svobodných matek komplikovaněji a tyto matky také mají těžší porod. Děti svobodných matek bývají více nemocné a mají horší školní prospěch, i když se inteligencí neliší od dětí z úplných rodin. K větší pohodě matek samoživitelek nepřispívá ani postoj společnosti, který je stále stigmatizující. Podle Vágnerové (2008) mají lidé k osamělým matkám ambivalentní pocity: na jednu stranu matky bez partnerů litují, že je muž opustil. Na druhou stranu si také fakt, že otec dítěte

nežije s rodinou, mohou vysvětlovat jako důkaz nedostatečných kvalit ženy, která nikomu nestojí za to, aby s ní sdílel život. Vágnerová (2008) uvádí, že mateřství bez partnera má důsledky i pro dítě, zvyšuje totiž riziko extremizace vztahu matky k dítěti.

Osamělou matkou je též žena, která po rozvodu zůstala s dítětem sama. Vágnerová (2008) uvádí, že poměr osamělých matek s dítětem k osamělým otcům s dítětem je 9:1.

Samozřejmě osamělou matkou je i žena – vdova s dítětem.

O pozici osamělého rodiče Vágnerová (2008) píše jako o emočně náročnější. Důvodem je to, že osamělý rodič ví, že se může spolehnout jenom sám na sebe. Často bývá přetížen povinnostmi (péče o dítě, zaměstnání) a v mnoha směrech frustrovaný. Vágnerová (2008) upozorňuje i na opačnou možnost, kdy zvládnutí této náročné životní situace může osamocenému rodiči dodat sebevědomí a pocit větší osobní hodnoty.

4.5 ROSTOUCÍ VĚK MATEK

Poslední dobou se zvyšuje věk matek. Není dnes nic zvláštního, když žena po „třicítce“ má teprve první dítě. Mareš (in Sobotková, 2007) uvádí, že počet starších matek (prvorodičky ve věku kolem 35 let) se u nás pohybuje kolem 6 %. Důvodem je to, že často především vzdělané ženy odkládají mateřství na pozdější dobu, snaží se studovat a vybudovat si kariéru.

Vágnerová (2008) uvádí, že trend zvyšujícího se věku matek může pramenit z pocitu větší emocionální připravenosti na dítě u starších matek. Na druhé straně upozorňuje na to, že po 35. roce zvyšuje riziko komplikací v těhotenství a postupně se snižuje fertilita.

Naopak Možný (2008) vidí příčinu zvyšujícího se věku matek v jejich vzdělání. Podle něj se matky, kterým se dostalo univerzitního vzdělání, nedokážou zcela zřít svých profesionálních ambic a také problém vidí v tom, že toho příliš mnoho četly o náročnosti výchovy dítěte. Samy sebe nepovažují za osobnostně dost zralé na mateřství a potom už je často pozdě.

V souvislosti s věkem matek jsou zajímavé výsledky studie Berrymanové a Windrigeové (1998, in Sobotková 2007), jež provedly srovnání starších a mladších matek čtyřletých dětí.

- Starší matky citlivěji reagují na projevy dítěte. Častěji je zapojují do organizovaných aktivit, jako jsou kroužky nebo cvičení. Starší rodiče se svými dětmi více komunikují, je méně fyzických aktivit.
- Děti starších rodičů jsou na tom o něco lépe po stránce rozumového vývoje. Možným důvodem je, že starší matky více podporují u svých dětí verbalizaci a samostatnost.
- Starší matky hodnotily své děti jako více temperamentní, silné osobnosti a méně poddajné.
- Nejvíce únavu a somatické symptomy uváděly mladší matky – prvorodičky.
- Starší matky častěji pocítují nedostatek emocionální podpory od svých partnerů.
- Všechny matky udávaly spokojenost se svou mateřskou rolí. Nejspokojenější byly mladší zkušené matky a nejméně spokojeny mladší prvorodičky.

V další části navážeme definicí psychického stavu, životní pohody a životní spokojenosti, jejich významem, determinantami a možnosti jejich měření.

5 PSYCHICKÝ STAV, PSYCHICKÁ POHODA, ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

V posledních letech dochází v psychologii ke změně paradigmatu a psychologie zaměřuje svojí pozornost především na témata jako zdraví, subjektivní pohoda (well-being), životní spokojenost a kladné aspekty lidského života (štěstí, radost, atd.). Pozitivní psychologii se u nás věnují například prof. Jaro Křivohlavý (2006), prof. PhDr. Marek Blatný (2001), který se v současné době věnuje také klinickému výzkumu kvality života. Dalšími autory řady prací je doc. PhDr. Vladimír Kebza, CSc. (2003) a PhDr. Iva Šolcová, Ph.D. (2003). Ve světě se tímto tématem zabývá např. E. Diener.

5.1 ZÁKLADNÍ POJMY

5.1.1 Psychický stav a hodnocení struktury a dynamiky psychických stavů

Psychický stav je aktuální úroveň psychiky determinovaná předešlymi a momentálně působícími podněty. Psychické stavy zahrnují stavy rozumové, citové, volní, stavy napětí, očekávání... atd.

Mikšík a Břicháček (1981) uvádějí, že psychický stav odráží existující rovnováhu mezi organismem a prostředím v aktuálně vzniklých podmínkách života. Pokud je tato rovnováha mezi organismem a prostředím narušena, odráží se to na psychice člověka. Dále autoři uvádějí, že pro psychické zdraví člověka jsou nejvíce nebezpečné drobné každodenní stresy, které svým neustálým opakováním vytvářejí pocit špatné pohody a postupně narušují celkovou vnitřní rovnováhu člověka.

Samozřejmě, že určitá míra psychické zátěže je pro člověka nutná. Motivuje ho k jeho dalšímu rozvoji. Pokud ale míra požadavků na jedince překročí jeho možnosti potřebné pro řešení vzniklé situace nebo adaptace na ní, pak vniká zátěžová – stresující situace. Je také třeba dodat, že nejenom negativní, ale i radostné události mohou vyvolat napětí a stres, kdy daný jedinec musí použít adaptační vzorce chování.

Z našeho pohledu je zajímavá souvislost psychosociálního stresu na pohodu člověka a následně na vnímání životní spokojenosti, která zahrnuje mimo jiné i složku zdraví. Právě dopadem psychosociálního stresu na zdraví se zabýval Holmes a Rahe (1967, in Hewstone a Stroebe, 2006), kteří jsou autory „Hodnotící škály sociálního znovu přizpůsobení“. Tato škála obsahuje 43 životních událostí, jež jsou různě odstupňované. Těhotenství je na 12. místě (skóre 40) a přírůstek do rodiny na 14. místě (skóre 39). Naopak Mikšík s Břicháčkem (1981) toto odmítají s tím, že jednotlivé události jsou vnímány individuálně, je třeba brát v potaz i okolní kontext a individuální způsoby adaptace jedince na danou životní událost a ne jen mechanicky přiřazovat čísla. Plně s nimi souhlasím v tom, že samotné zaznamenání životních událostí nemůže mít vypovídací hodnotu o tom, jaké mechanismy působí na změnu zdravotního stavu jedince.

Mikšík (1993) tedy sestavil posuzovací škálu SUPOS-7-PC, jež se snaží postihnout kvalitativní rysy psychického stavu u konkrétního jedince v situačním kontextu. Tím je pak možné předvídat nebezpečí vzniku a rozvoje tzv. „kritického psychického stavu“ a lépe

volit vhodné adaptační vzorce chování. Mikšík (1993) pojímá psychický stav jako dynamickou veličinu, jež je třeba poznávat a hodnotit v souvislosti k situačním komplexům, na jejichž základě je daný psychický stav aktualizován, a k interakčním důsledkům, ke kterým vede. Jde tedy o dvě základní složky psychického stavu: kognitivně-emotivní (tj. prožitkovou) složku a aktualizovaný stav, který souvisí s činností všech systémů organismu. Sledováním vztahů mezi dynamikou psychického stavu a kontextuálními proměnnými lze pak rozpoznat a vysvětlit rozpory mezi prožíváním a vnějšími projevy daného člověka a klasifikovat situační proměnné z hlediska kritérií optimální a pesimální psychické zátěže.

5.1.2 Subjektivní pohoda

Subjektivní nebo osobní pohoda – *well-being* je poměrně široký pojem, ke kterému se váže mnoho pocitů, emocí, postojů, osobních charakteristik a proměnných. Doslovný překlad *well-being* znamená „když je člověku dobře“, obecně se pak používá spíše „jsem v pohodě“. Křivohlavý (2004) překládá tento pojem jako životní pohoda. K popisu pojmu *well-being* přispěli Kebza se Šolcovou (2003) svojí přehledovou studií. V ní uvádějí, že *well-being* je většinou vysvětlován opisně, ve vztahu k dalším příbuzným pojmům. A to nejčastěji k pojmu „satisfaction“ – spokojenost, často ve spojení „live satisfactio“ – životní spokojenost. Dále bývá spojován s pojmy „welfare“ – blaho, „pleasure“ – radost či „happiness“ – štěstí a další. V českých zemích se *well-being* ustálil především v souvislosti s duševní pohodou. Kebza se Šolcovou (2003) navrhuji vnímat *well-being* spíše jako osobní pohodu, která zahrnuje jak duševní, tak i tělesnou, sociální a ev. i spirituální dimenzi.

Dienera definuje subjektivní pohodu jako „*kognitivní a emocionální vyhodnocení vlastního života*“ (Diener, Lucas, Oishi 2002, in Křivohlavý 2004). Pohoda tak podle něj představuje vše, co je pro daného člověka důležité. Týká se kladných i negativních emocí, afektů, nálad. Svou roli hraje také to, jakým způsobem člověk hodnotí své plány, očekávání a jejich realizaci.

Emoce, pozitivní i negativní, hrají ve vnímání pohody, spokojenosti velmi významnou roli. Blatný s Plhákovou (2003) citují výzkumy subjektivní pohody Costy a McCrae (1980) a Watsona a Clarka (1992), při kterých bylo zjištěno, že je subjektivní pohoda pouze omezeně závislá na působení vnějších událostí a na objektivních

podmínkách, v nichž se lidé nalézají. Uvádí, že pozitivní a negativní efektivita jsou na sobě navzájem nezávislé. Souvisejí s odlišnými temperamentovými rysy, kdy negativní emoce jsou spojeny s neuroticismem a pozitivní emoce jsou spojeny s extroverzí.

Blatný s Plhákovou (2003) též uvádějí, že úroveň subjektivní pohody ovlivňuje nejen hodnocení současného stavu a výhledů do budoucnosti, ale i posuzování minulosti. Výzkumy Seidlitze a Dienera (1993, in Blatný a Plháková, 2003) poukazují na to, že šťastní lidé si vybavují více pozitivních životních událostí než nešťastní lidé. Liší se i mírou pozitivních interpretací minulých událostí.

K tomuto se vyjadřují i Kebza se Šolcovou (2003). „*Nástroje vytvořené k postižení osobní pohody typicky obsahují míry pozitivní efektivy (event. absence negativní efektivy) a životní spokojenosti.*“ (in Kebza, Šolcová, 2003, s. 335).

Osobní pohodu někteří autoři chápou jako součást kvality života. Levin a Chatters (1998, in Kebza, Šolcová, 2003) předpokládají, že kvalita života má dvě základní dimenze: subjektivní osobní pohodu a objektivní osobní pohodu (zdravotní stav, socioekonomický status). Subjektivní pocit osobní pohody tvoří čtyři komponenty: psychická osobní pohoda, sebeúcta, sebeuplatnění a osobní zvládnání.

Diener (1984,2000, in Kebza a Šolcová, 2003) do pocitu osobní pohody zahrnuje životní spokojenost, pozitivně laděné emoce a pocit štěstí. Mohapl (1992, in Baštecká, 2001) se zabýval Dienerovými pracemi a určil faktory, jež mají s největší pravděpodobností vliv na pocit osobní pohody. Jsou to:

1. Osobnost – sebehodnocení, sebeúcta, sebevědomí.
2. Příjem.
3. Věk.
4. Pohlaví.
5. Zaměstnání a vzdělání.
6. Náboženství.
7. Manželství a rodina.
8. Společenské kontakty.
9. Životní události.
10. Biologické vlivy – zdraví, spánek.

Podle Ryffové a Keyesové (1995, in Kebza a Šolcová, 2003) má osobní pohoda těchto 6 základních dimenzí:

1. Sebe přijetí – pozitivní postoj k sobě, spokojenost sama se sebou.
2. Pozitivní vztahy s druhými.
3. Autonomie – nezávislost a sebeurčení, schopnost odolávat sociálním tlakům.
4. Zvládání životního prostředí.
5. Smysl života – cílevědomost, životní smysl.
6. Osobní rozvoj – pocit trvalého vývoje.

Jak už bylo uvedeno, subjektivní pohoda – well-being je chápána i jako životní spokojenost. Proto níže předkládáme názory jednotlivých autorů na tuto kvalitu.

5.1.3 Životní spokojenost

Hartl (2004, s. 259) definuje spokojenost jako „příjemný pocit z dobrých vztahů a dobře vykonané činnosti, trvá-li déle, je demotivující“. V případě *životní spokojenosti* se jedná o pocity jedince prožívané ve vztahu ke svému vlastnímu životu.

Rodná a Rodný (2001) analyzují práci Deneweho a Coopera a uvádějí, že je životní spokojenost často srovnávána se subjektivním zdravotním stavem (subjektive well-being) a rozlišují čtyři dimenze. Životní spokojenost a štěstí představují rysové komponenty subjektivního zdravotního stavu. Stavovými komponenty jsou pozitivní a negativní afekt.

Životní spokojenost podle Rodné a Rodného (2001) nejčastěji ovlivňují determinanty jako např.: rozdíly vázané na pohlaví, věk, rodinný stav, sociální podpora, socioekonomický status, povolání a kulturní rozdíly. Za významné koreláty také považují dimenze osobnosti, neuroticismus, extravertze, zdravotní stav, deprese, shoda sebe posouzení a posouzení jinými osobami.

5.1.4 Kvalita života

Hodačová (2007) kvalitu života chápe jako důsledek interakce mnoha různých faktorů, jako jsou např. sociální, zdravotní, ekonomické a environmentální faktory. Podle ní má koncept kvality života dvě dimenze: objektivní a subjektivní. Objektivní kvalita života se dotýká sociálních a materiálních podmínek, sociálního postavení a fyzického zdraví. Subjektivní kvalita života zahrnuje emocionalitu a všeobecnou spokojenost se životem. Připomíná však, že vždy nemusí platit, že pokud jsou dobré životní podmínky, pak bude i dobrá kvalita života a naopak. U některých osob, které nemají zrovna ideální životní podmínky, je také možné sledovat dobré ladění, pohodu a spokojenost.

Poněkud odlišněji kvalitu života chápe Hartl (2004), který ji definuje jako „*vyjádření pocitu životního štěstí. Ke znakům patří soběstačnost, pohyblivost, míra seberealizace a duševní harmonie.*“ (Hartl, 2004, s. 121)

Kvalitou života se zabývá i Křivohlavý (2002). Podle něj kvalitně žije ten, kdo je se svým životem spokojen. Spokojen je ten, komu se daří dosahovat cílů, které si předsevzal. Dále cituje Etchelda (in Křivohlavý 2002, s. 169): „*Uspokojení je definováno jako důsledek dlouhodobé zkušenosti daného člověka z dosahování jeho životních cílů, které probíhá tou rychlostí, kterou on sám očekával, případně rychleji.*“ Na tomto základě je možné kvalitu života definovat jako „*prožívání životního uspokojení a kladného emocionálního afektu při absenci negativního afektu.*“

5.1.5 Štěstí

Hartl (2004, s. 272) definuje štěstí jako „*pocit tělesného i duševního blaha bez tlaku neuspokojené potřeby. Patologicky lze štěstí nalézt i v bolesti.*“

Kebza se Šolcovou (2003) souhlasí s Dienerovým (1984,2000, in Kebza a Šolcová, 2003, s. 338) pojetím pocitu osobní pohody jako životní spokojenosti, pozitivně laděných emocí a pocitu štěstí. Jsou toho názoru, že je na čase „*využít možností, které skýtá především pozitivní charakteristika pojmu štěstí pro rozvoj psychologického i mezioborově založeného poznání well-being a holisticky pojatého zdraví.*“

Vzájemným vztahem štěstí a životní spokojenosti se zabývaly také španělské psycholožky R. Marero a M. Carballeir (in Kramulová, 2008). Při svých výzkumech

vycházely z předpokladu, že subjektivní pocit well-being je tvořen dvěma složkami. Složkou citovou (pozitivní a negativní emoce) - vede k pocitům štěstí a kognitivní - jejím důsledkem je životní spokojenost.

5.2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ OSOBNÍ POHODU, ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

Zde bych chtěla podat stručný přehled nejdůležitějších faktorů, jež ovlivňují osobní pohodu. Pro úplnost ještě připomínám, že vymezení pojmu osobní pohoda není zcela jednoznačné (viz. výše), že mnozí autoři ho často zaměňují s pojmy jako *životní spokojenost*, *kvalita života* a *štěstí*. Životní spokojenost můžeme považovat za nedílnou součást životní pohody (well-being), a to jako kognitivní komponentu životní pohody.

Jak už bylo řečeno, Mohapl (1992, in Baštecká, 2001) se zabýval Dienerovými pracemi o životní spokojenosti a určil faktory, jež mají s největší pravděpodobností vliv na pocit osobní pohody. Jsou to:

Osobnost – sebehodnocení, sebeúcta, sebevědomí. Životní spokojenost je ovlivněna sebehodnocením daného jedince. Vysoká sebeúcta přináší spokojenost. „Všeobecně se dá předpokládat, že jedinci budou prožívat více životní spokojenosti, nacházejí-li se v prostředí a v situacích, které jsou kongruentní (tj. v souladu) s jejich osobností.“ (Mohapl in Baštecká 2001, s. 282). Křivohlavý (1994) v souvislosti s osobními vlastnostmi jedince mluví ještě o nezdolnosti.

Vztahem životní spokojenosti s osobností jedince se také zabýval Fahrenberg et al (2001). Ten uvádí, že je jednoznačně prokázáno, že extrovertní jedinci jsou se životem spokojenější než introvertní jedinci. Sám ve svých výzkumech prokázal významnou negativní souvislost mezi životní spokojeností a neuroticismem. Neuroticismus zjišťuje míru přizpůsobení nebo emocionální nestabilitu. Rozlišuje jedince, kteří jsou náchylní k psychickému vyčerpání a nereálním ideálům od jedinců vyrovnaných a vůči psychickému vyčerpání odolných. (Hřebíčková, Urbánek, 2001). Člověk s vysokým stupněm Neuroticismu se vyznačuje těmito vlastnostmi: je napjatý, neklidný, nejistý, nervózní, labilní a hypochondrický. Naproti tomu je jedinec klidný, vyrovnaný, relaxovaný, stabilní, sebejistý, spokojený a uvolněný. To potvrdil i Hnilica (2005), ne však vliv extroverze. Možnou příčinu Hnilica (2005) spatřuje v tom, že používal na měření extroverze nestandardizovaný nástroj. Negativní souvislost životní spokojenosti

s neuroticismem potvrdili i Blatný a Osecká (1998), kteří se zaměřili na osobnostní činitele důležité z hlediska životní spokojenosti. Podle jejich zjištění je pro vnímání úrovně životní spokojenosti důležitá tzv. *vlastní účinnost* (self-efficacy) a strategie zvládání obtížných životních situací.

Příjem - příjem hraje svou roli pouze do určité platové úrovně. Pak ztrácí svou naléhavost a stává se měřítkem společenského úspěchu. Baštecká (2001) upozorňuje na fakt, že je důležité srovnání s ostatními. Protože spokojený může být i člověk s nižším příjmem, pokud ví, že mnoho lidí má příjem ještě nižší.

Věk - nehraje v celkovém skóre životní spokojenosti příliš velkou roli.

Pohlaví – Baštecká (2001) uvádí, že mladší ženy jsou o něco šťastnější než mladší muži. Zhruba ve 45 letech dochází k přesmyku, kdy vyšší životní spokojenost vykazují muži.

Zaměstnání a vzdělání – zcela logicky má na celkový osobní pocit pohody výrazně negativní vliv nezaměstnanost. Naopak spokojenost s prací zvyšuje celkovou životní spokojenost člověka. Přímá souvislost mezi vzděláním a spokojeností nebyla prokázána. Vzdělání nabývá významu až ve vztahu k jiným proměnným, jako jsou příjem či výhodnější zaměstnání.

Náboženství - Ellison (in Křivohlavý, 2003) uvádí, že lidé s hlubším náboženským přesvědčením vykazují vyšší míru spokojenosti se životem a vyšší kvalitu života.

Manželství a rodina – dá se říci, že spokojenost v manželství a rodině je jednou z nejdůležitějších součástí osobní pohody. Avšak rodičovství jako takové nemá na spokojenost téměř žádný vliv.

Společenské kontakty - jsou doporučovány jako prostředek ke zlepšení pocitu štěstí. Baštecká (2001) uvádí, že milostný vztah stejně jako spokojenost s intimním životem významně předpovídají osobní pocit štěstí.

Životní události - mohou snížit pocit životní spokojenosti. Toto platí i o příjemných událostech, jestliže vedou jedince k pocitu, že svůj život přestává zvládat.

Biologické vlivy. Subjektivní pocit zdraví má výrazný vliv na pocit osobní pohody. Objektivní zdraví je též, ale není zde tak silná vazba na spokojenost jako u subjektivního pocitu zdraví.

5.3 MĚŘENÍ OSOBNÍ POHODY

V zahraničí, ale i u nás, byla doposud publikována celá řada možných způsobů zjišťování míry různých komponent komplexu osobní pohody. Většinou obsahují míry pozitivní efektivitu a životní spokojenosti. Nejčastěji se používá dotazníková metoda.

Pokud bychom měli jmenovat komplexnější metody, tak Kebza se Šolcovou (Kebza a Šolcová, 2003) uvádí jako příklad škály vytvořené C. Ryffovou (Psychological well-being scale, Ryff, 1995; Ryff a Keyes, 1995; Ryff a Singer, 1998).

Jedním z možných přístupů ke zjišťování úrovně osobní pohody jsou také metody, jež posuzují úroveň subjektivně prožívaného štěstí (subjective happiness) a dalších pozitivních emocí. Zde je možné jmenovat například Subjective Happiness Scale (SHS, Lyubomirsky, Lepper, 1999; Lyubomirsky, 2001) od S. Lyubomirské a kol. (in Kebza a Šolcová, 2003).

Dalším možným přístupem k měření osobní pohody je hodnocení úrovně spokojenosti se životem. Tento přístup jsme si v našem výzkumném záměru zvolili i my. K často používaným dotazníkům zjišťujícím životní spokojenost patří Life Satisfaction Index A (LSI-A: Neugarten, Havighurst a Tobin, 1961), Satisfaction With Life Scale (SWLS: Diener, Emmons, Larsen a Griffin, 1985) a Life Satisfaction Questionnaire (LSQ-32, Carlsson a Hamrin, 1996). My jsme pro naše účely použili Dotazník životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodný, Rodná, 2001). Existuje také řada dotazníků, které nejsou zaměřeny na globální spokojenost, ale na měření spokojenosti ve specifické oblasti (např. zdraví, práce apod.) nebo měří spokojenost u specifických skupin osob např. s rakovinou apod. Dotazníkové metody patří k sebesposuzovacím metodám. U těchto metod je vyšší riziko zkreslení údajů, neboť respondenti se snaží, prezentovat se v co nejlepším světle. Jako nejlepší prevence v tomto směru se jeví kombinace několika metod.

6 SOUČASNÁ EMPIRICKÁ ZJIŠTĚNÍ

Podle současných demografických ukazatelů víme, že populace stárne. Přibývá seniorů a přitom se rodí stále méně dětí. Podle zveřejněných dat Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR) za rok 2010 pokračoval pokles počtu nově narozených osob z vrcholu 119 842 v roce 2008 na 118 667 v roce 2009 a na 117 446 v roce 2010. Tento pokles se týkal živě i mrtvě narozených. Dle jejich prognózy lze předpokládat, že pokles bude pokračovat i v dalších 10 letech, pokud by nedošlo ke zvýšení fertility (plodnosti) žen.

Dále dle jejich zjištění pokračoval přesun rodiček do vyšších věkových skupin, kdy více než polovinu všech rodiček (52,8 %) tvoří rodičky 30- leté a starší. (Rodička a novorozenec 2010, 2010, UZIS, 21. února 2012).

Z tohoto vyplývá, že by se ženám a mateřství měla věnovat zvýšená pozornost. Z pohledu sociologie máme dostatek informací o trendech v porodnosti, o rodinné politice státu, o změnách v délce mateřské dovolené atd. Bylo napsáno bezpočet publikací, jak zdravě prožít těhotenství, jak pečovat o dítě, jak se po porodu opět dostat do formy... atd. Všude z obálek časopisů se na nás usmívají maximálně spokojené maminky, které zvládnou úplně všechno. Ale je tomu opravdu tak? Jak vlastně ženy prožívají toto období? Do jaké míry jsou spokojené? Jsou zde významné rozdíly oproti běžné populaci, oproti ženám stejného věku, jež pracují, studují, s dětmi i bez nich?

V zahraniční literatuře a výzkumných pracích jsem našla mnoho článků zabývajících se životní spokojeností žen- matek s postiženým či vážně nemocným dítětem, ale již mnohem méně studií zabývajících se zdravou populací maminek s dětmi.

6.1 K ZAHRANIČNÍM VÝZKUMŮM

Mateřská a následná rodičovská dovolená se v různých zemích liší. Jednoznačně nejvýhodnější podmínky mají rodičky v Norsku. Mateřská dovolená zde trvá 42 až 52 týdnů, a peněžité podpora v mateřství se pohybuje mezi 80 a 100% průměrného výdělku ženy před nástupem na mateřskou dovolenou. V USA mají mateřskou dovolenou trávající jen 12 týdnů, ale zde rodička nedostává žádnou peněžitou pomoc v mateřství. (Mateřská

dovolená a dávky v evropském srovnání, 28. února 2012) „*Mateřská dovolená v Británii trvá 52 týdnů. Po dobu 39 týdnů po porodu náleží matkám mzda. Tato mzda se v prvních 6 týdnech počítá ve výši 90 % jejich průměrného týdenního výdělku. Po zbývajících 33 týdnů je jim vyplácena částka ve výši 128,73 £ týdně (platí od 3. 4. 2011)*“. (Velká Británie – životní a pracovní podmínky, portal.mpsv, 28. února 2012).

Norská studie z let 1999 - 2008

Dle norské longitudinální studie provedené Ragnhildem Bang Nesem a kolektivem v letech 1999 - 2008, při níž bylo dotazováno přes 60 000 žen a to od 19. týdne těhotenství až do věku tří let jejich následně narozeného dítěte, se pocit životní spokojenosti mění v závislosti na jimi zkoumaných dvou faktorech (Dyrdal, Røysamb, Nes, 22. února 2012). Jedním z nich byla spokojenost v partnerském životě (spokojenost s partnerem). Studie ukázala, že mateřství samo o sobě nenese nutně pocit štěstí a spokojenosti, ale že ženy, které jsou spokojené se svým partnerstvím v době těhotenství, jsou pak šťastnější a spokojenější i v následujících třech letech. A naopak, nespokojenost v partnerství způsobuje pokles pocitu spokojenosti po porodu.

“Satisfaction with the partner is of great importance for how mothers experience their life during this period, and satisfaction with the relationship during pregnancy is related to the mothers' overall satisfaction 3.5 years later.” (Dyrdal, Røysamb, Nes, 22. února 2012).

Všeobecná životní spokojenost žen roste od porodu a kulminuje ve věku zhruba 6 měsíců dítěte. Poté pocit životní spokojenosti postupně klesá a dosahuje svého minima právě v období kolem třetího roku věku dítěte.

Studie z Velké Británie z let 1991 - 2005

Další výzkum, prováděný ve Velké Británii v letech 1991 - 2005 Angelsem (*Children and Life satisfaction*, 21. února 2012) v celkem 10 000 domácnostech, se zaměřil spíše na životní spokojenost, než pocit štěstí. Zjišťoval jednak vztah dětí a manželského stavu rodičů. Zatímco u manželů příchod dítěte na svět (nebo jeho očekávání) zvyšoval

pocit životní spokojenosti, u svobodných, rozvedených nebo i párů žijících v neoddaném partnerství těhotenství přinášelo časté komplikace. Zajímavé bylo i zjištění, že životní spokojenost rodičů roste s počtem dětí až do 3-4 dětí. Tzn. pocit spokojenosti se jen nepatrně zvýšil s příchodem jednoho dítěte, ale byl dramaticky vyšší s tím, když měli rodiče 3 – 4 děti. Dále se v tomto výzkumu zabývali otázkou, zda jsou rozdíly v prožívání spokojenosti mezi matkou a otcem. U matky se životní spokojenost nepatrně zvýšila s příchodem jednoho dítěte v porovnání s otcem, avšak u více dětí byl tento rozdíl ve spokojenosti mezi matkou a otcem již citelný.

Nezanedbatelný je také věk rodičů na jejich vnímání dětí a životní spokojenosti. Zatímco u rodičů do 30 let věku se pocit životní spokojenosti zvýšil jen nepatrně (a to až už měli jedno nebo více dětí), spokojenost rodičů nad 30 výrazně stoupala s každým dalším přichozím dítětem. Vliv příjmů na spokojenost rodičů s dětmi je také celkem zajímavý. Zatímco rodiče, jejichž příjem dosahoval cca 50 % průměrného platu, nijak výrazně nepocítily vyšší spokojenost s příchodem dětí, skupina lidí s příjmem 50-150 % průměrného platu byla tím spokojenější, čím více dětí rodiče měli a to až do počtu 3 dětí. Naopak rodičům s příjmem nad 150 % průměrného platu životní pocit spokojenosti klesal s každým dalším dítětem. Tzn. u jednoho dítěte byly pocity spokojenosti lehce pozitivnější a dále pak klesaly. Tento pokles však nebyl statisticky významný. Co se týče vlivu vzdělání na pocity spokojenosti s rodičovstvím, tento vliv byl citelný u těch, kteří dokončili univerzitní studia – tam se životní spokojenost výrazně zvýšila s příchodem dětí. U těch, kteří studia nedokončili, nebyl vztah dítě – životní spokojenost průkazný.

„Angeles found that parents who had completed university had a significant uplift in happiness when they had one or two children, parents with a full high school education followed the established pattern with an increase in life satisfaction for every child but there was no clear relationship between parenthood and having children for those who left school before they finished high school.“ (Children and Life satisfaction, 21. února 2012)

Studie o svobodných matkách a vlivu jejich práce na rodinu a vliv rodinných poměrů na práci a výkonnost. Utah 2003

Drobný výzkum o poměrech svobodných matek s alespoň 1 dítětem do 18 let provedli na Utažské státní univerzitě v roce 2003 (*Single mothers: The impal of work on home and the impal of home on work*, 28. února 2012). Nejedná se sice pouze o matky na mateřských dovolených, ale zde je nutné podotknout, že v USA neexistuje nic jako placená mateřská dovolená a to ani na 1 týden před/při/po porodu. Neexistuje ani povinnost zaměstnavatele podržet ženám rodičkám pracovní místo po dobu delší než 3 týdny. Ženy tedy nastupují do práce mnohem dříve, než jsme na to zvyklí v Čechách.

Tento výzkum zahrnoval 59 respondentek, žen ve věku 21 - 53 let, bydlících v Utahu. Tyto ženy byly matkami samoživitelkami a to s průměrným počtem 2,3 dětí (počet dětí se lišil od 1 do 9). Jejich plat se pohyboval v rozmezí 10-15 tis. dolarů ročně. Pro srovnání životní minimum bylo v oné době stanoveno na 10 915 dolarů ročně. Když byly ženy dotázány, jak si s příjmem vystačí, 31 % odpovědělo, že to jen pokryje nezbytné náklady, 42 % sdělilo, že si mohou dovolit víc než jen nezbytné náklady a 27 % respondentek odpovědělo, že jim příjem naprosto nevystačí. Ženy pracovaly 3 - 77 hod. týdně (*Single mothers: The impal of work on home and the impal of home on work*, 28. února 2012). Tyto ženy samoživitelky sdělily, že se setkávají s negativy, která přináší tento stav v podobě jen jednoho rodiče, finančních problémů, velkých změn v práci a rodině, a péče o dítě jim připadala stresující, vyvolávající těžkosti v jejich životě. Výzkum ukázal, že jejich spokojenost v práci i v rodině je nižší, a ani v jedné roli se necítí dostatečně dobře. Jedna druhou vzájemně víceméně negativně ovlivňuje, protože míra tlaku a stresu v obou je neúměrně velká.

Factors that Influence Satisfaction with Home and Work

Factors	Satisfaction with Home **		Satisfaction with Work **	
Home and Family				
Family Interaction	*1	24.8%	1	31.1%
Time Commitments	2	9.8%	3	8.2%
Health, Housing and Income	3	8.7%	2	9.0%
Family Support	4	6.5%	4a	7.1%
Family Diet and Money Mgt	5	6.0%	5	6.1%
Community Support	6	5.5%	4b	
Child Care			6	5.1%
Family Communication			7	4.0%
Accumulative % Variance explained		61.3%		70.6%

*Numbers indicate order of variance explained

**Percent of variance explained

Obr. 1. „Faktory ovlivňující spokojenost s domovem a s prací“ (*Single mothers: The impact of work on home and the impact of home on work*, 28. února 2012).

Studie o všeobecné životní spokojenosti v Anglii v letech 2007 - 2011

V letech 2007 až 2011 byla ve Velké Británii uskutečněna studie administrovaná společností TNS Global Market Research pod vedením a zadáním od Defra National Statistics. Tato studie se týkala životní spokojenosti lidí v Anglii (*Life satisfaction and other measures of wellbeing in England, 2007 – 2011*, 21. února 2012). Celkem 1769 účastníků odpovídalo přímo ve svých domovech osobně na 17 otázek, které pokládali, zpracovávali a zapisovali zaměstnanci TNS za pomoci počítačového programu. Z uvedené studie je patrné, že většina lidí nezávisle na sociálním postavení a příjmech je se svým životem spíše spokojena až spokojena. Účastníci výzkumu byli dotazováni na spokojenost s životní úrovní, zdravím, každodenními aktivitami, kontrolou, vztahy, dosahováním cílů, komunitou, místní oblastí, budoucí finanční jistotou, volným časem a v roce 2011 přibyla i otázka, zda je jejich prostředí klidné. Většina respondentů, tedy přes 65 % všech dotázaných byla vesměs o něco málo více spokojena se všemi uvedenými body v roce

2011 než v roce 2007, až na body budoucí finanční jistoty a vztahů. Zde byl zaznamenán mírný pokles spokojenosti.

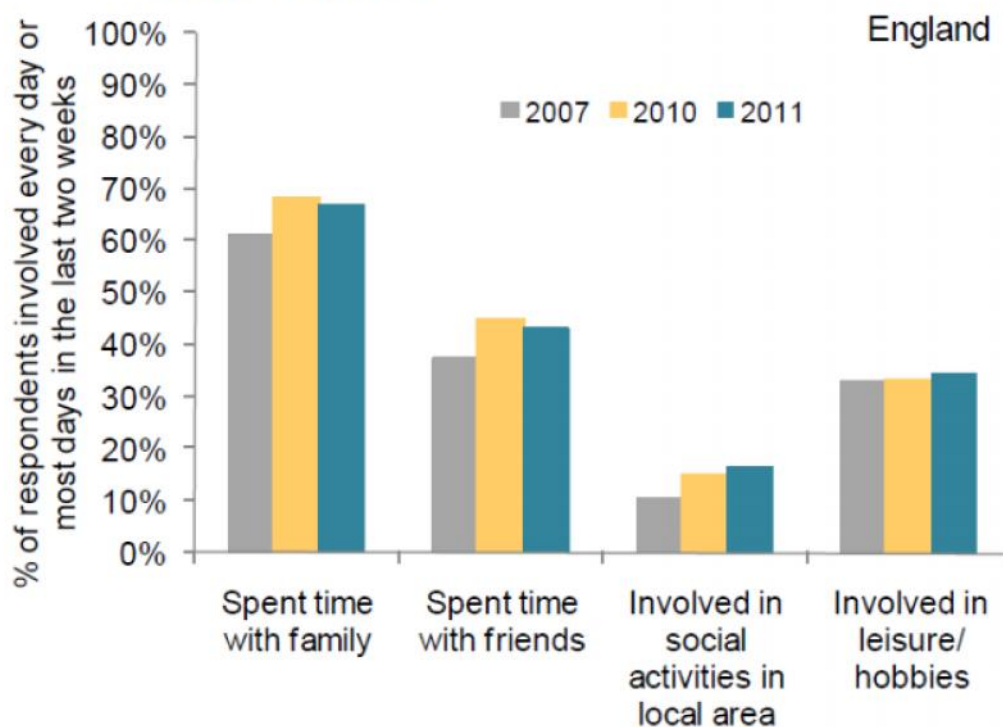
Když účastníkům byla v roce 2007 položena otázka, které nejdůležitější faktory ovlivňují jejich život, odpovědi byly, aniž by jim byly nabídnuty možnosti, následující:

- Být schopni trávit čas s rodinou a přáteli (44 %);
- Zdraví (31 %);
- Osobní vztahy (23 %)
- Pracovní život, studium, každodenní aktivity (20%)
- Životní standard, peníze (13 %).

Respondenti byli dotazováni také na to, jak se angažují ve čtyřech různých pozitivních aktivitách – čas strávený s rodinou, či přáteli, či zda se účastní místního společenského života a zda se věnují koníčkům a volnočasovým aktivitám. Bez ohledu na věk či sociální status nejvíce respondentů - 61 % v roce 2007, 68 % v roce 2010 a 67% v roce 2011 - zodpovědělo kladně na čas trávený s rodinou (Spent time with family – viz obr. 2 „Účast v pozitivních činnostech“).

„In March 2011, 67 per cent of respondents reported having spent time with family every day or most days during the previous two weeks - 61 per cent reported this in 2007, and 68 per cent in 2010.“ (Life satisfaction and other measures of wellbeing in England, 2007 – 2011, 21. února 2012).

Figure 4. Engagement in positive activities every day or most days, 2007, 2010, 2011

Obr. 2 „Účast v pozitivních činnostech“ (*Life satisfaction and other measures of wellbeing in England, 2007 – 2011*, 21. února 2012).

6.2 K ČESKÝM VÝZKUMŮM

Na toto téma je jen velmi málo českých výzkumů, a proto budu vycházet především z dostupných diplomových prací. Z českých autorů se životní spokojeností jako takovou zabývají například Blatný, Hnilica či Kebza se Šolcovou. Oblasti rodiny se věnuje především Sobotková a Vágnerová.

Rozdíly mezi otci a matkami v pohledu na fungování rodiny, v životní spokojenosti a rovnováze mezi prací a rodinou

Sobotková spolu s Reiterovou a Hurníkovou v roce 2011 publikovala článek „Rozdíly mezi otci a matkami v pohledu na fungování rodiny, v životní spokojenosti a rovnováze mezi prací a rodinou“. (Sobotková, Reiterová, Hurníková, 2011) Autorky

vycházejí z rozsáhlého výzkumného šetření „Práce a rodina“, jež provedly v roce 2010. Jejich cílem bylo zjistit, jak souvisí zvládání rodinných a pracovních rolí s životní spokojeností a s fungování rodiny. Zjistit rozdíly mezi otci a matkami v pohledu na rodinné fungování, v životní spokojenosti, ve zvládání práce a rodiny. Výzkumný soubor tvořilo 127 rodičovských párů, tedy 254 respondentů a pro zkoumání životní spokojenosti rodičů byl použit Dotazník životní spokojenosti dle Fahrenberga et al. Jedním z výstupů jejich studie je i to, že matky jsou statisticky významně nespokojenější oproti otcům ve spokojenosti s vlastní osobou. (Sobotková, Reiterová, Hurníková, 2011)

Diplomové práce Hůlová, Kaspříková, Pavlíková

Ve své bakalářské diplomové práci jsem při formulování výzkumného problému vycházela z předpokladu, že je mateřství pro ženu životní událost v pozitivním slova smyslu. A tudíž by teoreticky ženy na mateřské a rodičovské dovolené měly vykazovat vyšší míru celkové životní spokojenosti. To se ale nepotvrdilo. Ovšem nemohu tvrdit, že výchozí předpoklad byl zcela mylný, pokud vezmu v úvahu výsledky předchozí studie Kaspříkové (2008). Podle jejího výzkumu jsou ženy na mateřské a rodičovské dovolené nadprůměrně spokojeny. Uvádí, že pouze 6 žen ze 71 dotázaných dosáhlo podprůměrné životní spokojenosti. Naproti tomu Hůlová (2009) uvádí tyto výsledky: respondentky měly celkově menší skóre, než je norma (výjimkou jsou subškály PAZ, FIN a BYD). Což je v souladu s mým předchozím zjištěním.

Jedním z hlavních zdrojů „spokojenosti“ žen na mateřské a rodičovské dovolené podle výsledků předchozí studie v rámci diplomové bakalářské práce je radost z dítěte a z jeho úspěšného vývoje. Naopak nejvyšší míru nespokojenosti dotazované ženy vykazovaly v oblasti zdraví, práce a zaměstnání a finance. Oblast zdraví je velmi významná, domnívám se, že souvisí se sebeobrazem ženy coby matky. Žena si vytváří obraz ideální matky, kterému se chce přiblížit, chce zabezpečit dítě, chod domácnosti, zvládnout i další aktivity... Může mít pocit, že může být lepší matka a v honbě za představou je čím dál více unavená, nemá čas sama pro sebe, má pocit nepohody a je tedy i méně spokojená. Oblast práce, zaměstnání a financí souvisí s materiálním zabezpečením rodiny. Nedostatek finančních prostředků snižuje spokojenost, pokud je tento nedostatek vysoký, má vliv i na

celkovou nespokojenost. Dle výsledků předchozího výzkumu ženy také velmi negativně vnímají nejistotu v oblasti budoucího zaměstnání a tedy finančního zajištění rodiny.

VÝZKUMNÁ ČÁST

7 METODOLOGICKÝ RÁMEC VÝZKUMU

V průzkumné části jsme se zaměřili na provedení kvantitativní studie, jež má za úkol ověřit poznatky získané v předchozí diplomové bakalářské práci na větším souboru žen na mateřské a rodičovské dovolené. Dále jsme chtěli dle předložených návrhů v diplomové bakalářské práci výzkum obohatit o další získaná data a jejich vyhodnocení. Vycházeli jsme z kvantitativní analýzy dat získaných od 89 subjektů pomocí Dotazníků životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), doplněných o sociodemografická data (věk, vzdělání, počet dětí a doba strávená na současné mateřské a rodičovské dovolené) a z posuzovací škály SUPOS - 7 – PC (Mikšík, 1993) a Neurastenie.

Cílem výzkumu je tedy zjistit míru životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené (Dotazník životní spokojenosti – Fahrenberg et al., 2001) a její vztah k věku respondentek a době strávené na mateřské a rodičovské dovolené a ověřit tak platnost závěrů diplomové bakalářské práce na větším vzorku žen. Dále nás zajímá, zda existuje souvislost mezi životní spokojeností těchto žen a kvalitou psychického stavu (SUPOS – 7 – PC – Mikšík, 1993 a Neurastenie) a zda kvalita psychického stavu souvisí s věkem dotázaných žen.

7.1 FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A HYPOTÉZ

Na základě empirických poznatků se snažíme zjistit psychickou pohodu a kvalitu psychického stavu žen na mateřské a rodičovské dovolené. Výzkum budeme provádět za pomoci Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), posuzovací škály SUPOS – 7 – PC (Mikšík, 1993) a škály Neurastenie. Chceme zjistit souvislost mezi životní spokojeností a kvalitou psychického stavu a vliv vybraných nezávisle proměnných na ně. Za nezávislé determinanty považujeme: věk, počet dětí, dobu na mateřské a rodičovské dovolené. Jedná se o kvantitativní výzkum, který vychází ze statistického hodnocení dat.

7.1.1 Stanovení cílů

Hlavním cílem této diplomové magisterské práce je zjistit úroveň životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené, vytvořit profil dimenzí životní spokojenosti těchto žen a zjistit, zda vybrané sociodemografické proměnné korelují s proměnnými v Dotazníku životní spokojenosti (DSŽ). Výsledky porovnat s předchozí studii prováděné v rámci bakalářské práce.

Za významné determinanty, ovlivňující psychickou pohodu žen na mateřské a rodičovské dovolené považujeme věk, počet dětí a doba na mateřské a rodičovské dovolené. Dále je třeba se zmínit, že nelze opominout také například vliv vzdělání a spokojenost v manželství/ partnerství.

Dále chceme zjistit souvislosti mezi celkovou životní spokojeností a kvalitou psychického stavu u těchto žen. V rámci posuzování psychického stavu chceme porovnat profil jednotlivých komponent psychického stavu s normami a zjistit vliv jednotlivých demografických činitelů na celkový psychický stav.

V neposlední řadě se také jedná o vytvoření podkladových materiálů pro budoucí rigórní práci, kde se předpokládá další rozpracování tématu s větším množstvím vstupních dat a hlubší analýzou zahraničních zdrojů.

7.1.2 Formulace hypotéz

Při formulaci prvních hypotéz jsme vycházeli z předpokladu, že se nám potvrdí výsledky předchozího výzkumu v rámci bakalářské práce. Na větším vzorku vybraných žen prokážeme platnost tvrzení, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené vykazují nižší míru životní spokojenosti. Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje s počtem měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené. Dále, není statisticky významný rozdíl v celkové životní spokojenosti (suma DŽS) mezi souborem matek s jedním dítětem a souborem matek se dvěma a více dětmi a celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené signifikantně pozitivně nestoupá s věkem.

Při stanovení dalších hypotéz jsme na základě dostupné literatury vycházeli z předpokladu, že existuje souvislost mezi životní spokojeností a jednotlivými

komponentami psychických stavů. Předpokládáme, že vyšší míra životní spokojenosti bude souviset s celkovým pozitivním laděním, tedy směrem k dobré psychické pohodě. Naopak s nižší životní spokojeností bude spjatá s pocity nepokoje, úzkosti a depresivním laděním. Z tohoto předpokladu plyne tvrzení, že čím bude žena na mateřské a rodičovské dovolené se svým životem celkově spokojenější, tím bude v lepším psychickém stavu.

Taktéž na základě studia dostupných výzkumů (Fahrenberg et al., 2001, Hnilica, 2005, Blatný a Osecká, 1998) předpokládáme, že u našeho výzkumného vzorku prokážeme statisticky významnou negativní souvislost mezi životní spokojeností a neuroticismem. Také předpokládáme, že existuje souvislost mezi neuroticismem a psychickým stavem. Základem tvrzení je teze, že ženy s vyšší mírou neuroticismu jsou více stresované a tudíž se to odrazí v jejich osobnostním ladění a psychické pohodě.

Pro potřeby statistického vyhodnocení jsme pracovní hypotézy v návaznosti na cíle této práce převedli do podoby statistických hypotéz:

- H1:** Celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené je statisticky významně nižší než průměrná životní spokojenost normovacího výběru.
- H2:** Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje s počtem měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené.
- H3:** U výběrového souboru matek existuje statisticky významná souvislost mezi počtem dětí a celkovou životní spokojeností (suma DŽS).
- H4:** Celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené signifikantně pozitivně nestoupá s věkem.
- H5:** Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje se sumou škál SUPOS-7-PC.
- H6:** Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje se sumou škály Neurastenie.
- H7:** Suma škály SUPOS – 7 – PC statisticky významně pozitivně koreluje se sumou škály Neurastenie.

7.2 APLIKOVANÁ METODIKA

Jedná se o kvantitativní výzkum, který vychází ze statistického vyhodnocení sebraných dat. Proto jsme oslovili ženy, které byly toho času na mateřské a rodičovské dovolené a požádali je o vyplnění Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), posuzovací škály SUPOS – 7 – PC (Mikšík, 1993) a škály Neurastenie.

7.2.1 Dotazník životní spokojenosti

Dotazník životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001) postihuje individuální obraz celkové životní spokojenosti. Skládá se z 10 následujících oblastí:

1. Zdraví - **ZDR** – tato oblast se zabývá spokojeností se svým celkovým zdravotním stavem, se svojí duševní i tělesnou kondicí, se svou fyzickou výkonností a odolností vůči nemocem.
2. Práce a zaměstnání - **PAZ** – vyjádření míry spokojenosti se svou pozicí v zaměstnání, se svými úspěchy i vyhlídkami.
3. Finanční situace - **FIN** – vyjádření míry spokojenosti se svým příjmem, s výší svého majetku i s životní úrovní.
4. Volný čas - **VLC** - spokojenost s délkou a kvalitou svého volného času.
5. Manželství a partnerství - **MAN** – míra spokojenosti v podstatných aspektech manželského/partnerského života.
6. Vztah k vlastním dětem - **DET** – spokojenost se vztahem ke svým dětem, se svým vlivem na děti, se společnými aktivitami a s oceněním ze strany dětí.
7. Vlastní osoba - **VLO** - spokojenost se svou osobou, tj. se svým vzhledem, charakterem, se svými schopnostmi, svojí vitalitou i sebevědomím.
8. Sexualita - **SEX** – zde se vyjadřuje míra spokojenosti se svou fyzickou atraktivitou, se sexuální výkonností, se svými sexuálními kontakty a sexuálními reakcemi a sladěností s partnerem.
9. Přátelé, známí, příbuzní - **PZP** - spokojenost se svými sociálními vztahy, s kontaktem s příbuznými a přáteli, se svojí společenskou angažovaností.

10. Bydlení - **BYD** - spokojenost se svými bytovými podmínkami, což zahrnuje spokojenost s velikostí a zařízením bytu, s výdaji za něj, s dostupností dopravními prostředky.

Každá oblast obsahuje 7 tvrzení a odpovědní škálu:

1. Velmi nespokojen (a)
2. Nespokojen (a)
3. Spíše spokojen (a)
4. Ani nespokojen (a), ani spokojen(a)
5. Spíše spokojen (a)
6. Spokojen (a)
7. Velmi spokojen (a)

Úkolem respondenta je zaškrtnout na škále to políčko, které nejvíce odpovídá jeho (ne)spokojenosti ve vztahu k danému tvrzení.

Číselné označení jednotlivých odpovědí představuje zároveň bodové ohodnocení daného tvrzení. Tedy odpověď „velmi nespokojen“ značí 1 bod. Vyhodnocení se provádí tak, že sečteme body za individuální odpovědi respondentů v jednotlivých oblastech. Takto získáme tzv. **hrubé skóry** v jednotlivých oblastech. Respondent by měl získat minimálně 7 a maximálně 49 bodů. Dále se sčítají hrubé skóry z jednotlivých oblastí mimo *Práce a zaměstnání, Manželství a partnerství a Vztah k vlastním dětem* (zde často nejsou úplná data) a tím získáme celkové hrubé skóre životní spokojenosti. Čím je hrubé skóre vyšší, tím větší je míra uspokojení respondenta.

7.2.2 SUPOS – 7 - PC

Posuzovací škála SUPOS – 7 - PC od Oldřicha Mikšíka (1993) je škála vyvinutá pro hodnocení struktury a dynamiky psychického stavu. Psychický stav je zde chápán jako dynamická veličina a pro její hodnocení je třeba vystihnout hladinu obecné aktivace psychické činnosti vzhledem k situačním komplexům, na jejichž základě je daný psychický stav aktualizován a také k interakčním důsledkům, ke kterým vede. Jedná se tedy o dvě základní složky psychického stavu: kognitivně emotivní (prožitkovou) složku a

aktualizovaný stav, který souvisí s určitou činností všech systémů organismu. Adjektiva, na jejichž základě se hodnotí povaha, míra a kvalita prožívání a aktivace jedince, tedy povaha aktualizovaného či obvyklého psychického stavu, jsou výsledkem multivariační faktorové analýzy široce ověřovaných škál adjektiv, postihujících jednotlivé konkrétní symptomy psychických prožitků, pocitů a stavů jedince. SUPOS – 7 - PC tak umožňuje předvídat nebezpečí vzniku a rozvoje tzv. „kritického psychického stavu“ a předcházet nežádoucím účinkům psychického selhávání. (Mikšík, 1993)

Mikšík (1993) uvádí, že tato škála ve svém komplexu umožňuje postihovat psychický stav podle proporcionálního zastoupení následujících komponent v jeho celkové, integrované struktuře:

PE – psychická pohoda (pocit spokojenosti, příjemného naladění a příznivého psychického nabuzení provázeného často prožitky euforie a sebedůvěry). Tato komponenta ukazuje, nakolik se daný jedinec cítí svěží a spokojený, psychicky vyrovnaný a klidným, resp. jak je optimistický a dobře naladěný. Hodnotí se zde míra pocitu svěžesti, spokojenosti a psychické vyrovnanosti, konkrétně optimismu a dobrého vyladění.

A – aktivnost, činorodost (pocity síly a energie spojené s prahnutím po akci). Jde o zvýrazněnou pohotovost k aktivní interakci s dynamikou situačních proměnných, jež je definována takovými kvalitami psychických jevů, jako je činorodost a průbojnost.

O – impulsivita, odreagování se. U této komponenty jde v podstatě o neřízené, spontánní uvolňování energetického napětí a psychických tenzí, což se děje na základě emocionální impulzů při oslabení racionální sebekontroly, vnitřním útlumu. Je definovatelná náladovostí, obtížným sebeovládáním, vznětlivostí, podrážděností a nekorigovanou agresivitou.

N – psychický nepokoj, rozlada. Tady se jedná o takový typ psychického napětí („nažhavení“), kdy člověk prožívá psychickou tenzi a přitom nenachází ventily pro její uvolnění, což se projevuje psychickým a motorickým neklidem, mrzutostí, nespokojeností, netrpělivostí a roztěkaností.

D - psychická deprese, pocity vyčerpání. Jde o komplex pocitů a stavů, jejichž charakteristickým znakem je snížená pohotovost k interakci se situačními proměnnými

(tedy tendence k pasivitě a apatii). Patří se takové jevy v prožitcích a projevech, jako je pesimismus, otrávenost, pocity slabosti a zmoženosti.

U – úzkostné očekávání, obavy. Zde jde o astenické prožívání psychického napětí při nejistém či „ohrožujícím“ vývoji situace, kdy chybí pohotovost k interakci v určitém směru. Jde tedy o komplex takových pocitů a projevů člověka, jako jsou pocity nejistoty, prožitky psychického napětí, úzkostná nálada a obavy z možných důsledků budoucího.

S – sklíčenost je popisována jako pasivní prožívání negativních důsledků prodělané psychické zátěže. Je to v podstatě obrácení prožitků psychického napětí nikoli ven, k interakcím s prostředím, ale „dovnitř“. Jedná se o takové prožitky, které lze vyjádřit adjektivy: smutný, osamělý, přecitlivělý, nešťastný.

Σ = **celková kvalita psychického stavu** – ta je sycena všemi komponentami škály SUPOS – 7 - PC. Započítáváme však opačné hodnoty položek PE a A, než jakými je skórovali respondenti. Pokud vzrůstá celkové skóre sumy SUPOS – 7 - PC, pak celková kvalita psychického stavu klesá, tedy je horší. Naopak pokud hodnota sumy klesá, kvalita celkového psychického stavu vzrůstá, je tedy lepší. (Mikšík, 1993)

Výše uvedené komponenty vystupují u každého jedince v pro něho obvyklých vzájemných relacích. Tyto relace nám poté poskytují profil struktury psychického stavu.

Indexy pocitů a stavů jsou sestaveny do 2x2 sloupců. Respondenti zaznamenávají stupeň prožívání uvedených pocitů a stavů v rozsahu od „vůbec ne“ po „soustavně“ („velmi silně“). Pro účely našeho výzkumu jsme zvolili běžně prožívané, obvyklé pocity a stavy. Celkové hrubé skóre pro každou komponentu získáme součtem zatržených hodnot, sytících tu kterou komponentu. (Mikšík, 1993)

K dotazníku SUPOS 7 byly připojeny otázky zjišťující míru neurastenie respondentů. Škála neurastenie obsahuje osm položek, jež se týkají subjektivních pocitů tělesného rázu, které účastníci výzkumu vyplňují s ohledem na četnost jejich výskytu (0=vůbec ne až 3=soustavně/ velmi silně). Dotazy směřují ke zjištění tělesných korelátů na stres a zátěž, jako jsou bolesti hlavy, žaludku, nechutenství, poruchy spánku, nutkání na WC, tělesná únava. Ze závislostí je zjišťováno kouření.

7.2.3 Výzkum vztahů struktury aktuálních psychických stavů a celkové životní spokojenosti

Je řada výzkumů, jež jasně prokazují, že životní spokojenost souvisí s vyšší kvalitou psychického stavu.

Například Mikšík a Břicháček (1981) publikovali výsledky výzkumu, který se zabýval vztahem mezi strukturou aktuálních psychických stavů, frustrací a životní spokojeností u poměrně velkého vzorku. Předpokladem bylo, že stupeň životní spokojenosti nebo frustrace je ve vztahu k celé řadě komponent vnitřního stavu. Tedy spokojenost se životem bude vázána s celkovým laděním směrem k dobré pohodě a k celkové aktivitě a pocitu vlastní síly a vyšší stupeň frustrace bude naopak spojen s pocity úzkosti, deprese, celkové sklíčenosti a nepokoje. Tento předpoklad se autorům studie potvrdil.

Podobně Fahrenberg et al. (2001) uvádí, že nízká míra spokojenosti se zdravím koinciduje se zvýšenou emocionalitou, depresivním laděním a problémy v interpersonální oblasti.

7.2.4 Statistika

Data byla seříděna a zpracována pomocí počítačového programu Microsoft Excel a Statistica 9. Ke zjištění vzájemných vztahů mezi proměnnými jsme využili *Pearsonův korelační koeficient*. Dále jsme zjišťovali rozdíly mezi matkami s jedním dítětem a se dvěma a více dětmi. Zde jsme k zjištění rozptylu v jednotlivých souborech nejprve aplikovali *Dvouvýběrový F-test* pro rozptyl. Na základě výsledku F-testu jsme jako další metodu pro porovnání eventuelních rozdílů použili *Studentův t-test*. Výsledky byly porovnány s tabulkovými hodnotami na 5% a 1% hladině významnosti. Postup a vzorce byly aplikovány dle skript (Reiterová 2004, Reiterová 2005, Reiterová 2006).

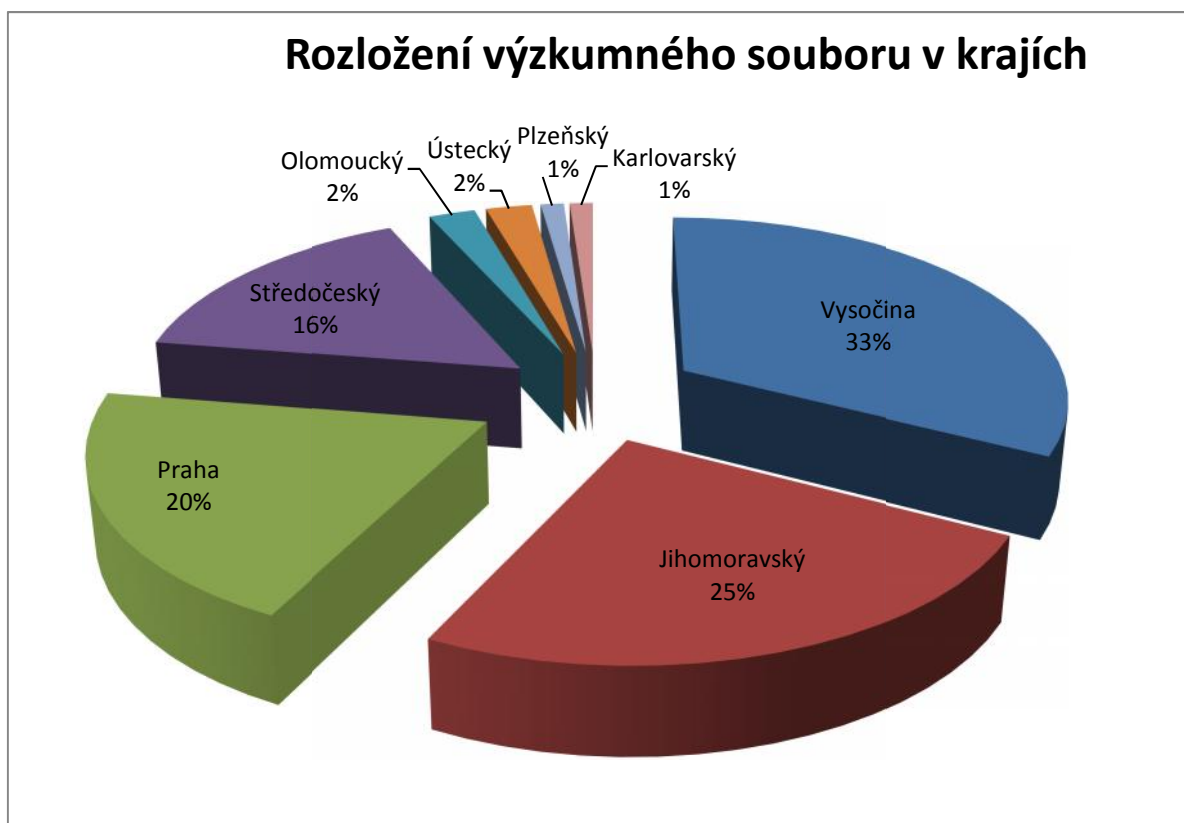
7.3 ZKOUMANÝ SOUBOR

Výzkumu se účastnilo 89 žen toho času na mateřské a rodičovské dovolené. Následuje deskriptivní analýza demografických údajů, jež jsme u výše uvedeného vzorku zkoumaných žen zjišťovali. Jedná se o následující údaje: věk, počet dětí, doba strávená na současné mateřské/rodičovské dovolené, soužití a vzdělání. Doplnkově jsme se dotazovali, zda si ženy na mateřské a rodičovské dovolené přivydělávají. Přestože tato otázka byla dobrovolná, všechny ženy na ní odpověděly.

7.3.1 Základní charakteristiky souboru

K vyplnění anonymního elektronického dotazníku bylo osloveno pomocí internetu cca 360 žen (a mužů) po celé ČR, jež jsou v současné době na mateřské a rodičovské dovolené.

Graf č. 1: Rozložení výzkumného souboru v krajích

Celkem se výzkumu zúčastnilo 89 žen a to nejvíce z kraje Vysočina, z Prahy,

Středočeského a Jihomoravského kraje (viz. graf č. 1, tabulka č. 1).

Tabulka č. 1: Rozložení výzkumného souboru v krajích

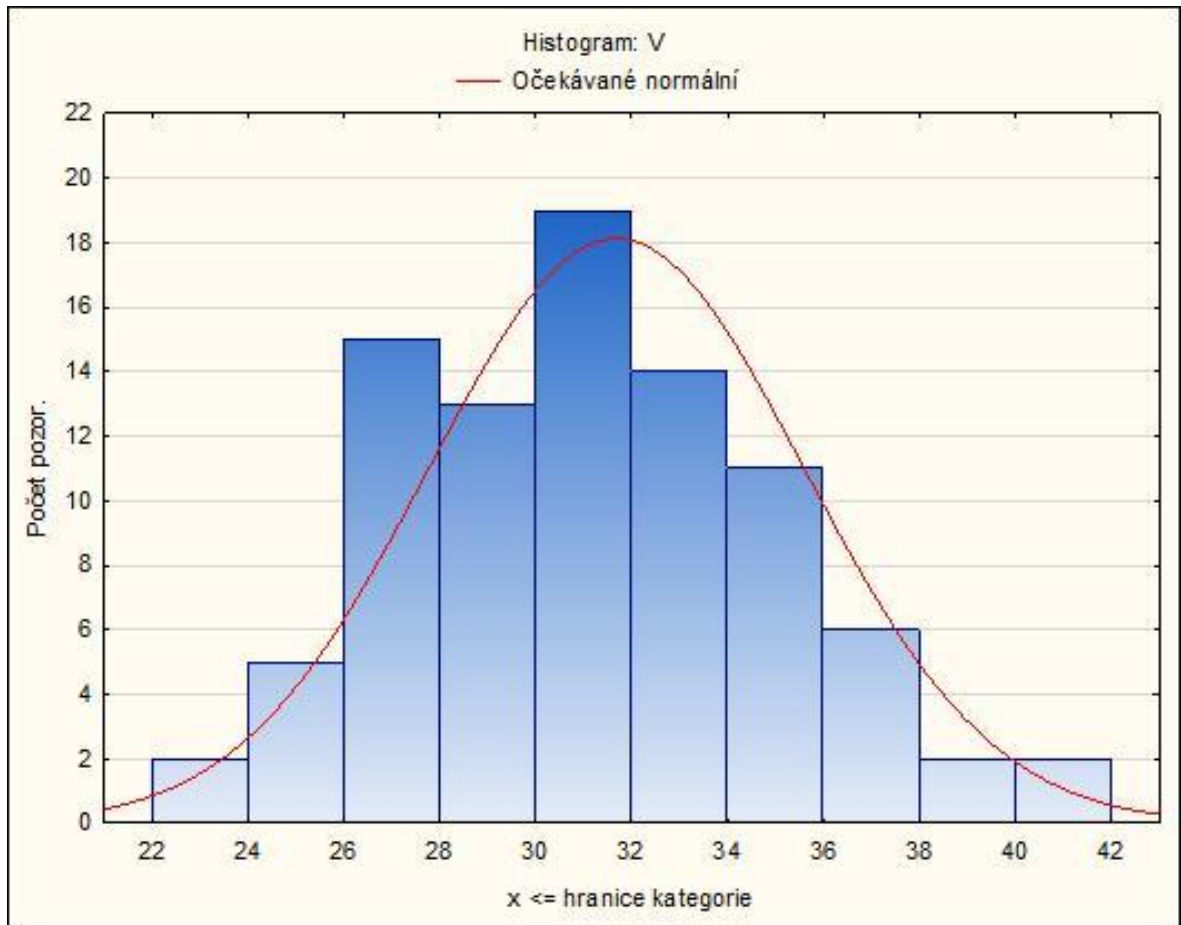
Kraj	Zastoupení zkoumaného souboru v krajích	vyjádření v %	Zastoupení žen, které si přivydělávají	Vyjádření v %
Vysočina	29	33	7	24
Jihomoravský	22	25	8	36
Praha	18	20	8	44
Středočeský	14	16	9	64
Olomoucký	2	2	1	50
Ústecký	2	2	1	50
Plzeňský	1	1	0	0
Karlovarský	1	1	0	0
CELKEM	89	100 %	34	38 %

V následujícím textu se pro lepší přehlednost postupně, jednotlivých podkapitolách, uvedeny další demografické charakteristiky zkoumaného souboru žen na mateřské a rodičovské dovolené (věk, počet dětí, doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené, vzdělání, rodinný stav a soužití). Závěrem této kapitoly je stručné shrnutí charakteristiky průměrné respondentky našeho výzkumu.

Věk

Věkový průměr respondentek byl 31,7 roků. Nejmladší z nich bylo 24 let, nejstarší 42 let. Věkové rozložení názorně ukazuje graf č. 2. Popisná statistika shrnující základní data o věku respondentek je pak v tabulce č. 2.

Graf č. 2: Věkové rozložení respondentek

Tabulka č. 2: Věkový průměr respondentek

Proměnná	Věkový průměr respondentek				
	N platných	Průměr	Minimum	Maximum	Sm.odch.
Věk	89	31.68	24.00	42.00	3.91

Následující tabulka č. 3 popisuje rozložení dotazovaných žen do věkových kategorií včetně četností. Z tabulky vidíme, že nejvíce žen spadá do kategorie 30-32 let. Dále je z tabulky patrné, že celkově nejvíce žen na mateřské a rodičovské dovolené je ve věku od 26 do 36 let.

Tabulka č. 3: Věkové rozložení respondentek do kategorií

Kategorie	Tabulka četností:Věk			
	Abs. četnost	Kumul. abs. četnost	Rel.četn.	Kumul. %
22 <x<=24	2	2	2.25	2.25
24 <x<=26	5	7	5.62	7.87
26 <x<=28	15	22	16.85	24.72
28 <x<=30	13	35	14.61	39.33
30 <x<=32	19	54	21.35	60.67
32 <x<=34	14	68	15.73	76.40
34 <x<=36	11	79	12.36	88.76
36 <x<=38	6	85	6.74	95.51
38 <x<=40	2	87	2.25	97.75
40 <x<=42	2	89	2.25	100.00
ChD	0	89	0.00	

Věkový průměr žen s jedním dítětem (MJ) byl 29,7 let. Věkový průměr žen s dvěma dětmi (MD) byl 32,6 let, matky s více dětmi (MV) byl 34,5 let. Věkovou strukturu respondentek podle počtu dětí obsahuje tabulka č. 4 a 5.

Tabulka č. 4: Věkové průměry respondentek podle počtu dětí

Věk respondentek	Matky celkově (M)	MJ	MD	MV
Věkový průměr (roky)	31,68	29,7	32,6	34,5
min	24	24	24	27
max	42	36	42	42

Z další uvedené tabulky je patrné, že nejvíce žen je se nachází ve věkové kategorii 26-35 let a má 1 nebo 2 děti.

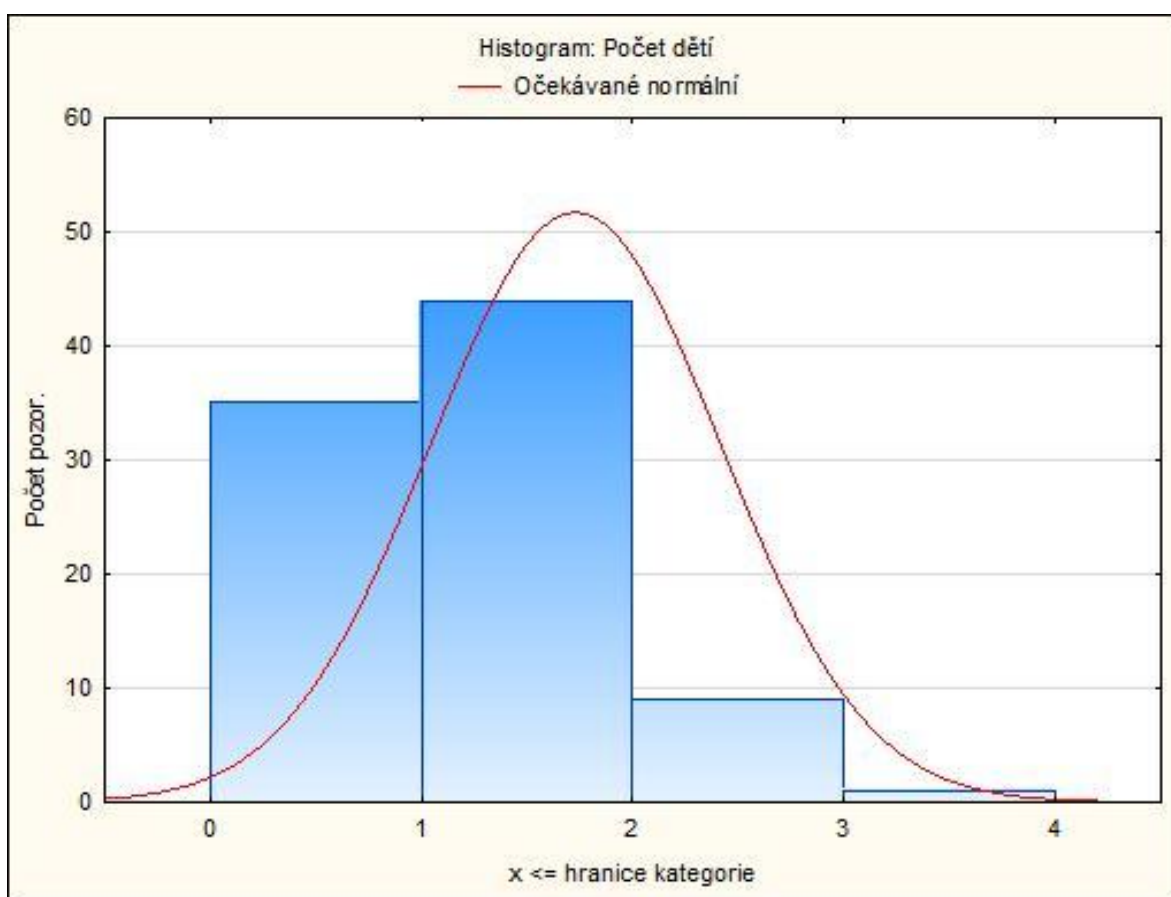
Tabulka č. 5: Rozdělení respondentek do věkových kategorií podle počtu dětí

Rozdělení respondentek do věkových kategorií	M	MJ	MD	MV
14-25 let	5	3	2	0
26-35 let	70	31	33	6
36-45 let	14	1	9	4

Počet dětí

Celkem 35 z 89 dotázaných žen má jedno dítě. Dvě děti má 44 žen a pouze 10 žen z našeho výzkumného souboru mají tři a více dětí. Grafické znázornění viz. graf č. 2.

Graf č. 3: Rozdělení respondentek podle počtu dětí

Detailnější popis je v následující tabulce, která nám říká, že celkem cca 40% žen

z našeho výzkumného souboru je na mateřské a rodičovské dovolené poprvé a 60% respondentek má již další dítě/ děti.

Tabulka č. 6: Respondentky podle počtu dětí

Počet dětí	Tabulka četností: Rozdělení podle počet dětí			
	Absolutní četnost	Kumulativní abs. četnost	Rel.četn. %	Kumul. %
1	35	35	39,3	39,3
2	44	79	49,4	88,8
3	9	88	10,1	98,9
4	1	89	1,1	100,0
ChD		89	0	

Doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené

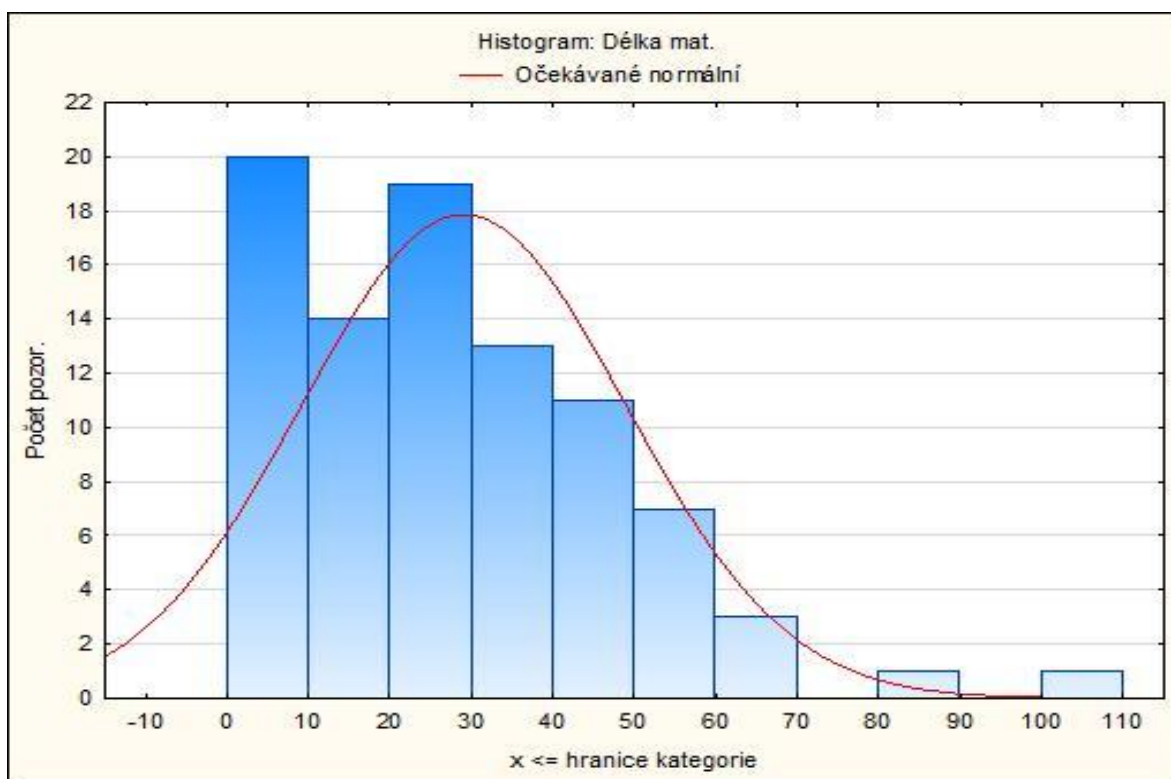
Dalším demografickým údajem, který nás u respondentek zajímal, je doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené.

Tabulka č. 7: Průměrná doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené

	Mateřská a rodičovská dovolená				
	N platných	Průměr	Minimum	Maximum	Sm.odch.
Délka mateřské a rodičovské dovolené (měsíce)	89	29	2	105	19,89

Nejvíce žen z našeho výzkumného souboru, a to celkem 20 (tzn. 22,5%), je na mateřské a rodičovské dovolené prvním rokem (průměrná délka doby na mateřské a rodičovské dovolené je 29 měsíců, viz. tabulka níže). Nejdelší dobu na mateřské a rodičovské dovolené jsou 2 ženy, a to 7 let a 8,5 let (tedy 105 měsíců na mateřské a rodičovské dovolené). Podrobněji ukazuje rozložení doby strávené na mateřské a rodičovské dovolené (v měsících) u respondentek graf č. 4 a tabulka č. 8.

Graf č. 4: Délka mateřské a rodičovské dovolené (v měsících)

Tabulka č. 8: Délka mateřské a rodičovské dovolené

Délka mateřské a rodičovské dovolené (v měsících)	Tabulka četností: Délka mateřské a rodičovské dovolené			
	Abs. četnost	Kumul. abs. četnost	Rel.četn.	Kumul. %
0,0 < x <= 10,0	20	20,0	22,5	22,5
10,0 < x <= 20,0	14	34,0	15,7	38,2
20,0 < x <= 30,0	19	53,0	21,3	59,6
30,0 < x <= 40,0	13	66,0	14,6	74,2
40,0 < x <= 50,0	11	77,0	12,4	86,5
50,0 < x <= 60,0	7	84,0	7,9	94,4
60,0 < x <= 70,0	3	87,0	3,4	97,8
70,0 < x <= 80,0	0	87,0	0,0	97,8
80,0 < x <= 90,0	1	88,0	1,1	98,9
90,0 < x <= 100,0	0	88,0	0,0	98,9
100,0 < x <= 110,0	1	89,0	1,1	100,0
ChD	0	89,0	0,0	

Z výše uvedené tabulky je patrné, že nejvíce dotázaných žen je na mateřské a rodičovské dovolené do 10 měsíců a pak v délce 20-30 měsíců.

Vzdělání

V souboru respondentek mírně převažují ženy se středoškolským vzděláním (46 žen) nad vysokoškolským vzděláním (38 žen). 3 ženy jsou vyučeny s maturitou, 1 žena bez maturity a 1 žena se základním vzděláním. Přesné číselné rozdělení souboru našich respondentek z hlediska vzdělání včetně rozdělení podle počtu dětí je pak v následující v tabulce č. 9.

Tabulka č. 9: Rozdělení respondentek podle vzdělání

Vzdělání	M	MJ	MD	MV
VŠ	38	19	18	1
SŠ	46	15	23	8
Vyučena s maturitou	3	1	2	0
Vyučena bez maturity	1	0	0	1
Základní	1	0	1	0
Celkem	89	-	-	-

Graf č. 5: Vzdělání respondentek

Graf výše názorně ukazuje procentuální zastoupení respondentek podle dosaženého stupně vzdělání.

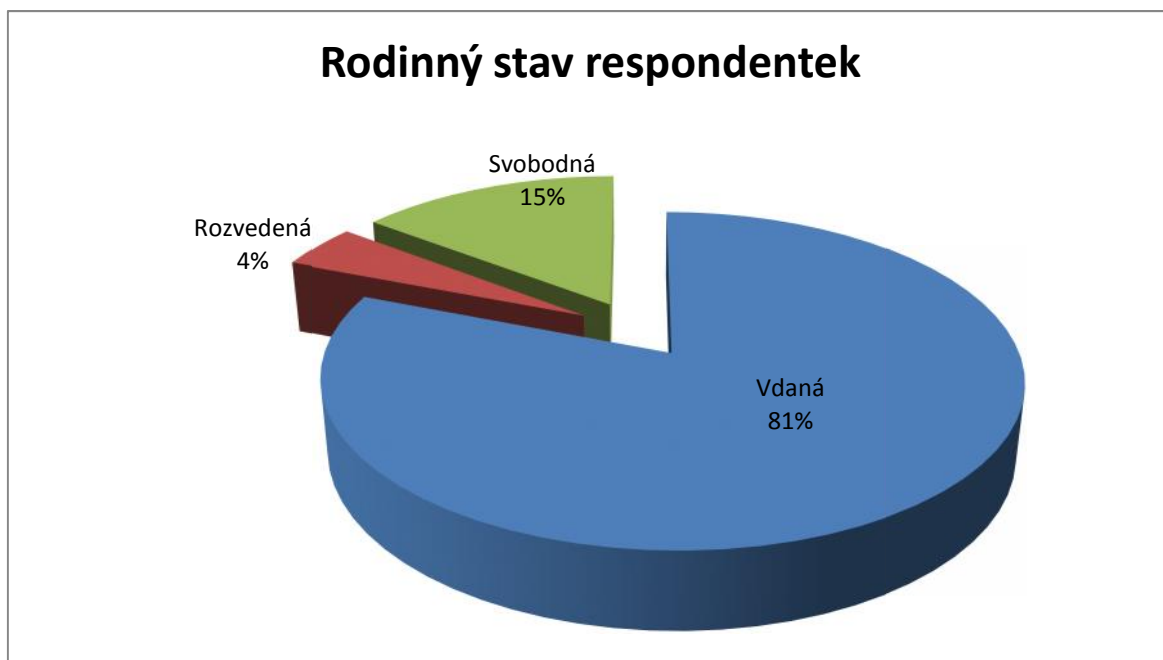
Rodinný stav

Mezi respondentkami převažovaly vdané ženy. Bylo jich 72 (81%) z celkového počtu 89 respondentek. 13(15%) respondentek bylo svobodných a 4 (4%) rozvedené. Přesné složení souboru z hlediska rodinného stavu obsahuje tabulka č. 10. Grafické znázornění pak graf č. 6.

Tabulka č. 10: Rodinný stav respondentek

Rodinný stav	M	MJ	MD	MV
Vdaná	72	29	36	7
Rozvedená	4	0	1	3
Svobodná	13	6	7	0
Celkem	89	-	-	-

Graf č. 6: Rodinný stav respondentek

Soužití

Dalším demografickým údajem, který nás zajímal, bylo soužití respondentek. Většina žen žije s partnerem, čili 85 dotázaných žen. Z toho je 11 žen svobodných a 3

rozvedené. Dále celkem tři dotázané ženy odpověděly, že žijí samy a jedna žije u rodičů. Grafické znázornění viz. graf č. 7 a podrobnější popis včetně poznámek viz. tabulka č. 11.

Tabulka č. 11: Soužití respondentek

Soužití	M	MJ	MD	MV
S partnerem	85	33 ^{*1)}	42 ^{*3)}	10 ^{*5)}
Sama	3	1 ^{*2)}	2 ^{*4)}	0
S rodiči	1	1 ^{*2)}	0	0
Jiné	0	0	0	0
Celkem	89	-	-	-

pozn.:

*1) z celkového počtu jsou 4 ženy svobodné

*2) jedná se o svobodné ženy

*3) z celkového počtu je 7 žen svobodných

*4) jedná se o rozvedené ženy

*5) z celkového počtu jsou 3 ženy již rozvedené

Graf č. 7: Partnerské soužití

Na základě výše uvedených sociodemografických údajů lze tedy shrnout, že průměrná respondentka, která se zúčastnila našeho výzkumu, je 32 - letá matka jednoho nebo dvou dětí, která je na mateřské dovolené prvním až druhým rokem a žije s partnerem. Vzdělání má buď středoškolské nebo vysokoškolské.

7.4 ORGANIZACE A PRŮBĚH ŠETŘENÍ

V průběhu podzimu 2011 jsem prováděla přípravu pokladů a studovala literaturu k danému tématu. Poté jsme si stanovili výzkumné cíle a zvolili vhodné metody.

K získávání informací jsme zvolili Dotazník životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), posuzovací škálu SUPOS – 7 – PC (Mikšík, 1993) a škálu Neurastenie. Jako nejvhodnější metodu oslovení respondentek jsme zvolili *strategii sněhové koule*, kdy dochází k „nabalování“ dalších účastnic (Ferjenčík, 1993). Respondentky jsem oslovovala formou žádostí o spolupráci s odkazem na on-line dotazník vyvěšených v mateřských školách a v mamacentrech, dále přes e-mail, kdy oslovené maminky přeposílaly odkaz s prosbou o účast na výzkumu dalším maminkám na mateřské a rodičovské dovolené, přes internetové stránky www.mojedite.cz a www.mimibazar.cz. Taktéž jsem oslovila maminky z předchozí studie v rámci diplomované bakalářské práce, zda by se mohly znova studie zúčastnit. Všechny dotazníky byly administrovány v „elektronické“ formě.

Sběr dat probíhal na přelomu roku 2011/2012 (prosinec – leden). Bylo osloveno cca 360 žen (a mužů) po celé ČR, jež jsou v současné době na mateřské a rodičovské dovolené. Celkem se výzkumu zúčastnilo 89 žen a to nejvíce z kraje Vysočina, dále z Prahy, Středočeského a Jihomoravského kraje.

Všechny respondentky se výzkumu zúčastnily dobrovolně a anonymně. Respondentkám bylo nabídnuto, že po ukončení a vyhodnocení výzkumu mohou být informovány o jeho výsledcích.

Ke zpracování dat byl použit program Excel a STATISTICA 9, přičemž bylo použito kontingenčních tabulek, tabulek četností a histogramů.

7.5 ZÁKLADNÍ POJMY A SYMBOLIKA VÝSLEDKOVÉ ČÁSTI

Při vyhodnocení dotazníků jsme použili následující zkratky:

M/RD – mateřská a rodičovská dovolená

DŽS - dotazník životní spokojenosti

ZDR – zdraví

FIN - finanční situace

PAZ - práce a zaměstnání

VLC - volný čas

MAN - manželství a partnerství

DET - vztah k vlastním dětem

VLO - vlastní osoba

SEX - sexualita

PZP - sociální vztahy (přátelé, známí a příbuzní)

BYD – bydlení

ΣDŽS – celková životní spokojenost (nezahrnuje oblast PAZ, MAN, DET)

MJ – matky s jedním dítětem

MV – matky s 2 a více dětmi

M – všechny matky

VŠ – vysokoškolské vzdělání

SŠ – středoškolské vzdělání

V. bez M. – vyučena bez maturity

V. s M. – vyučena s maturitou

Svob. – svobodná

Rozv. – rozvedená

HS – hrubé skóre

AČ - absolutní četnost

RČ - relativní četnost

r - korelační koeficient

t - testové kritérium t-testu

PH - průměrná hodnota

PE – psychická pohoda

A – aktivnost

O – odreagování – impulzivita

N – psychický nepokoj

U – úzkostné očekávání

D – deprese

S – sklíčenost

ΣSUPOS – celková kvalita psychického stavu, suma škál SUPOS – 7 - PC

ΣNEU – suma škály neurastenie

8 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této kapitole uvádíme výsledky, které byly získány na základě zpracování dat z Dotazníku životní spokojenosti (DŽS), posuzovací škály SUPOS – 7 – PC (SUPOS) a škály Neurastenie (NEU).

8.1 ZÁKLADNÍ VÝSTUPY DOTAZNÍKU ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI

8.1.1 Souhrnné výsledky DŽS

Zde předkládáme tabulku, v níž jsou interpretovány souhrnné výsledky z DŽS. Oblast, ve které jsou ženy na mateřské a rodičovské dovolené nejvíce spokojeny, je vztah k vlastním dětem. Dosáhly zde průměrné hodnoty 40,87 bodů. Naopak nejmenší spokojenost projevily v oblasti volný čas, kde dosáhly průměrné hodnoty 30,83 bodů a finance, kde je dosaženo 31,17 bodů. Myslím, že důvodem nespokojenosti v oblasti

volného času může být snaha spousty maminek být dokonalou matkou. Zvládat péči o dítě, o domácnost, věnovat se muži, mít různé aktivity, přitom vypadat stále dobře a být usměvavá. Nehledě na to, že si podle našeho průzkumu i spousta maminek přivydělává, což je její další zatížení. Nemají pak čas samy pro sebe, což se dle mého názoru může projevit jejich vyčerpáním a posléze i poklesem životní spokojenosti. Pokles životní spokojenosti v oblasti financí se taktéž dal předpokládat. Finanční rozpočet rodiny je odchodem ženy na mateřskou dovolenou citelně zasažen. Žena ztrácí svojí mzdu a je odkázána na mateřský/rodičovský příspěvek a na finanční podporu partnera. Taktéž náklady na dítě stále rostou. Zde bych taktéž chtěla poukázat na stále zvyšující se rodinné výdaje v souvislosti s neustálým zdražováním, na to, že spousta rodin díky současné ekonomické krizi ztratilo zdroj příjmu. Toto vše může být jedním z faktorů, majících vliv na vnímání životní spokojenosti.

Tabulka č. 12: Souhrnné výsledky DŽS

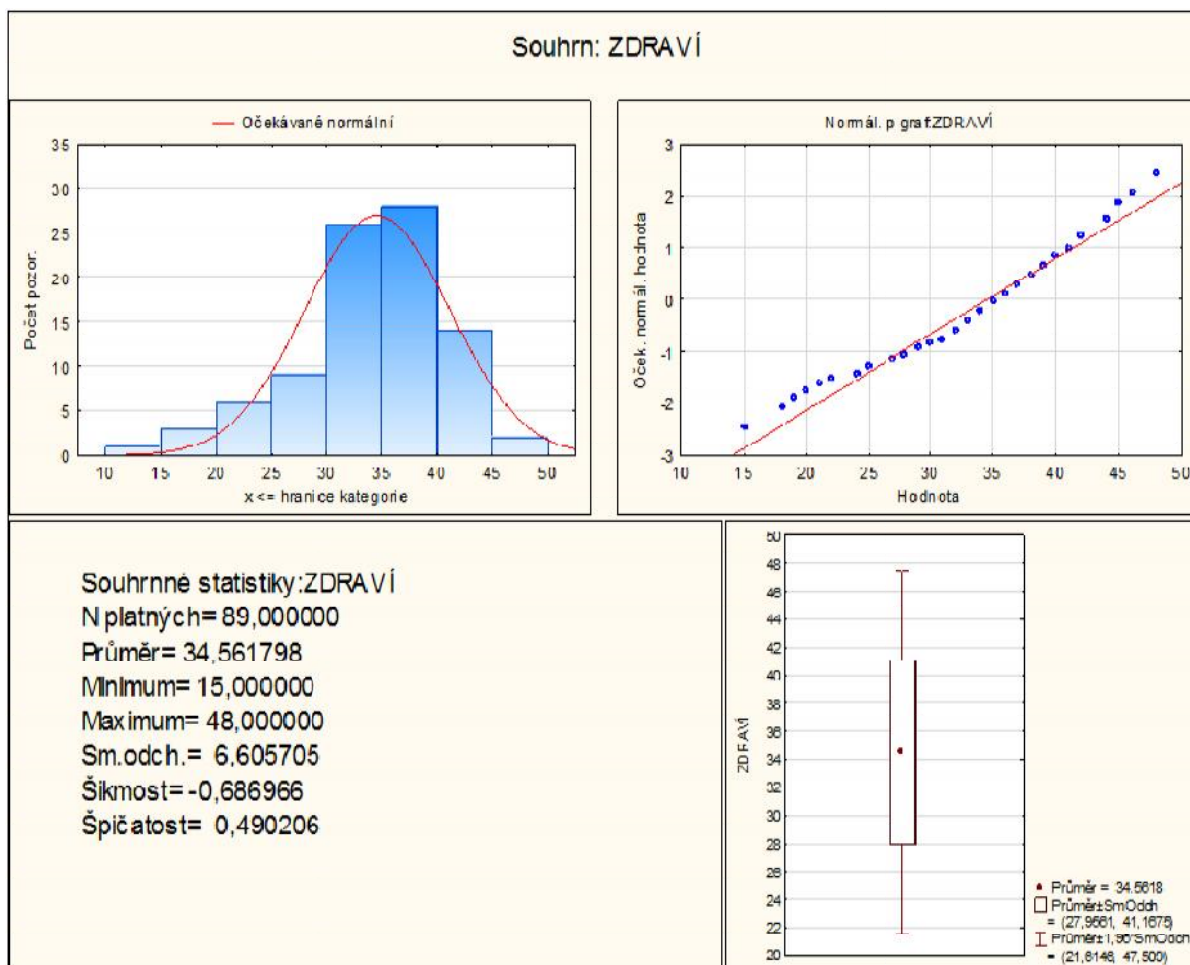
	N platných	PH	Pořadí	Min.	Max.
Vztah k dětem	89	40.87	1	13	49
Manželství	89	37.38	2	16	49
Bydlení	89	37.09	3	18	48
Zdraví	89	34.56	4	15	48
Sexualita	89	33.52	5	14	49
Vlastní osoba	89	33.40	6	13	49
Přátelé	89	33.16	7	17	49
Práce	89	32.52	8	12	45
Finance	89	31.17	9	7	44
Volný čas	89	30.83	10	12	49

8.1.2 Zdraví

První dimenzí Dotazníku životní spokojenosti je „zdraví“. Jak ukazuje tabulka č. 12, je průměrná míra spokojenosti se zdravím 34,56 (PH norma = 37,76). Nejméně spokojená respondentka dosáhla 15 bodů a naopak nejvíce spokojená maximálních 48 bodů. Jak ukazuje graf č. 8, nejčastěji naměřená hodnota byla v rozmezí 35-40 bodů.

Podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) je pro ženy-matky zdraví velmi důležité, jsou na sebe mnohem opatrnější, méně riskují a jsou k sobě kritičtější. Tímto kritickým pohledem na sebe samu můžeme vysvětlit fakt, že námi naměřená spokojenost se zdravím je podprůměrná.

Graf č.8: Zdraví

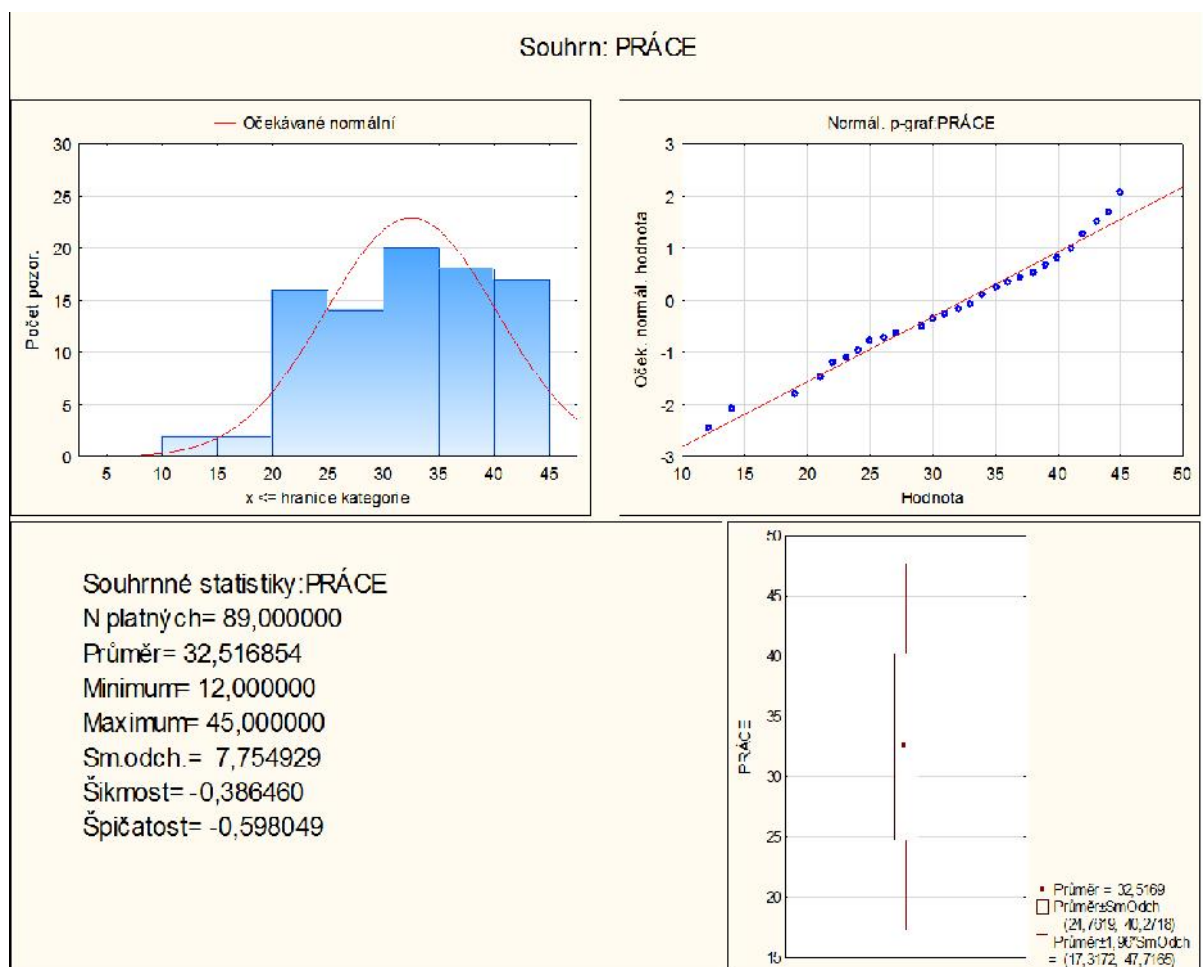

8.1.3 Práce a zaměstnání

Tato oblast byla jednou z nejhůře vnímaných oblastí (8. místo) Respondentky zde hodnotily zaměstnání, ze kterého odešly na mateřskou a rodičovskou dovolenou, a také svoje vyhlídky do budoucnosti. Zřejmě právě vyhlídky na zaměstnání nejsou právě pro ženy „růžové“. Často nevědí, zda se budou moci vrátit do své funkce, zda jim

zaměstnavatel eventuálně dovolí zkrácený úvazek či posunutí pracovní doby, aby žena mohla odvést dítě do školky. Pokud se vůbec ženě podaří, aby dítě do školky umístila. Bohužel jsme před několika lety byli svědky masivního zavírání školek a nyní je to velmi znát. Umístění dítěte před třetím rokem života je prakticky nemožné a i po třetím roce je to značně komplikované.

Graf č. 9: Práce a zaměstnání

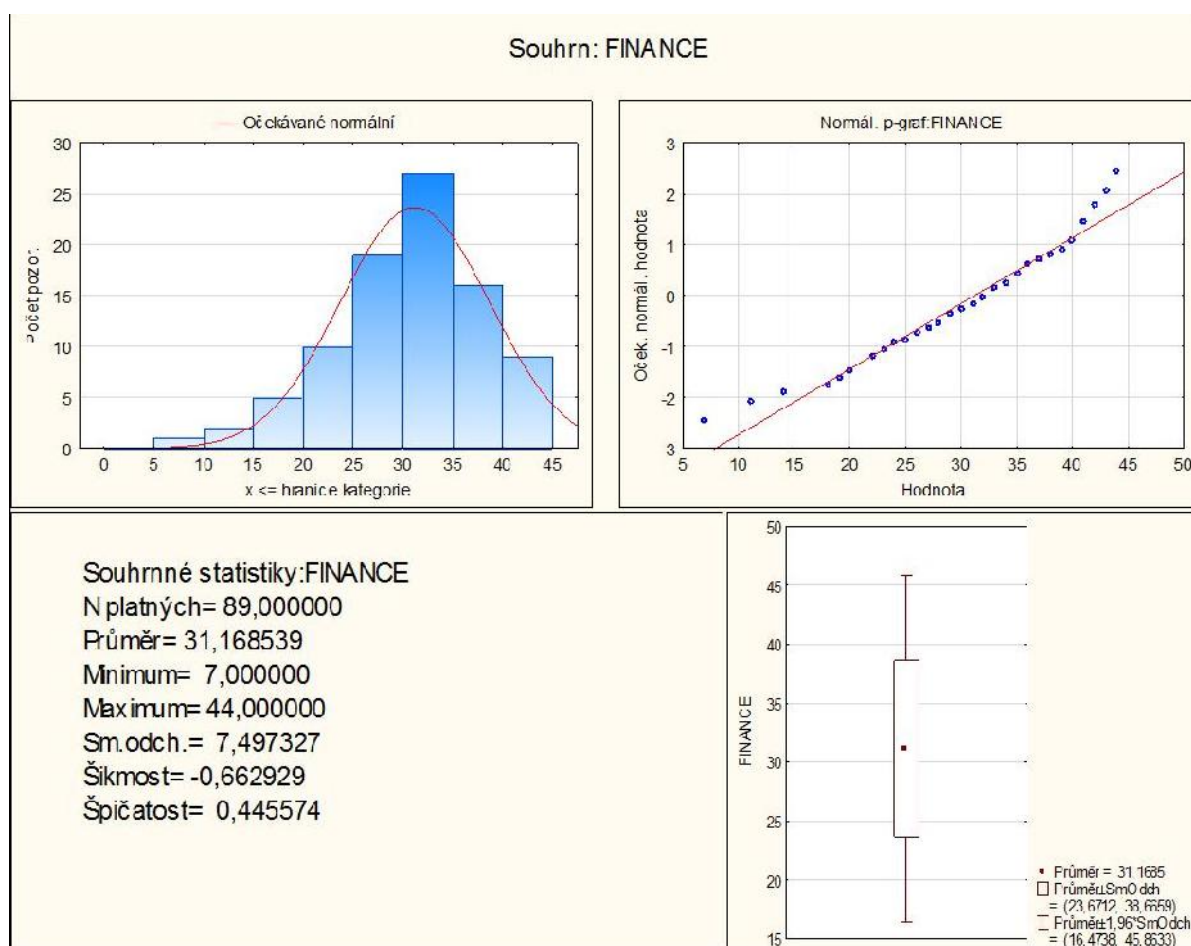

Průměrná hodnota dosažená v této oblasti byla 32,52 bodů (PH norma = 34,52), kdy minimum bylo 12 a maximum 45 bodů.

8.1.4 Finanční situace

Finanční situace by se dala z pohledu námi oslovených žen považovat za jednu z nejkritičtějších. Respondentky zde po oblasti volný čas vyjádřily nejnižší míru spokojenosti. Průměrná hodnota dosažených skóreů je 31,17 bodů (PH norma = 34,06). Nejméně bodů bylo 7 a nejvíce 44. Možným důvodem je, jak již bylo výše uvedeno, to, že žena svým odchodem na mateřskou a rodičovskou dovolenou většinou přijde o část svých příjmů. Nemalou roli také podle našeho názoru hraje i současná ekonomická a politická situace státu a vnímaná finanční nejistota.

Graf č. 10: Finanční situace

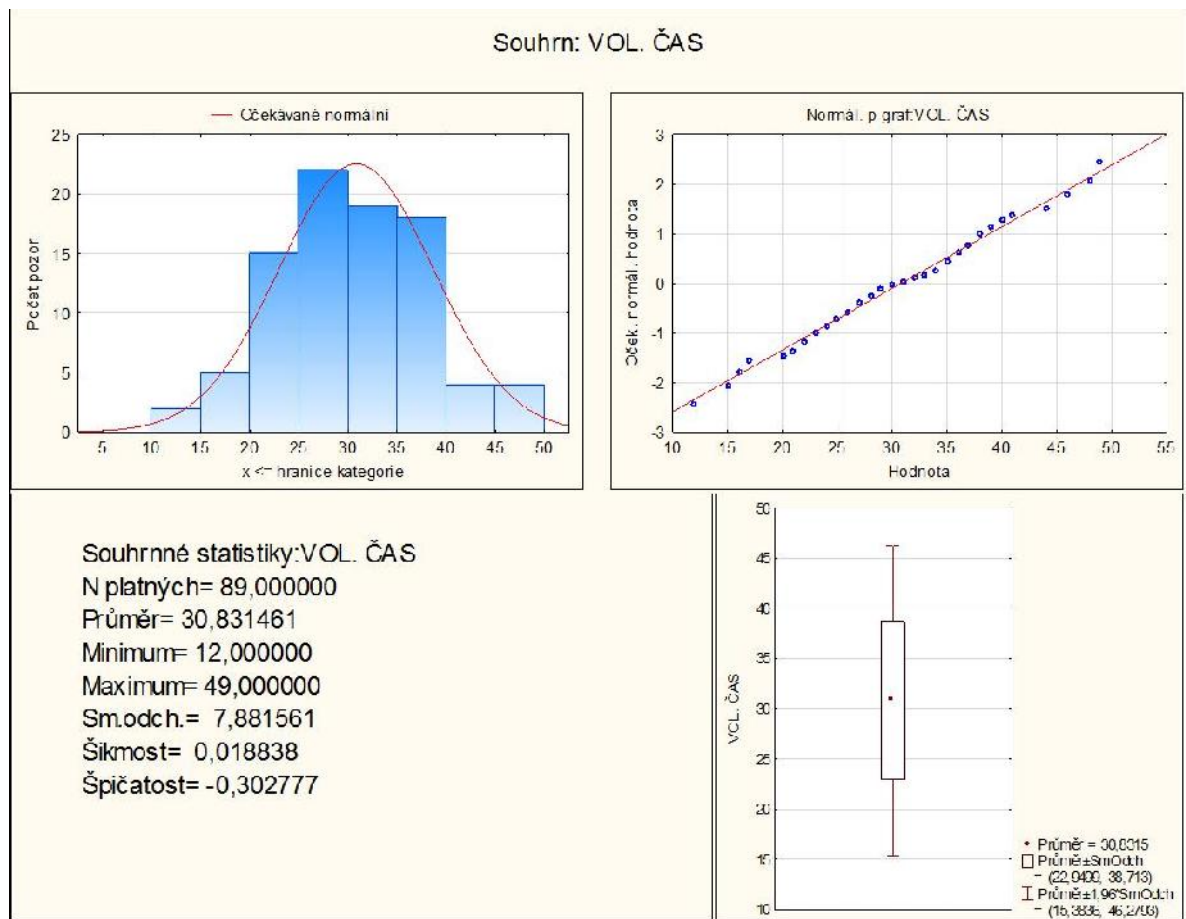
Ještě je třeba zmínit výsledky porovnání jednotlivých věkových kategorií s normou, které prezentujeme níže. Velmi nás překvapil fakt, že ženy ve věku 14-25 let finanční

situaci nehodnotily tak kriticky, ba naopak dosáhly nadprůměrného skóru PH = 33,2 oproti PH normy, jež je rovno 32,14 bodů pro tuto věkovou kategorii.

8.1.5 Volný čas

Volný čas byl nejhůře vnímanou oblastí (10. místo). Lze předpokládat, že příčinou je 24 hodinová péče o dítě, jež žena musí skloubit s péčí o domácnost a často i přivýdělkem. Myslím, že by bylo velmi zajímavé zjistit, zda tomu tak je, například porovnáním souborů matek s dítětem do tří let a souboru matek se školním dítětem.

Graf č. 11: Volný čas

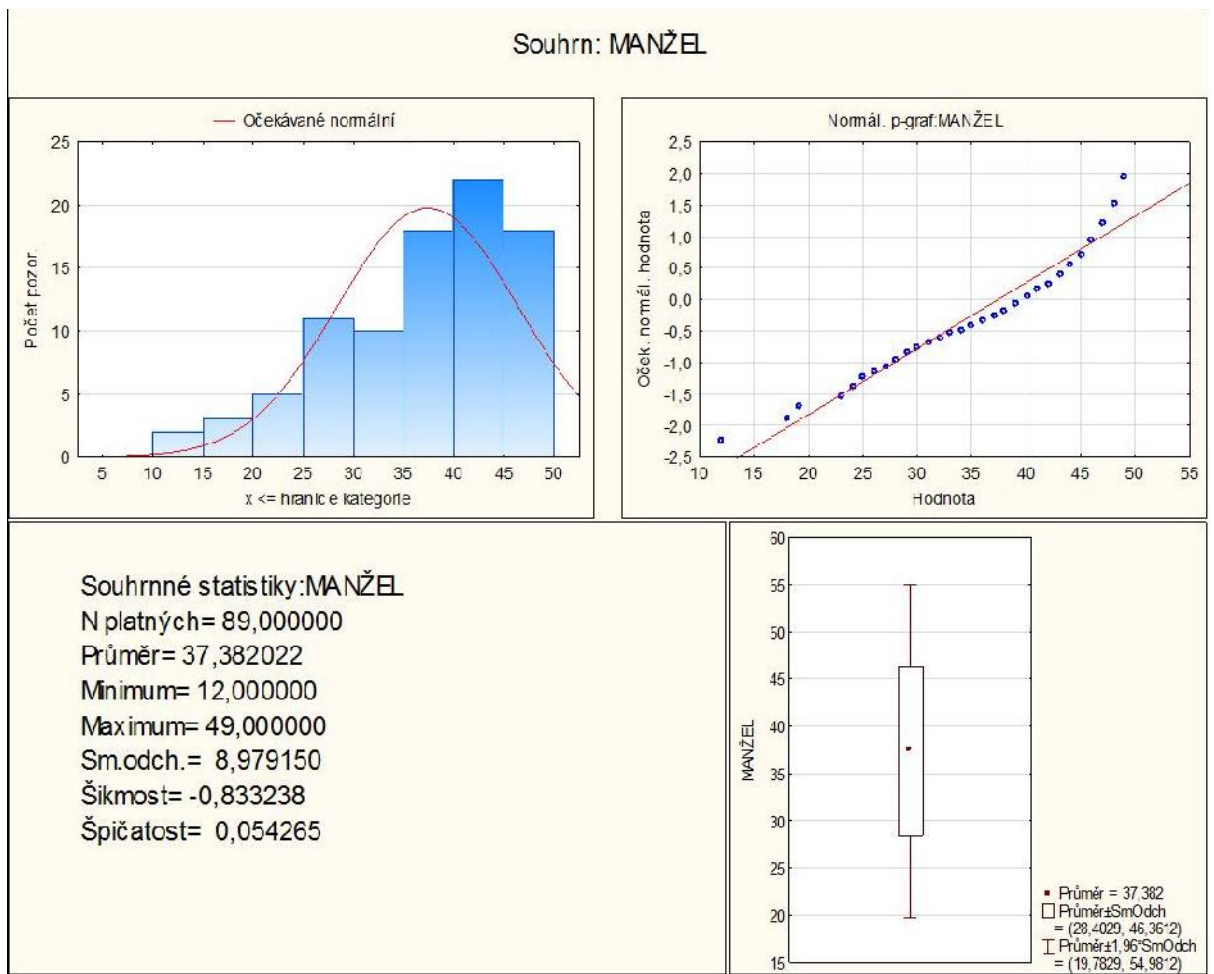

Pokud však budeme interpretovat výsledky našeho souboru, tak průměrná hodnota odpovědi byla 30,83 bodů (PH norma = 36,05). Minimum bylo 10, maximum 49 bodů. Dále jsme také zjišťovali, do jaké míry spolu souvisí volný čas matek a počet dětí. Korelační koeficient $r = -0,3589$, což je na hladině významnosti $\alpha=0,05$ statisticky významné (matice s výpočty korelací viz. příloha č. 4).

8.1.6 Manželství a partnerství

Oproti předchozím oblastem bylo manželství a partnerství vnímáno mnohem lépe, přesto námi oslovené ženy nedosáhly tabulkových průměrných hodnot životní spokojenosti. Průměrná hodnota dosažených skóre byla 37,38 (PH norma = 38,77). Minimum bylo 16, maximum 49.

Graf č. 12: Manželství a partnerství

8.1.7 Vztah k vlastním dětem

Zde respondentky projevily nejvyšší míru spokojenosti ze všech oblastí. Průměrná hodnota skóre je 40,87 bodů, což je nadprůměrná hodnota oproti normě (PH norma = 39,47). Maximální dosažené skóre bylo 49 bodů, minimální 13 bodů, jež uvedla maminka tříleté holčičky s oboustranným retinoblastomem.

Tabulka č. 13: Tabulka četností – vztah k vlastním dětem

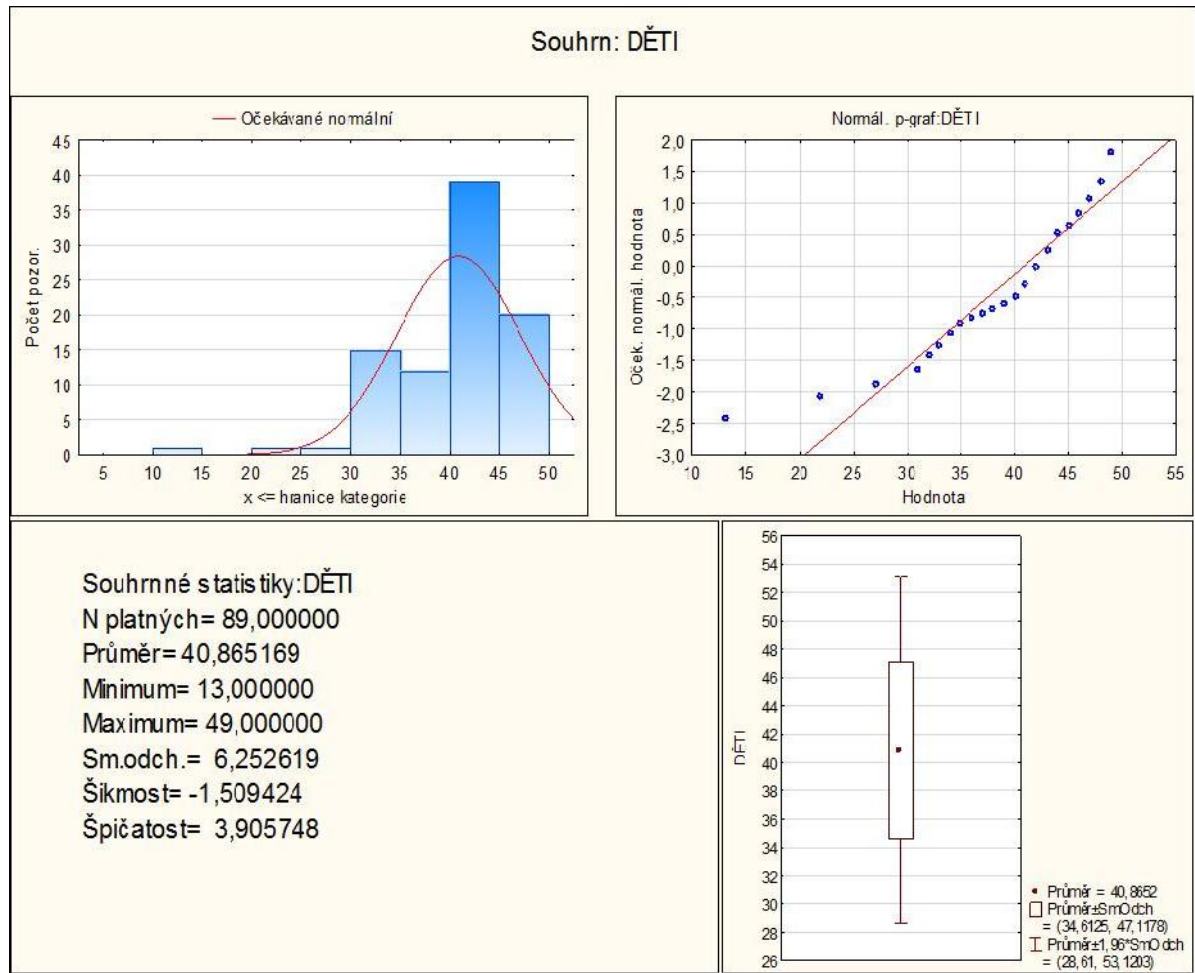
Kategorie	Tabulka četností			
	Četnost	Kumulativní č.	Relativní č.	Kumul. %
8,0<x<=10,0	0	0	0.00	0.00
10,0<x<=12,0	0	0	0.00	0.00
12,0<x<=14,0	1	1	1.12	1.12
14,0<x<=16,0	0	1	0.00	1.12
16,0<x<=18,0	0	1	0.00	1.12
18,0<x<=20,0	0	1	0.00	1.12
20,0<x<=22,0	1	2	1.12	2.25
22,0<x<=24,0	0	2	0.00	2.25
24,0<x<=26,0	0	2	0.00	2.25
26,0<x<=28,0	1	3	1.12	3.37
28,0<x<=30,0	0	3	0.00	3.37
30,0<x<=32,0	5	8	5.62	8.99
32,0<x<=34,0	6	14	6.74	15.73
34,0<x<=36,0	5	19	5.62	21.35
36,0<x<=38,0	4	23	4.49	25.84
38,0<x<=40,0	7	30	7.87	33.71
40,0<x<=42,0	18	48	20.22	53.93
42,0<x<=44,0	16	64	17.98	71.91
44,0<x<=46,0	10	74	11.24	83.15
46,0<x<=48,0	9	83	10.11	93.26
48,0<x<=50,0	6	89	6.74	100.00
ChD	0	89	0.0	

Z tabulky četností níže vidíme, že se hodnoty nejčastěji pohybovaly v rozmezí 40-46 bodů a šestkrát bylo dosaženo maximálního skóre.

Dle výsledků předchozí studie v rámci diplomové bakalářské práce můžeme uvést, že matky s jedním dítětem vykazovaly vyšší míru životní spokojenosti oproti matkám s více dětmi. Dalším výstupem předchozí studie, kdy jsme porovnávali jednotlivé dimenze

DŽS, je i zjištění, že je statisticky významný rozdíl ve vnímání zdraví matek s jedním dítětem oproti matkám s více dětmi.

Graf č. 13: Vztah k vlastním dětem

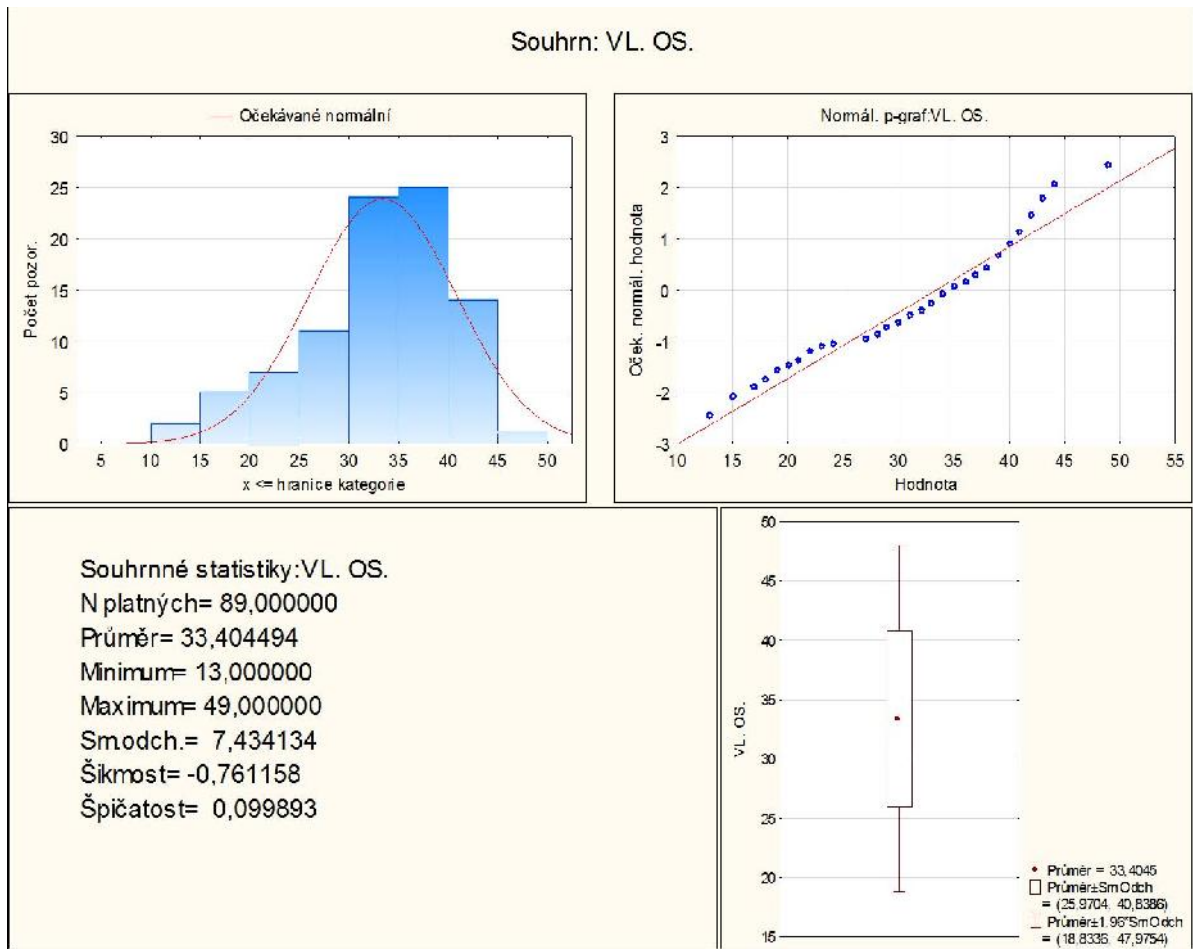

8.1.8 Vlastní osoba

Vnímání vlastní osoby se v souvislosti s mateřstvím často zásadním způsobem mění. V těhotenství se žena zakulacuje, plní se jí prsy a žena definitivně ztrácí dívčí tvary. Po porodu dítěte nezřídka ženě zůstane nějaké to „těhotenské kilo“. Žena také již nemá na sebe tolik času jako dříve. Její sebevědomí klesá.

Podle našeho průzkumu jsou ženy s vlastní osobou podprůměrně spokojené (PH norma = 38,32). Průměrná hodnota naměřených skóreů je 33,40. Dosažené minimum 13 a maximum 49 bodů.

Graf č. 14: Vlastní osoba

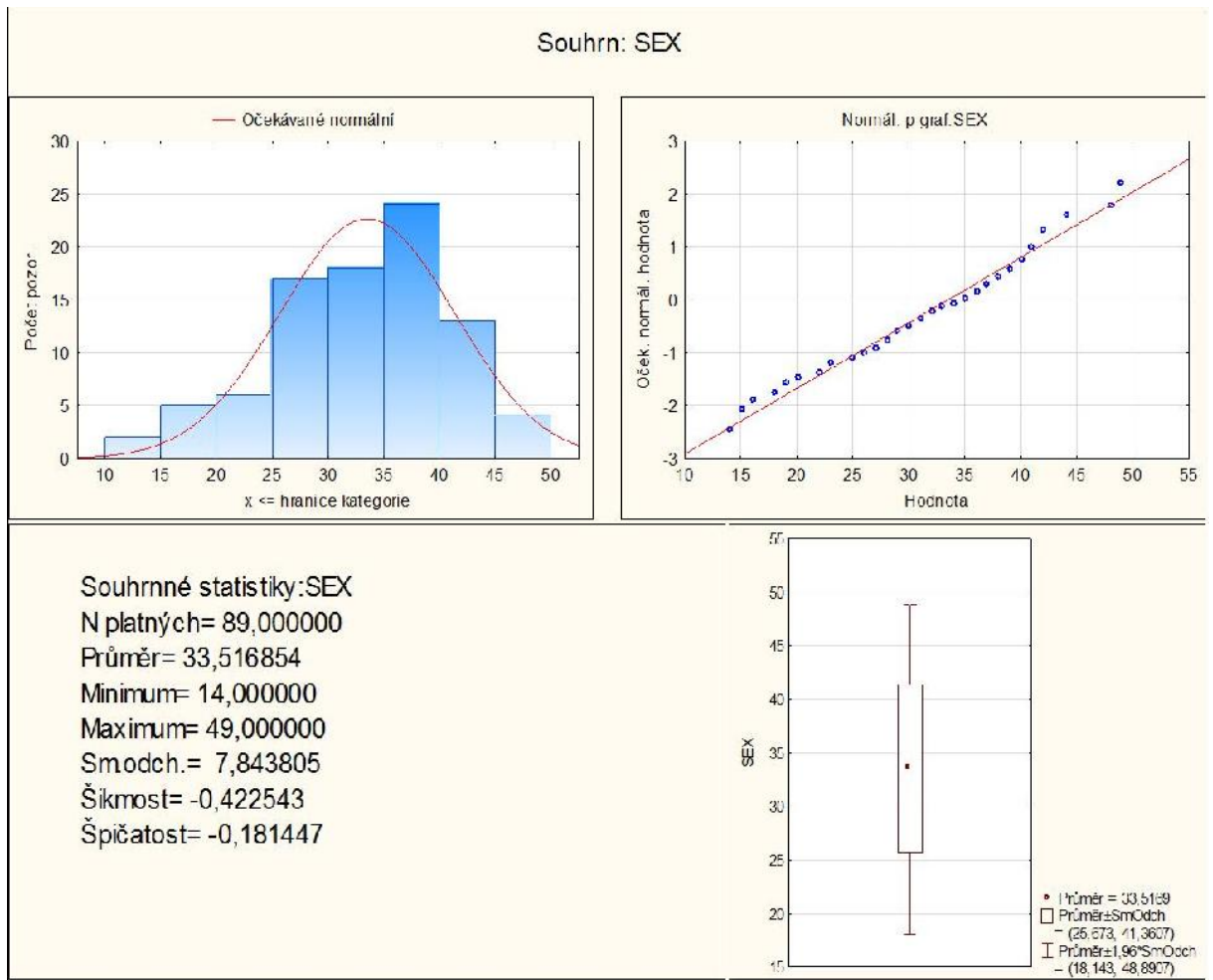

8.1.9 Sexualita

Tato dimenze je vnímána celkově lehce pod normou (PH norma = 34,28, námi naměřená PH = 33,52). Podle výsledků našeho průzkumu je sexualita u žen do 25 let lehce podprůměrná (PH žen 14-25 = 36,8; PH norma = 35,75) a postupně klesá. Největší nespokojenost v oblasti sexuálního života mají ženy ve věkové kategorii 36 – 45 let (PH naměřené 29,36, PH norma 36,45).

Celkové nejnížší dosažené skóre bylo 14 a nejvyšší 49 bodů. O sexualitě se dá předpokládat, že velmi úzce souvisí se spokojeností v manželství a partnerství. Pokud tento vztah vyjádříme pomocí korelačního koeficientu, tak nám říká, že na hladině významnosti $\alpha 0,05$ je mezi těmito dimenzemi velmi úzký vztah ($r = 0,558$) (matice s výpočty korelací viz. příloha č. 4).

Graf č. 15: Sexualita

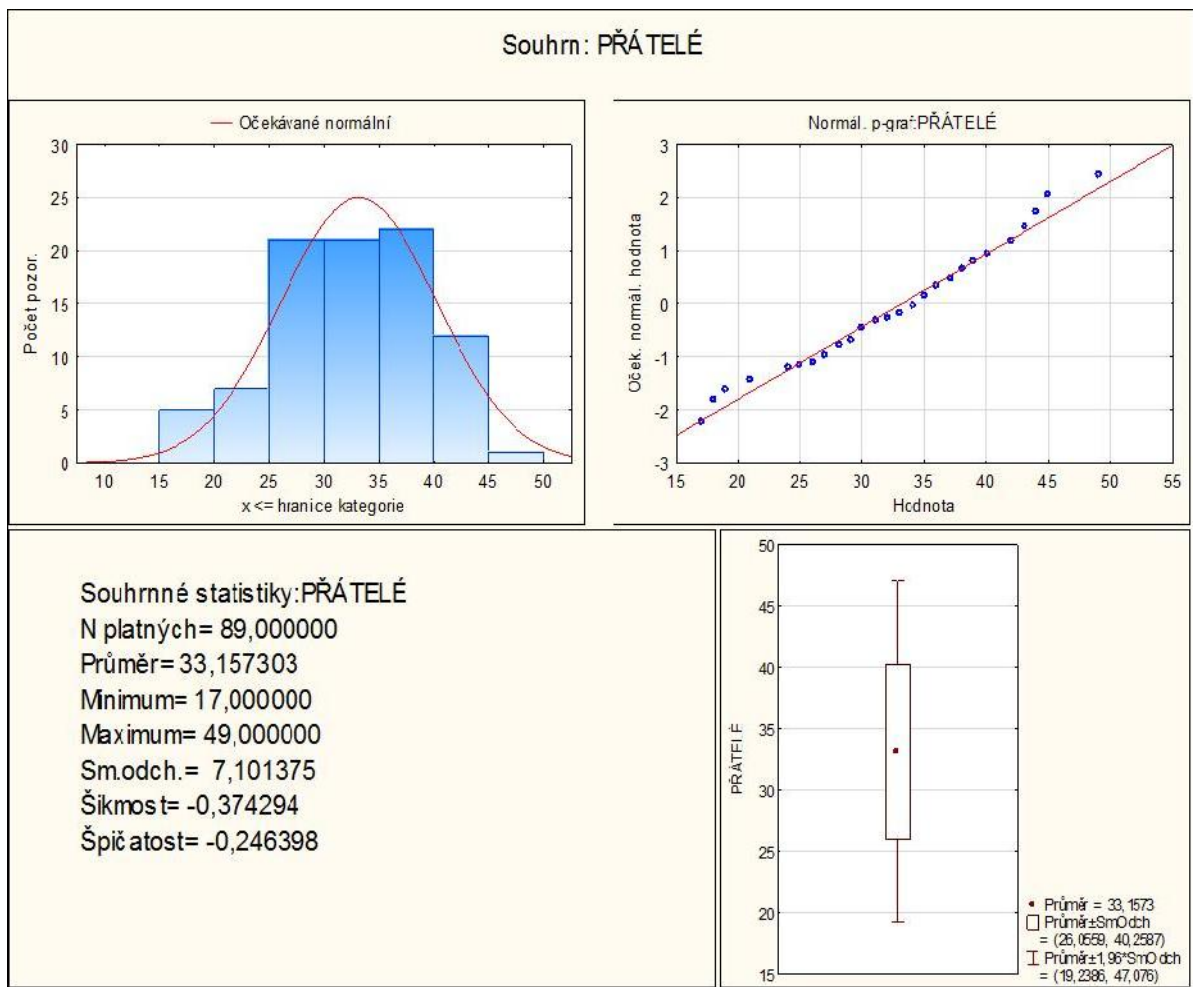

8.1.10 Přátelé, známí, příbuzní

V této oblasti respondentky dosáhly průměrného skóre 33,16 bodů, což značí podprůměrnou spokojenost (PH norma = 37,26). Ženy na mateřské a rodičovské dovolené si velmi často stěžují na nedostatek sociálních kontaktů. Udávají sníženou frekvenci různých setkání s přáteli a návštěv kulturních akcí. Na druhou stranu je třeba dodat, že podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) ženy toto omezení nevnímají příliš negativně. Spíše to berou jako přirozený důsledek toho, že svou pozornost věnují dítěti. A navíc často dochází k navazování nových přátelství s dalšími maminkami, se kterými se například setkávají na hřištích, v různých krouzcích a dětských akcích.

Dosažené minimum bylo 17, maximum 49.

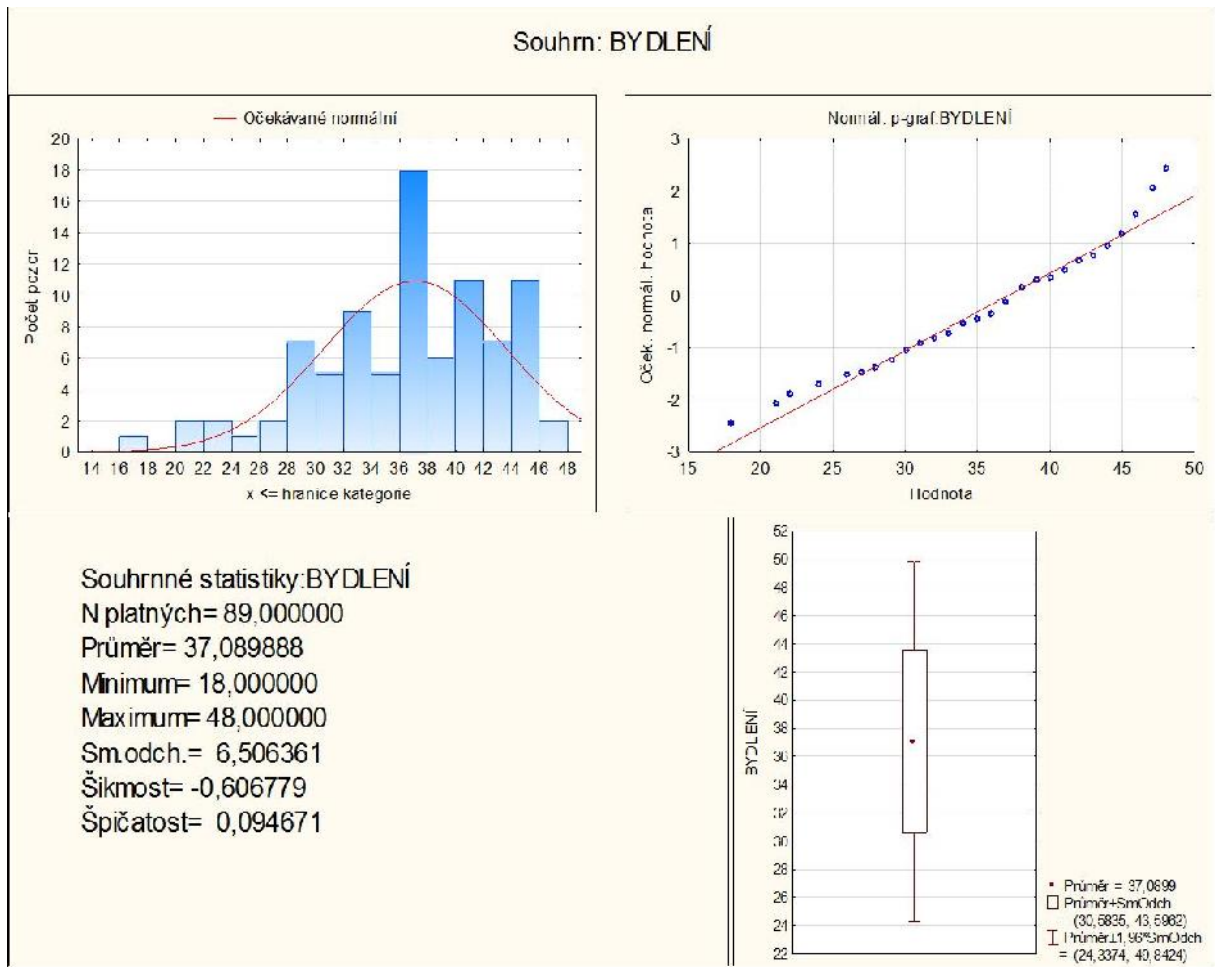
Graf č. 16: Přátelé, známí, příbuzní

8.1.11 Bydlení

Výsledky ukazují, že respondentky nebyly s bydlením zcela spokojené. Průměrná naměřená hodnota skóre je 37,09 bodů. (PH norma = 38,05). Dosažené minimum bodů bylo 18, maximum 48. Podle udávaných odpovědí většina žen byla vcelku spokojená s polohou, velikostí a vybavením bytu, stejně tak s dostupností dopravních prostředků. S čím byly téměř všechny ženy shodně nespokojeny, byly výdaje za bydlení.

Graf č. 17: Bydlení

V rámci popisu souboru jsme uváděli shrnutí demografického údaje „Rodinné soužití“ našich respondentek. Myslím, že je zde vhodné připomenout, že většina žen (85 žen z 89 dotázaných) žije s partnerem. Dále celkem tři dotázané ženy odpověděly, že žijí samy a jedna žije u rodičů. Grafické znázornění a podrobný popis viz. kapitola 7.3.1 (Základní charakteristiky souboru).

8.2 SROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH DIMENZÍ S NORMOU

Data jsme zpracovali a setřídili s ohledem na námi vytyčené cíle. U Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001) jsme v našich výpočtech pracovali s hrubými skóry (HS). Hrubé skóre jsme získali sečtením skóre v sedmi škálách DŽS, s výjimkou škál práce a zaměstnání,

manželství a partnerství a vztah k vlastním dětem. Pro srovnání našich výstupních dat jsme použili normované hodnoty, uvedené v manuálu k Dotazníku životní spokojenosti (Rodná, Rodný 2001). Normovaná hodnota celkové životní spokojenosti je počítána z oblastí: zdraví, finance, volný čas, vlastní osoba, sexualita, přátelé, známí, příbuzní a bydlení. Data ze škál práce a zaměstnání, manželství a partnerství a vztah k vlastním dětem nebyly do celkové životní spokojenosti (SUMA DŽS) v normách započítány, neboť údaje v těchto oblastech často chyběly. Z důvodu možného porovnání mezi námi získanými údaji a normovanou hodnotou nebyly škály PAZ, MAN a DET u celkové životní spokojenosti také administrovány.

Pro přehlednost jsme seřadili dotazníky podle věku žen a utvořili tři věkové kategorie tak, aby odpovídaly věkovým kategoriím, uvedeným v tabulkách norem pro DŽS.

8.2.1 Životní spokojenost žen 14-25 let v jednotlivých dimenzích DŽS

Podle Tabulky č. 14 vidíme, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené ve věkové kategorii 14-25 let udávají převážně nižší životní spokojenost oproti tabulkovým normám.

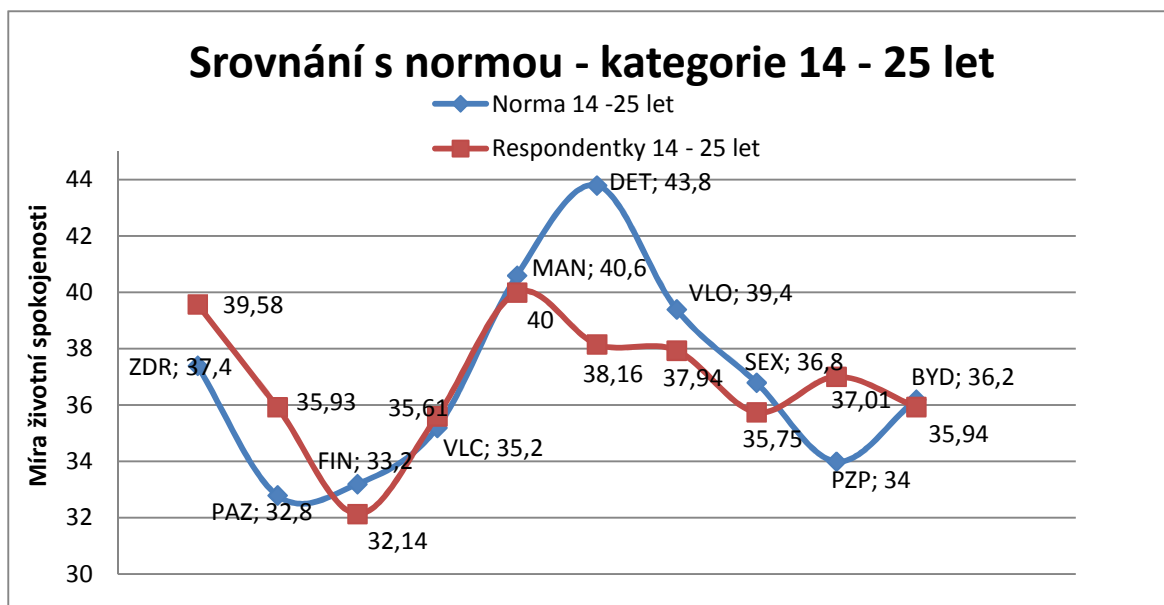
Tabulka č. 14: Srovnávání průměrných výsledků DŽS v kat. 14-25 let s normou

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SU M
Norma 14-25 let	39.58	35.93	32.14	35.61	40	38.16	37.94	35.75	37.01	35.94	253.97
PH Respond.	37.4	32.8	33.2	35.2	40.6	43.8	39.4	36.8	34	36.2	252.2
Rozdíl	-2.18	-3.13	1.06	-0.41	0.6	5.64	1.46	1.05	-3.01	0.26	-1.77

Nejnižší spokojenost vykazovaly v oblasti práce a zaměstnání (-3,13), potom v oblasti přátelé, známí a příbuzní (-3,01) a zdraví (-2,18). Spokojenost, blížíící se normě, vykazovaly v oblastech volný čas (-0,41) a lehce nad normou byly v oblastech bydlení (0,26) a manželství (0,6). Vyšší životní spokojenost oproti normě ženy vykazovaly v oblastech sexualita (1,05), finance (1,06) a vlastní osoba (1,46). Vztah k vlastním dětem byl nejlépe vnímanou oblastí, kdy PH norma = 38,16 a námi naměřené PH = 43,8 (+5,64).

Celková životní spokojenost je však o 1,77 bodů pod normou pro tuto věkovou kategorii. Grafické znázornění nám ukazuje graf č. 18.

Graf č. 18: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 14-25 let

8.2.2 Životní spokojenost žen 26-35 let v jednotlivých dimenzích DŽS

V této kategorii ženy vykazovaly nižší životní spokojenost oproti normě ve všech oblastech mimo bydlení. Výrazně nespokojené byly v oblastech vlastní osoba (-5,54), zdraví (-5,25). Pouze v oblasti vztah k vlastním dětem (-0,05) se naše naměřená hodnota blížila normě, v oblasti bydlení ženy dokonce vykazovaly spokojenost. Pokud ještě porovnáme celkovou životní spokojenost žen v této kategorii oproti normě, ta ženy jednoznačně vykazovaly životní nespokojenost (-23,11).

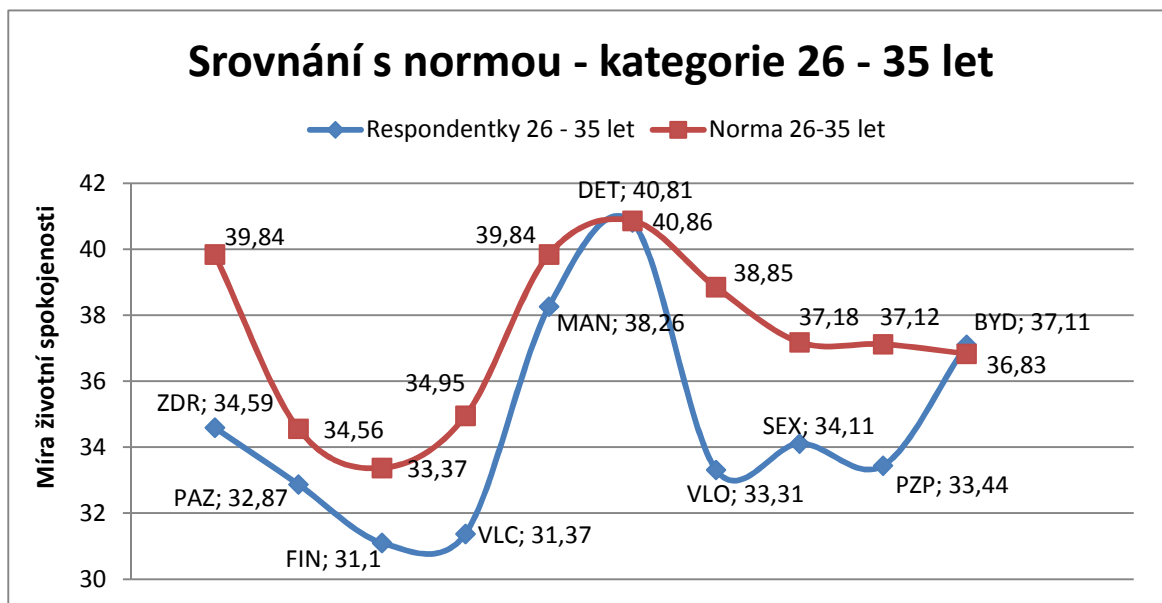
Tabulka č. 15: Srovnávání výsledků DŽS respondentek 26-35 let s normou

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
Norma 26-35 let	39.84	34.56	33.37	34.95	39.84	40.86	38.85	37.18	37.12	36.83	258.15
PH Respond.	34.59	32.87	31.1	31.37	38.26	40.81	33.31	34.11	33.44	37.11	235.04
Rozdíl	-5.25	-1.69	-2.27	-3.58	-1.58	-0.05	-5.54	-3.07	-3.68	0.28	-23.11

Grafické znázornění porovnání jednotlivých dimenzí s normou pro tuto věkovou

kategorii znázorňuje graf č. 19.

Graf č. 19: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 26-35 let

8.2.3 Životní spokojenost žen 36-45 let v jednotlivých dimenzích DŽS

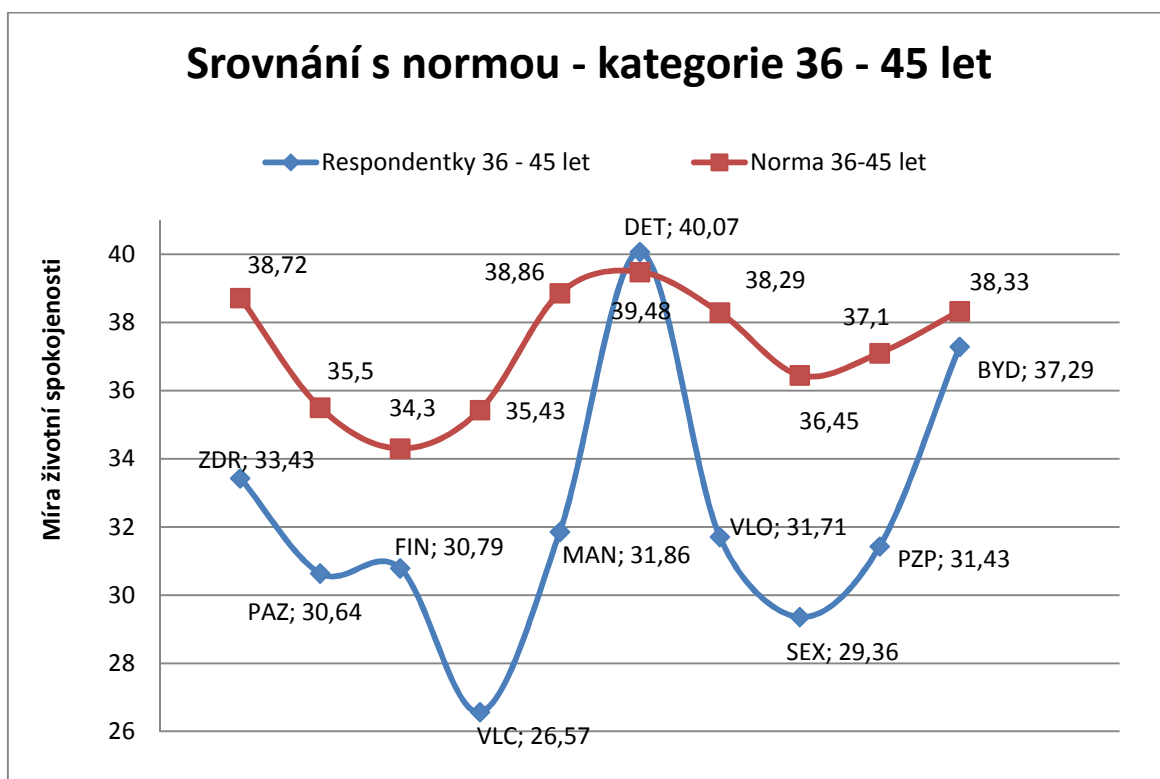
Naše respondenty, starší 36 let, vykazovaly životní spokojenost vyšší jak norma pouze v děti (0,59). Ve všech ostatních oblastech byly nespokojené. Poměrně vysoká nespokojenost byla udávána v oblastech volný čas (-8,86), sexualita (-7,09) a manželství (-7). Pokud ještě porovnáme celkovou životní spokojenost žen v této kategorii s ostatními kategoriemi, jsou tyto ženy jednoznačně nejméně spokojené (-38,04).

Tabulka č. 16: Srovnávání výsledků DŽS respondentek 36-45let s normou

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
Norma 36-45 let	38.72	35.5	34.3	35.43	38.86	39.48	38.29	36.45	37.1	38.33	258.61
PH Respond.	33.43	30.64	30.79	26.57	31.86	40.07	31.71	29.36	31.43	37.29	220.57
Rozdíl	-5.29	-4.86	-3.51	-8.86	-7	0.59	-6.58	-7.09	-5.67	-1.04	-38.04

Grafické znázornění viz. graf č. 20 níže.

Graf č. 20: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 36-45 let

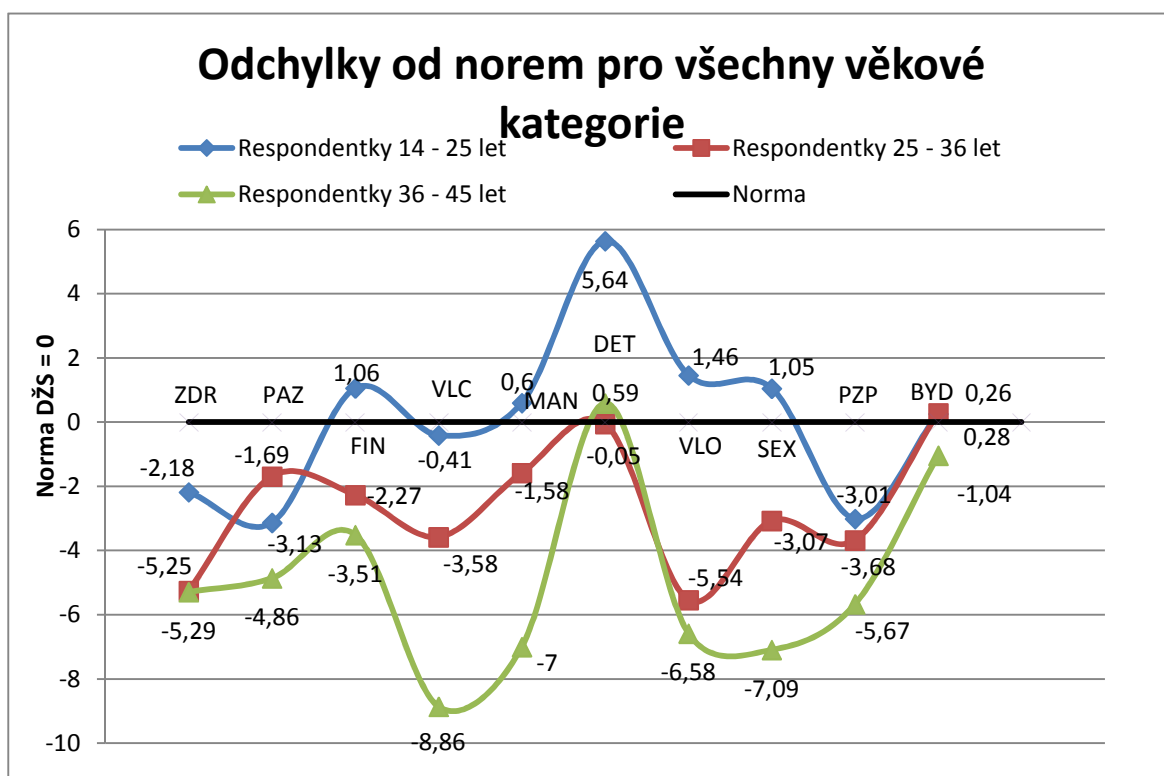
Následující tabulka č. 17 nám ukazuje rozdíly od norem v celkové životní spokojenosti u jednotlivých věkových kategoriích.

Tabulka č. 17: Průměrné hodnoty celkové životní spokojenosti – srovnání s normou

Věkové kategorie	AČ	RČ	PH SUMA	PH norma	Rozdíl
14-25	5	6%	252.2	253.97	-1.77
26-35	70	79%	235.04	258.15	-23.11
36-42	14	16%	220.57	258.61	-38.04
Střední hodnoty	-	-	233.73	255.79	-22.06

Odchytky od norem pro jednotlivé dimenze pak graficky znázorňuje graf č. 21. Pouze připomínám, že data ze škál práce a zaměstnání, manželství a partnerství a vztah k vlastním dětem, nebyly do celkové životní spokojenosti započítávány.

Graf č. 21: Odchylky od norem pro všechny věkové kategorie

Obecně lze tedy shrnout, že dotazované respondentky ve všech kategoriích vykazují průměrně nižší celkovou životní spokojenost. Nejlépe na tom byly ženy ve věku 14-25 let, nejhůře se cítily ženy ve věku 36-45 let. Vzhledem k současné politické a ekonomické situaci státu by bylo velmi zajímavé zjistit, zda nějakým způsobem a eventuálně do jaké míry ovlivnila ekonomická krize celkovou spokojenost respondentek.

8.3 VÝSTUPY SUPOS – 7 - PC

Pro srovnání naměřených skóre jednotlivých komponent dotazníku SUPOS - 7 – PC s normou pro tento dotazník jsme vypočítali aritmetický průměr naměřených skóre, který jsme následně vydělili sumou, která je součtem rubriky „p“ daného dotazníku. Výslednou hodnotu jsme dále srovnávali s hodnotami normy.

Σ SUPOS = celková kvalita psychického stavu. Tato suma je sycena všemi položkami dotazníku SUPOS 7, tzn. PE, A, O, N, U, D, S. Do této sumy však započítáváme opačné hodnoty položek PE a A, než jakými je skórovaly respondentky.

Pokud vzrůstá celkové skóre sumy, znamená to, že celková kvalita psychického stavu je horší, tedy klesá. A naopak, pokud hodnota sumy klesá, kvalita celkového psychického stavu se zvyšuje, je tedy lepší.

Tabulka č. 18: SUPOS – srovnání sumy s normou

	PE	A	O	N	U	D	S	ΣSUPOS
HS	7.0	6.0	4.6	4.8	4.9	5.0	3.9	34
HS/Σ	0.206	0.176	0.135	0.141	0.144	0.147	0.115	
Norma	0.205	0.186	0.115	0.13	0.125	0.123	0.117	
rozdíl	0.001	-0.01	0.02	0.011	0.019	0.024	-0.002	
SD	0.098	0.077	0.051	0.048	0.049	0,053	0.058	

Z výše uvedené tabulky je patrné, že se celkový profil všech našich respondentek liší od normy. Nepatrně vyšších hodnot skóreů oproti normě dosáhl zkoumaný soubor v kategorii PE (psychická pohoda – toto je pozitivní hodnota), O (impulzivita, odreagování se), N (psychický nepokoj, rozlada) a v kategorii U (úzkostné očekávání, obavy). Nejhoršího výsledku je dosaženo v kategorii D (psychické deprese). Co je dále zajímavé, tak hodnot normy nedosahuje druhá „pozitivní“ hodnota A (aktivita, činnost = -0,01), což značí spíše mírný útlum či pasivitu. Dále jsme zjistili nižší hodnotu oproti normě v kategorii S (sklíčenost), což posouvá psychický stav směrem k pohodě.

Je však třeba dodat, že všechny námi naměřené hodnoty jsou v mezích směrodatné odchylky od normy (viz tabulka výše položka SD), tudíž nejsou statisticky významné.

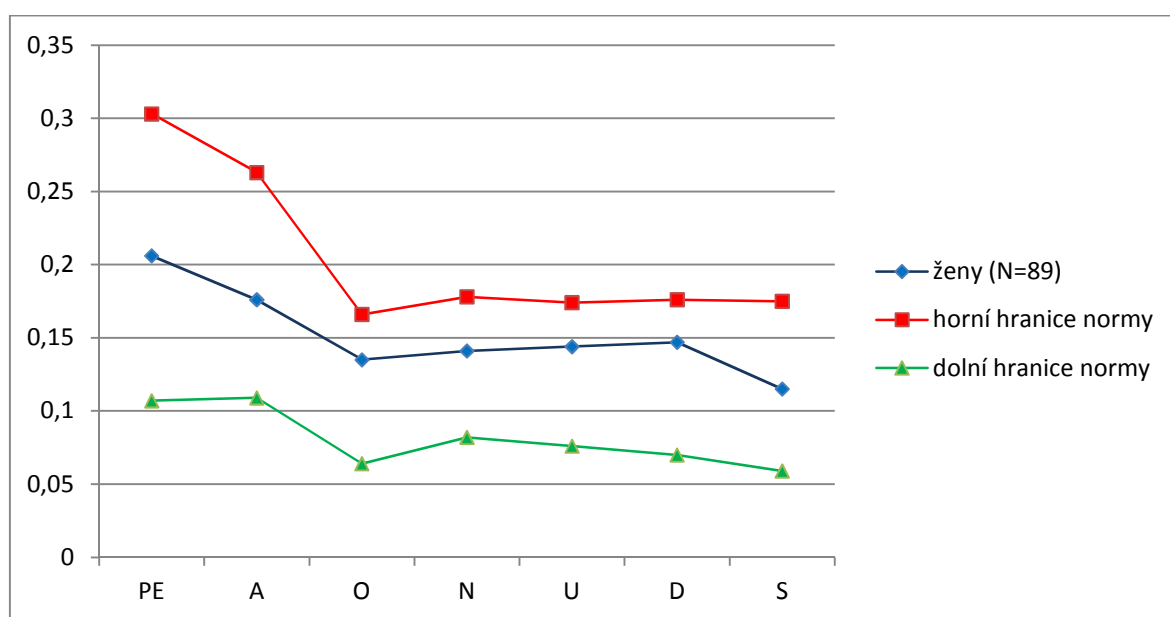
Tabulka č. 19: SUPOS – procentuální zastoupení jednotlivých kategorií

	PE	A	O	N	U	D	S	ΣSUPOS
HS	7	6	4.6	4.8	4.9	5	3.9	34
% složek SUPOS	19%	17%	13%	13%	14%	14%	11%	

Z tabulky č. 19 je zřejmé, že v procentuálním rozložení jednotlivých komponent

psychického stavu u našeho souboru žen na mateřské a rodičovské není stejnoměrný. Poměrně vysoké procentuální zastoupení mají kategorie PE a A, které jsou složky dobré psychické pohody. Lze shrnout, že průměrná celková struktura psychického stavu žen v našem výzkumném souboru je tvořena: 19 % pocit pohody, 17 % aktivita a činorodost, 13% impulzivita, 13% pocity nepokoje a rozlady, 14% úzkost a obavy, 14% deprese, 11% sklíčenost.

Graf č. 22: NEURASTENIE - srovnání průměrných hodnot jednotlivých komponent SUPOS s normou v rámci směrodatné odchylky

Tabulka č. 20: NEURASTENIE – průměrné hodnoty

bolesti hlavy	žaludeční potíže	nechutenství	potivost	poruchy spánku	neustálé nutkání na WC	tělesná únava	kouření	ΣNEU
1.0	0.6	0.3	0.8	0.7	0.5	0.7	0.3	5.8

Průměrná hodnota neurastenie pro náš soubor dosahovala hodnoty 5,8. Minimální skór udávaný respondentkami v dotaznících byla 0 a maximální 13. Podrobnější popis této škály viz. níže.

Tabulka č. 21: NEURASTENIE – četnosti odpovědí

	bolesti hlavy		žaludeční potíže		nechutenství		potivost		poruchy spánku		neustálé nutkání na WC		tělesná únava		kouření		Průměr	
	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ
0	29	33	50	56	66	74	42	47	44	49	56	63	5	6	75	84	46	52%
1	37	42	29	33	19	21	28	31	28	31	24	27	35	39	5	6	26	29%
2	21	24	8	9	3	3	16	18	13	15	5	6	34	38	8	9	14	15%
3	2	2	2	2	1	1	3	3	4	4	4	4	15	17	1	1	4	4%

pozn.: *0) vůbec ne

*1) zřídka

*2) často

*3) soustavně

8.3.1 Profil souboru v dotazníku SUPOS – 7 - PC

PE = psychická pohoda

Více jak polovina dotázaných matek má velmi často pocit spokojenosti, příjemného naladění a příznivého psychického „nažhavení“ (Mikšík, 1993). Oproti tomu však 31% matek ze souboru má tyto pocity zřídka a 4% vůbec ne.

Tabulka č. 22: SUPOS – psychická pohoda

	spokojený		naladěný		svěží		klidný		Průměr	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
0 – vůbec ne	1	1%	1	1%	7	8%	4	4%	3	4%
1 - zřídka	20	22%	20	22%	43	48%	28	31%	28	31%
2 - často	58	65%	63	71%	35	39%	53	60%	52	59%
3 - soustavně	10	11%	5	6%	4	4%	4	4%	6	6%

A = aktivnost, činnost

Aktivnost, činnost zahrnuje pocity síly a energie spojené s prahnutím po akci. Jde tudíž o zvýrazněnou pohotovost k aktivní interakci s dynamikou situačních proměnných, definovatelnou takovými kvalitami psychických jevů, jako je činnost a průbojnost (Mikšík, 1993).

Tabulka č. 23: SUPOS – aktivnost, činorodost

	energetický		Temperamentní		činorodý		průbojný		Průměr	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
0 - vůbec ne	7	8%	7	8%	7	8%	12	13%	8	9%
1 - zřídka	30	34%	32	36%	36	40%	38	43%	34	38%
2 - často	48	54%	38	43%	39	44%	34	38%	40	45%
3 - soustavně	4	4%	12	13%	7	8%	5	6%	7	8%

Tato komponenta je druhou „kladnou“ složkou psychického stavu. Z výše uvedené tabulky je patrné, že nejvíce je zastoupena odpověď „často“. Dále pokud se podíváme na odpovědi „často“ a „soustavně“, tak lze konstatovat, že více jak polovina (53%) žen našeho výzkumného vzorku v této oblasti pociťuje psychickou pohodu.

O = impulzivita, odreagování se

Jde v podstatě o neřízené, spontánní uvolňování energického napětí a psychických tenzí (na základě emocionální impulzů při oslabení racionální sebekontroly, vnitřních útlumů). Impulzivita je definovatelná náladovostí, obtížným sebeovládáním, výbušností, podrážděností a nekorigovanou agresivitou (Mikšík, 1993).

Tabulka č. 24: SUPOS – impulzivita, odreagování se

	náladový		těžko se ovlád.		výbušný		vzteklý		Průměr	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
0 - vůbec ne	6	7%	26	29%	17	19%	20	22%	17	19%
1 - zřídka	43	48%	45	51%	42	47%	42	47%	43	48%
2 - často	33	37%	18	20%	26	29%	27	30%	26	29%
3 - soustavně	7	8%	0	0%	4	4%	0	0%	3	3%

Zde je nejvíce zastoupena odpověď „zřídka“, což spolu s odpovědí „vůbec ne“ tvoří 67% odpovědí, tedy že vykazují nižší míru náladovosti, podrážděnosti a agresivity.

N = psychický nepokoj, rozlada

Jedná se o takový typ psychického napětí (resp. „nažhavení“), kdy člověk prožívá (mnohdy blíže nespecifikované) psychické tenze a přitom nenachází ventily pro jejich uvolňování. Projevuje se psychickým a motorickým neklidem, rozmrzelostí, nespokojeností a roztěkanost (Mikšík, 1993).

Tabulka č. 25: SUPOS – psychický nepokoj, rozlada

	rozmrzelý		netrpělivý		nespokojený		neklidný		Průměr	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
0 - vůbec ne	8	9%	10	11%	14	16%	15	17%	12	13%
1 - zřídka	51	57%	42	47%	56	63%	60	67%	52	59%
2 - často	28	31%	26	29%	18	20%	13	15%	21	24%
3 - soustavně	2	2%	11	12%	1	1%	1	1%	4	4%

Zde je taktéž nejvíce zastoupena odpověď „zřídka“ spolu s odpovědí „vůbec ne“ a tvoří 72% odpovědí. Tzn ženy vykazují nižší míru tenze, rozmrzelosti a nespokojenosti.

U = úzkostné očekávání, obavy

Tato dimenze poukazuje na astenické prožívání psychického napětí při nejistém či „ohrožujícím“ vývoji situace, jemuž chybí pohotovost k interakci v určitém směru (prožívání budoucího možného situačního vývoje se u daného jedince aktualizuje v podobě prožívání, nikoli však v pohotovosti k řešení situačních komponent). Jde tudíž o komplex takových pocitů a projevů člověka, jako jsou pocity nejistoty, prožitky psychického napětí, úzkostná nálada, obavy z možných důsledků budoucího aj. (Mikšík, 1993).

I v této kategorii je dle procentuálního výskytu jednotlivých odpovědí patrný posun k dobré psychické pohodě (68% zastoupení odpovědí „vůbec ne“ a „zřídka“) (viz. statistické zpracování v následující tab. č. 26)

Tabulka č. 26: SUPOS – úzkostné očekávání, obavy

	napjatý		úzkostně nalad.		nejistý		prožív. obavy		Průměr	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
0 - vůbec ne	9	10%	27	30%	16	8%	12	13%	16	18%
1 - zřídka	47	53%	42	47%	50	40%	38	43%	44	50%
2 - často	26	29%	18	20%	19	44%	34	38%	24	27%
3 - soustavně	7	8%	2	2%	4	8%	5	6%	5	5%

D = psychická deprese, pocity vyčerpání

Psychická deprese, pocity vyčerpání - komplex pocitů a stavů, jejichž nejvýraznějším znakem je snížená pohotovost k interakci se situačními proměnnými (tj. tendence k pasivitě, odstoupení) spolu s apatií (nulovou „nažhaveností“, tenzí). Patří se takové projevy, jako je pesimismus, otrávenost, pocity slabosti a zmoženosti, apatie (Mikšík, 1993).

Tabulka č. 27: SUPOS – psychická deprese, pocity vyčerpání

	otrávený		zmořený		pesimistický		vyčerpáný		Průměr	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
0 - vůbec ne	16	18%	22	25%	28	31%	5	6%	18	20%
1 - zřídka	55	62%	34	38%	43	48%	27	30%	40	45%
2 - často	17	19%	22	25%	14	16%	35	39%	22	25%
3 - soustavně	1	1%	11	12%	4	4%	22	25%	10	11%

Taktéž v této kategorii ženy vykazovaly nižší míru depresivity a pocitu vyčerpání dle četností odpovědí negujících výskyt těchto příznaků.

S = sklíčenost

V této oblasti se jedná o pasivní prožívání negativních důsledků prodělávané psychického napětí nikoli ven, k interakcím s prostředím, ale dovnitř“). Jde o takové

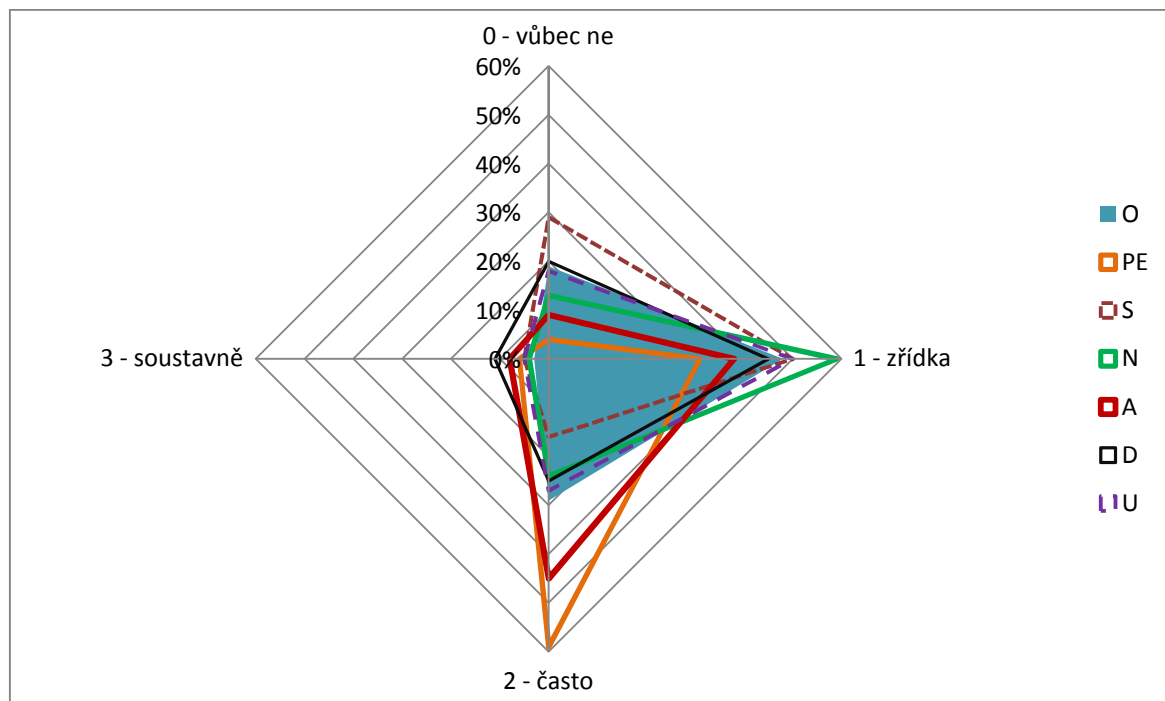
prožitky, které lze vyjádřit adjektivy: smutný, osamělý, přecitlivělý, nešťastný (Mikšík, 1993).

Tabulka č. 28: SUPOS – sklíčenost

	smutný		přecitlivělý		nešťastný		osamělý		Průměr	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
0 - vůbec ne	18	20%	10	11%	41	46%	34	38%	26	29%
1 - zřídka	54	61%	46	52%	39	44%	39	44%	45	50%
2 - často	14	16%	23	26%	8	9%	12	13%	14	16%
3 - soustavně	3	3%	10	11%	1	1%	4	4%	5	5%

Poslední kategorií je sklíčenost. I zde dle procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí je patrný posun k dobré psychice.

Graf č. 23: SUPOS - 7 – PC: grafické znázornění odpovědí respondentek

Grafický souhrn četností udávaných odpovědí na jednotlivé kategorie SUPOS viz

graf výše.

8.4 KORELÁTY DOTAZNÍKŮ

Korelace jsme prováděli za pomoci statistické funkce „korelace“ v programu Excel. Pracovali jsme na statistické hladině významnosti $\alpha = 0,05$, pro kterou je kritická hodnota odpovídající velikosti našeho souboru ($n=89$) $r=0,205$. Výsledky výpočtů jsou uvedeny v následujících podkapitolách, kompletní statistické matice se pak nacházejí v přílohách 4.

8.4.1 Koreláty Dotazníku životní spokojenosti

Zde jsme porovnávali průměrnou hodnotu hrubých skóru v jednotlivých dimenzích DŽS a sumu DŽS s věkem respondentek (vyjádřeném v letech) a dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené (v měsících) (matice s výpočty korelací viz. příloha č. 4).

Z následující tabulky je patrné, že je statisticky významná pozitivní souvislost mezi věkem a počtem dětí (0,410). Naopak statisticky významná negativní souvislost je mezi dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené a oblastmi MAN (-0,266) a DET (-0,209) a mezi věkem a oblastmi MAN (-0,273) a SEX (-0,222).

Tabulka č. 29: Koreláty věku a délky mateřské/rodičovské dovolené s jednotlivými dimenzemi DSŽ

	Počet dětí	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
Věk	0.410	-0.044	-0.071	0.073	-0.123	-0.273	0.061	-0.059	-0.222	0.034	0.191	-0.039
M/RD	0.443	-0.118	-0.183	-0.095	-0.137	-0.266	-0.209	-0.147	-0.092	-0.022	-0.008	-0.126

Pro úplnost uvádíme korelaci mezi věkem a délkou mateřské, která je 0,333, což je na hladině významnosti 0,05 významné (kritická hodnota $r=0,205$).

8.4.2 Koreláty Dotazníku životní spokojenosti a SUPOS

Dále jsme se zaměřily na zjištění, zda existuje souvislost mezi sumou DŽS a sumou SUPOS, mezi sumou DŽS a sumou NEU. Taktéž jsme se zaměřili na souvislost mezi sumou SUPOS a věkem respondentek a dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené (kompletní statistické matice v příloze č. 4).

Tabulka č. 30: Porovnávání Σ SUPOS, Σ DŽS, Σ NEU

	Σ SUPOS	Σ DŽS	Σ NEU	věk	M/RDU
Σ SUPOS	1,000	-0.682	0,565	-0.021	0.125
Σ DŽS	-0.682	1,000	-0,400	-0.039	-0.126

Dle našich výpočtů je statisticky významná negativní souvislost mezi sumou DŽS a sumou NEU (-0,4) a sumou DŽS a sumou SUPOS (-0,682) na hladině významnosti 0,05 (kritická hodnota $r=0,205$). Také jsme zjistili, že je statisticky významná pozitivní souvislost sumy SUPOS se sumou NEU. Lze tedy vyvodit závěry, že psychický stav má výrazný vliv na vnímání životní spokojenosti u námi oslovených žen (výpočty viz. kompletní statistické matice v příloze 4). Dále se ukázalo, že věk respondentek a doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené nemá statisticky významný vliv na kvalitu psychického stavu a vnímání psychické pohody.

8.5 SROVNÁNÍ SOUBORU MATEK S JEDNÍM DÍTĚTEM SE SOUBOREM MATEK S VÍCE DĚTMI

Vzájemně jsme porovnali soubor matek s jedním dítětem a soubor matek s dvěma a více dětmi. Nejprve jsme mezi sebou porovnali střední hodnoty skóre v jednotlivých položkách DŽS a pomocí dvouvýběrového F-testu pro rozptyl určili, zda je mezi sledovanými soubory signifikantní rozdíl. Pokud nebyl, aplikovali jsme dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů. V případě statisticky nevýznamného rozdílu F jsme použili dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů. Pracovali jsme na hladině významnosti 0,05, pro kterou je kritická hodnota $t_{\alpha}= 1,988$. Výsledky obsahuje tabulka č. 18. Pro přehlednost však uvádíme pouze výsledky t-testu. Dimenze, u kterých jsme použili dvouvýběrový F-

test s nerovností rozptylů, jsou žlutě podbarvené (kompletní statistické matice v příloze č. 3).

Tabulka č. 31: Porovnávání jednotlivých dimenzí DŽS u žen MJ a MV

Dimenze DŽS	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUMA
Hodnoty MJ	36.06	34.54	33.29	33.17	39.66	42.14	34.29	34.51	33.49	37.20	242.00
Hodnoty MV	33.59	31.20	29.80	29.31	35.91	40.04	32.83	32.87	32.94	37.02	228.37
Rozdíl PH	2.47	3.34	3.49	3.86	3.75	2.11	1.45	1.64	0.54	0.18	13.63
T-test	1.74	2.02	2.19	2.31	2.00	1.56	0.90	0.97	0.35	0.13	1.79

Z výše uvedené tabulky vyplývá: ženy s jedním dítětem v našem souboru měly vyšší celkovou životní spokojenost (242,00), než ženy s více dětmi (228,37). Největší rozdíly v průměrných hodnotách se vyskytly v položkách VLC (3,86), MAN (3,75), FIN (3,49) a PAZ (3,34). Po provedení t-testu a porovnání našich výsledků s kritickou hodnotou na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, $t_{\alpha} = 1,998$ jsme zjistili statisticky významný rozdíl mezi soubory matek s jedním dítětem a matek s více dětmi v dimenzích PAZ ($t=2.02$), FIN ($t=2,19$), VLC ($t=2,31$) a MAN ($t=2,00$).

8.6 K PLATNOSTI HYPOTÉZ

V rámci naší studie jsme si stanovili 7 hypotéz.

H1: Celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené je statisticky významně nižší než průměrná životní spokojenost normovacího výběru.

Zjištěná průměrná hodnota celkové životní spokojenosti u průzkumného souboru žen na mateřské a rodičovské dovolené je 233,73. Střední hodnota pro normovací výběr je pro celkovou životní spokojenost 255,79. Rozdíl činí -22,06. To znamená, že celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské je oproti normě nižší. Tato hypotéza je tedy platná.

H2: Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje s počtem měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené.

Dle našich zjištění, celková životní spokojenost statisticky významně nekoreluje s dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené (-0,126). Korelace jsme prováděli za pomoci statistické funkce „korelace“ v programu Exel. Pracovali jsme na statistické hladině významnosti $\alpha = 0,05$, pro kterou je kritická hodnota odpovídající velikosti našeho souboru 0,205. Lze tedy říci, že hypotézu zamítáme jako neplatnou.

H3: U výběrového souboru matek existuje statisticky významná souvislost mezi celkovou životní spokojeností (suma DŽS) a počtem dětí (ženy s jedním dítětem vs. ženy s více dětmi).

Na základě našich výsledků t-testu a jejich porovnání s kritickou hodnotou na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, $t_{\alpha} = 1,988$ jsme nezjistili statisticky významný rozdíl v celkové životní spokojenosti mezi ženami s jedním dítětem a ženami s více dětmi (1,79). Hypotéza je neplatná.

H4: Celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené signifikantně pozitivně nestoupá s věkem.

Provedli jsme korelaci mezi celkovou životní spokojeností a věkem našich respondentek, kdy na statistické hladině významnosti $\alpha 0,05 = 0,205$ je korelační koeficient $r = 0,039$, tzn. není zde statisticky významná souvislost mezi celkovou životní spokojeností a věkem žen. Hypotéza je neplatná.

H5: Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje se sumou škál SUPOS-7-PC.

Tuto hypotézu můžeme prohlásit za platnou, jelikož dle našich výpočtu je statisticky významná souvislost mezi celkovou životní spokojeností (sumou DŽS) a sumou SUPOS (-0,682) na 5% hladině významnosti (kritická hodnota 0,205)

H6: Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje se sumou škály Neurastenie.

Tato hypotéza je také platná, protože celková životní spokojenost (suma DŽS) statisticky významně negativně souvisí se sumou škály Neurastenie (-0,4). Korelace byly prováděny na statistické hladině významnosti $\alpha = 0,05$, pro kterou je kritická hodnota odpovídající velikosti našeho souboru 0,205.

H7: Suma škály SUPOS – 7 – PC statisticky významně pozitivně koreluje se sumou škály Neurastenie.

Dle našich zjištění, suma škály SUPOS statisticky významně pozitivně koreluje se sumou škály Neurastenie ($r=0,565$ pro hladinu významnosti $\alpha 0,05 = 0,205$). Potvrdil se tedy náš předpoklad, hypotéza je platná.

DISKUZE

V rámci našeho výzkumu jsme se zaměřili na ženy na mateřské a rodičovské dovolené a na jejich psychickou pohodu a kvalitu psychického stavu. Jako vhodný nástroj výzkumu jsme zvolili kvantitativní výzkum porovnávající výsledky Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), škály SUPOS – 7 – PC a Neurastenie a sociodemografických údajů respondentek.

Jsem si vědoma, že výsledné rozložení zkoumaného souboru matek nemusí odpovídat skutečnému rozložení ve společnosti. Důvodem může být malý počet zkoumaných žen, ale i způsob sběru dat, který jsme zvolili pro jeho praktičnost. Technika „sněhové koule“ (rozeslání žádosti o spolupráci s odkazem na online dotazník a prosba o přeposlání dalším ženám na mateřské a rodičovské dovolené) se nám zdála být výhodná pro její nízké náklady a předpokládanou vysokou návratnost dotazníků. Proto jsem tedy oslovila maminky v mateřských školkách, v mammacentrech a přes internetové portály jim určené o spolupráci a případné předání mé žádosti dalším ženám na mateřské a rodičovské dovolené. O vyplnění anonymního elektronického dotazníku bylo požádáno cca 360 žen po celé ČR, jež jsou v současné době na mateřské a rodičovské dovolené, dotazník vyplnilo pouze 89 oslovených žen. Myslím si, že je takto nízká účast na výzkumu způsobená určitou nedůvěrou v různé internetové dotazníky a ankety, možná i obava ze zneužití dat či určitá anonymita autora, neboť při šetření v rámci diplomové bakalářské práce při osobní administraci dotazníků v papírové podobě bylo rozdáno 70 dotazníků a vrátilo se jich 55 (tedy dvě třetiny). Na druhou stranu si myslím, že díky oslovování žen na mateřských portálech jsme pro naše výzkumné účely získali oproti diplomové bakalářské práci podstatně různorodější vzorek žen, z jiných krajů, různého vzdělání a troufám si říci, že i různě společensky postavené ženy (i když jistě ne ženy ze sociálně slabších poměrů vzhledem k tomu, že přístup na internet je placená služba). Nelze tedy 100% tvrdit, že náš výzkumný vzorek plně odpovídá socioekonomickému rozložení cílové populace, a proto musíme na výsledky této studie pohlížet s určitou kritičností a ohledem na výše uvedené důvody.

Cílem této diplomové magisterské práce tedy bylo zjistit úroveň životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené, vytvořit profil dimenzí životní

spokojenosti těchto žen a zjistit, zda vybrané sociodemografické proměnné korelují s proměnnými v Dotazníku životní spokojenosti (DSŽ). Výsledky porovnat s předchozí studií prováděné v rámci bakalářské práce. Dále jsme chtěli zjistit souvislosti mezi celkovou životní spokojeností a kvalitou psychického stavu a v rámci posuzování psychického stavu porovnat profil jednotlivých komponent psychického stavu s normami a zjistit vliv jednotlivých demografických činitelů na celkový psychický stav.

Při formulování prvních výzkumných problémů jsme vycházeli z předpokladu, že se nám potvrdí výsledky předchozího výzkumu v rámci bakalářské práce na větším výběrovém souboru žen. Tedy že potvrdíme platnost tvrzení, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené vykazují nižší míru životní spokojenosti a že celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje s počtem měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené. Dále, že není statisticky významný rozdíl v celkové životní spokojenosti (suma DŽS) mezi souborem matek s jedním dítětem a souborem matek se dvěma a více dětmi a že celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené signifikantně pozitivně nestoupá s věkem.

Shodně s předchozí prací můžeme na základě analýzy námi sebraných dat konstatovat, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené vykazují nižší míru životní spokojenosti oproti normě. Naše zjištění podporují i zahraniční výzkumy a taktéž některé studie prováděné v ČR, většinou v rámci diplomových prací. Například Hůlová (2009) uvádí, že její respondentky měly celkově nižší skóre, než je norma (výjimkou jsou subškály PAZ, FIN a BYD). Námi oslovené ženy vykazovaly nižší míru spokojenosti ve všech dimenzích DŽS mimo oblasti vztah k vlastním dětem. To si vysvětlují tím, že děti znamenají pro ženu obohacení, zdroj radosti, štěstí a uspokojení, i když s sebou přináší také zatížení ženy po stránce fyzické i psychické (péče o dítě), nedostatek času sama pro sebe a péči o sebe, náklady a určitá finanční omezení při odchodu na mateřskou/rodičovskou dovolenou atd., což se projevilo snížením spokojenosti v dalších oblastech DŽS.

Oproti našemu zjištění jsou výsledky výzkumu Kaspříkové (2008). Podle ní jsou ženy na mateřské a rodičovské dovolené nadprůměrně spokojeny. Uvádí, že pouze 6 žen ze 71 dotázaných dosáhlo podprůměrné životní spokojenosti. Tento výrazný rozdíl v dosažených výsledcích je pravděpodobně zapříčiněn tím, že Kaspříková (2008)

prováděla sběr dat na podzim 2008, v období relativní politické a ekonomické stability. My jsme však sběr dat prováděli pro diplomovou bakalářskou práci na přelomu roků 2009/2010, kdy probíhala ekonomická krize, která se mohla odrazit i ve vnímání životní spokojenosti obyvatelstva. A nyní tato krize stále doznívá, a tudíž se odrazila i na námi (na přelomu roku 2011/12) sebraných datech. Mnoho lidí přišlo o zaměstnání, anebo se bojí, že o něj přijít může, stát v rámci šetření snížil nebo zrušil mnoho sociálních dávek včetně mateřského příspěvku (porodné). Taktéž dochází k neustálému zdražování, což jistě nepřispívá k psychické pohodě obyvatelstva.

Pokud ještě připomenou zahraniční výzkumy na toto téma, tak podle norské studie z let 1999-2008 všeobecná životní spokojenost žen po porodu roste a kulminuje ve věku zhruba 6 měsíců dítěte. Poté pocit životní spokojenosti postupně klesá a dosahuje svého minima v období kolem třetího roku věku dítěte (Dyrdal, Røysamb, Nes, 22. února 2012).

V bakalářské diplomové práci jsme také zjistili, že celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje s počtem měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené. Vycházeli jsme z předpokladu, že drobné každodenní stresy mohou vyvolat pocit nepohody až zátěže a postupně narušit psychický stav. Tudíž, čím déle je žena na mateřské a rodičovské dovolené, tím déle na ni tyto stresory působí a ohrožují její psychický stav a tedy i celkovou životní spokojenost. V rámci této studie se nám toto tvrzení však nepotvrdilo, což je v souladu se zjištěním Hůlové (2009), která se zabývala stejnou problematikou. Podle ní se neprokázal vztah mezi „senioritou“ na mateřské dovolené a celkovou životní spokojeností. Upozorňuje však na zajímavou souvislost mezi senioritou na mateřské dovolené a kvalitou psychického stavu. Uvádí, že dlouhodobý stres sice může negativně ovlivnit psychický stav, nemusí mít ale rozhodující vliv na životní spokojenost. My jsme souvislost mezi těmito dvěma proměnnými nezaznamenali. Co však nás zaujalo je, že existuje statisticky významná negativní korelace mezi délkou mateřské a rodičovské dovolené a oblastí manželství ($r = -0,266$) a vztah k dětem ($r = -0,209$) na 5% hladině významnosti ($r_{\alpha} = 0,205$).

Vztah celkové životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené s věkem se nám, stejně jako v předchozí, studii nepotvrdil. S věkem v našem souboru statisticky významně koreloval děti ($r = +0,410$), manželství ($r = -0,273$) a sexualita ($r = -0,222$) na 5% hladině významnosti ($r = 0,205$). K obdobnému výsledku dospěla i Hůlová (2009), která

uvádí: „Co se týče věku respondentek, v rámci souboru nebyla prokázána souvislost ani se životní spokojeností, ani s kvalitou psychického stavu....Toto zjištění je v souladu i s citovanou studií, zaměřenou na starší matky (in Sobotková, 2007) ukazující, že věk matky se spokojeností v mateřské roli přímo nespojuje.“ (Hůlová, 2009, s. 73).

Posledním zjištěním z diplomové bakalářské práce, které jsme chtěli ověřit, byla hypotéza, že není statisticky významný rozdíl v celkové životní spokojenosti (suma DŽS) mezi souborem matek s jedním dítětem a souborem matek se dvěma a více dětmi. Z analýzy námi sebraných dat víme, že ženy s jedním dítětem v našem souboru měly vyšší celkovou životní spokojenost (242,00), než ženy s více dětmi (228,37). Největší rozdíly jsme naměřily v průměrných hodnotách položek VLC (3,86), MAN (3,75), FIN (3,49) a PAZ (3,34). Po provedení t-testu a porovnání našich výsledků s kritickou hodnotou na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, $t_{\alpha} = 1,998$ jsme zjistili statisticky významný rozdíl mezi soubory matek s jedním dítětem a matek s více dětmi v dimenzích PAZ ($t=2,02$), FIN ($t=2,19$), VLC ($t=2,31$) a MAN ($t=2,00$). Myslím, že toto lze jednoduše vysvětlit faktem, že žena s více dětmi musí věnovat více času péči o děti na úkor přátel a známých, taktéž není schopna věnovat tolik péče manželovi v porovnání, když byli bezdětní. O tom, že s počtem dětí rostou i finanční náklady rodiny není třeba ani mluvit. Taktéž velmi často ženy v zápalu péče o rodinu zapomínají samy na sebe, na to, že i ony samy potřebují si chvíli vydechnout a být samy. To vše jde tedy na úkor jejich volného času.

K podobným závěrům došli i výzkumníci z Velké Británie, kteří prováděli studii v letech 1991 až 2005. Podle nich životní spokojenost rodičů roste s počtem dětí až do 3-4 dětí. Tzn. pocit spokojenosti se jen nepatrně zvýšil s příchodem jednoho dítěte, ale byl dramaticky vyšší, pokud rodiče měli rodiče 3 – 4 děti (*Children and Life satisfaction*, 21. února 2012).

Nově v této diplomové magisterské práci jsme se věnovali psychickému stavu žen. Na základě studia dostupné literatury jsme vycházeli z předpokladu, že existuje souvislost mezi životní spokojeností a jednotlivými komponentami psychických stavů. Lze předpokládat, že vyšší míra životní spokojenosti bude souviset s psychickou pohodou, s celkovým pozitivním laděním. A naopak, nižší životní spokojenost bude souviset s pocitem neklidu, úzkosti a depresivním laděním. Proto jsme vyslovili předpoklad, že čím bude žena na mateřské a rodičovské dovolené se svým životem celkově spokojenější, tím bude

v lepším psychickém stavu. Dle našich výpočtů je statisticky významná negativní souvislost mezi sumou DŽS a sumou NEU (-0,4), sumou DŽS a sumou SUPOS (-0,682) na hladině významnosti 0,05 (kritická hodnota $r=0,205$). Také jsme zjistili, že je statisticky významná pozitivní souvislost sumy SUPOS se sumou NEU. Jinými slovy psychický stav má výrazný vliv na vnímání životní spokojenosti u námi oslovených žen. Co nás zaujalo je fakt, že námi oslovené ženy v Dotazníku životní spokojenosti vykazovaly nižší míru spokojenosti a naopak v rámci jejich profilu SUPOS vykazovaly psychickou pohodu v rámci normy.

Další skutečností, jež vyplývá z výzkumu, je potřeba vyrovnaného partnerského vztahu pro duševní pohodu žen na mateřské. Naše respondentky v oblasti DŽS manželství/partnerství vykázaly nižší spokojenost.

Vágnerová (2008) uvádí, že ženy jsou v manželství častěji a dříve nespokojeny než muži. Mají pocit nespravedlivého rozdělení povinností, nepochopení a nedostatečné podpory. Ženy podle Plaňavy (2000) často mužům vytýkají, že jsou necitliví, sobečtí, nespolehliví, mají sklon k agresi, nevěře atd. Obecně mají k mužům podstatně více výhrad. Ženy chtějí partnerské problémy řešit, pokud se ale jejich iniciativa setká s nezájmem ze strany muže, může to vést k ochlazení vztahu.

Na toto téma je zajímavá práce Lauer a Lauer 1985 (in Atkinson, 129), kteří provedli studii 300 párů žijících ve šťastném manželství více jak 15 let. Nejčastěji uváděným údajem, týkajícím se šťastného manželství, byl celkový pozitivní postoj k manželce/ manželovi, schopnost vidět svého partnera jako nejlepšího přítele a mít ho rád jako osobnost. Na partnerovi oceňovali především péči, schopnost dávat, integritu a smysl pro humor. Dále schopnost komunikovat a řešit problémy klidně, bez afektu.

Bylo by určitě zajímavé věnovat se tomuto tématu podrobněji.

Na závěr této diskuse si dovoluji poznamenat, že pro získání přesnějších statistických výsledků by bylo vhodné mít podstatně větší výzkumný soubor. Myslím, že námi zvolená metodika dobře mapuje tuto problematiku, ale samozřejmě není vyčerpávající. Zajímavý by mohl být i vývoj spokojenosti matek v delším časovém horizontu. Za časové mezníky bychom pak mohli považovat například těhotenství, šestinedělí, 1. rok věku dítěte, 2,5-3 roky (zhruba období vzdoru) a nástup dítěte do školy.

ZÁVĚR

V rámci této práce jsme se zabývali zkoumáním životní spokojenosti a jejich korelátů u žen na mateřské a rodičovské dovolené a chtěli tak přispět k získání nových znalostí o této velmi významné skupině populace.

Na základě výsledků, získaných prostřednictvím standardizovaného Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), byla zjištěna celkově nižší míra životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené. Dotázané ženy byly celkově nadprůměrně spokojené pouze ve vztahu k vlastním dětem. Nejmenší míru spokojenosti vyjádřily v oblasti volný čas.

Dále jsme zjišťovali, zda souvisí celková životní spokojenost s věkem respondentem dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené. Dle našich výpočtů celková životní spokojenost statisticky významně nekoreluje s dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené. Taktéž se nepotvrdila statisticky významná souvislost mezi celkovou životní spokojeností a věkem, ačkoliv z tabulky č. 17: Průměrné hodnoty celkové životní spokojenosti – srovnání s normou (kapitola 8.2.3 Životní spokojenost žen 36-45 let v jednotlivých dimenzích DŽS) je patrný trend poklesu celkové životní spokojenosti v jednotlivých věkových kategoriích.

V rámci porovnávání výběrového souboru matek s jedním dítětem s matkami s více dětmi jsme zjistili, že matky s jedním dítětem vykazují vyšší míru životní spokojenosti oproti matkám s více dětmi. Po provedení t-testů na 5% hladině významnosti jsme zjistili statisticky významný rozdíl mezi těmito výběrovými soubory v oblastech DŽS: PAZ ($t=2,02$), FIN ($t=2,19$), VLC ($t=2,31$) a MAN ($t=2,00$).

Dále jsme porovnávali sumu DŽS se sumou SUPOS a sumou NEU, jež prezentují komponenty psychické pohody. Dle našich zjištění lze konstatovat, že mezi celkovou životní spokojeností a psychickým stavem existuje statisticky významná negativní souvislost. Také jsme prokázali statisticky významnou pozitivní souvislost mezi sumou škály SUPOSU a sumou Neurastenie. Nejistili jsme však souvislost mezi kvalitou psychického stavu a věkem a ani dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené.

Pro budoucí výzkum by bylo vhodné zjišťovat osobnostní charakteristiky respondentek a také se eventuálně zaměřit na hodnocení korelací mezi jednotlivými

škálami Dotazníku životní spokojenosti a škálami SUPOS a Neurastenie. Taktéž by bylo zajímavé vzhledem k současné ekonomické situaci zajímavé zjistit, zda životní spokojenost ovlivňuje poměrně nová úprava zákona, která dovoluje maminkám na mateřské a rodičovské dovolené si přivydělávat a do jaké míry toho maminky využívají.

SOUHRN

Cílem této diplomové magisterské práce s názvem „Životní spokojenost žen na mateřské dovolené a její koreláty“ bylo popsat životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené a jejich korelátů. Zaměřujeme se zde také na souvislost životní spokojenosti s psychickým stavem a jednotlivými sociodemografickými údaji, jako je věk, počet dětí a doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené.

Práce je rozdělena na teoretickou a na výzkumnou část. V teoretické části se zabýváme současným postavením žen, psychickými zvláštnostmi žen, manželstvím/partnerství a hlavně mateřstvím jako takovým. Dále se věnujeme duševní pohodě a životní spokojenosti a definování základních pojmů.

Postavení dnešních žen je rozporuplné. Na jednu stranu se chtějí vyrovnat mužům a vybudovat si kariéru a na druhou stranu se nechtějí vzdát své tradiční role matky. Žena si podle Říčana (2004) prostě musí vybrat. Buď rodina anebo slibná kariéra. Podle něj, chtěli rodinu, musí rezignovat na vyniknutí v některých oborech. Jako příklad jsme uváděli studium medicíny. Žena se v nejlepším případě může stát plnohodnotnou lékařkou nejdříve ve třiceti letech. Ovšem z biologického hlediska je nejvhodnější dobou pro plození dětí věk mezi 20. až 24. rokem. Pařízek (2009) uvádí, že s přibývajícím věkem, nad 30 let, klesá pravděpodobnost prvního otěhotnění. Dále upozorňuje na to, že těhotenství u žen starších 35 let s sebou nese značná zdravotní rizika jak pro matku, tak i pro dítě, neboť se zvyšuje i procento výskytu vrozených vad a genetického poškození dítěte.

V teoretické části se zabýváme vývojem genderové identity ženy a psychickými zvláštnostmi žen v adolescenci a mladé dospělosti. Vysvětlujeme zde, že pojem žena může být chápán z biologického hlediska – jako pohlaví, ale i z hlediska sociálního, tj. generové pojetí. Genderová role je způsob chování ženy nebo muže, který je sociálně formován a podporován v určitých situacích. Tyto role nejsou vrozené, ale sociálně určené. Abramsová (2005) o identitě ženy píše: „*Identitu ženy a její zkušenosti částečně ovlivňuje to, jak je utvářena druhými. To znamená, že pro její životní zkušenosti je stejně důležitý způsob, jakým se hovoří o ní a o ideálech ženskosti a ženství, jako hospodářské a společenské struktury, které ji obklopují.*“ (Abramsová, 2005, s. 23). Dále se zabýváme adolescencí a mladou dospělostí. Mladá dospělost je podle nás pro ženy klíčová. Jedná se o období, kdy žena získává vzdělání, buduje si kariéru, vybírá si partnera pro život a rodí své děti. Jak už jsme výše uvedli, ženy jsou z biologického a genetického hlediska časově omezeny, co se

týče rození potomků. Musí si zvolit, co je pro ně prioritou, zda rodina či kariéra. Toto dilema je podle nás určitým zdrojem frustrací. V rámci teoretické části byla zařazena kapitola „Manželství, partnerství, rodina“, kde se zabýváme významem partnerského vztahu a rodiny pro ženu. Také upozorňujeme na rostoucí trend žít v nesezdaném soužití nebo zcela „single“.

Dále se věnujeme přímo ženám na mateřské a rodičovské dovolené a zaměřujeme se na specifickou problematiku těchto žen. Vymezili jsme si, co je mateřská dovolená, rodičovská dovolená, specifikovali si mateřství a rodičovství. Také jsme čtenáře seznámili s některými zajímavými výsledky studie Tíkalové (in Kaspříková). Tíkalová uvádí tyto hlavní faktory ovlivňující životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené: rodinné a partnerské vztahy, zdraví, materiální zázemí, sociální kontakty, seberealizace a stereotyp. V závěru kapitoly se věnujeme aktuálním tématům, jako jsou osamělé matky a rostoucí věk matek.

Samostatnou kapitolu jsme vyčlenili pro vymezení psychického stavu, psychické pohody a životní spokojenosti. Pokusili jsme se podat přehled o možných definicích pojmu well-being, tak jak je uvádí jednotliví autoři. Obecně lze říci, že se jedná o velmi široce chápaný pojem, jenž je často spojován s českými ekvivalenty jako duševní pohoda, životní spokojenost, kvalita života, ale i štěstí (afektivní komponenta) či životní smysluplnost. Pro účely této práce vycházíme z konceptu životní spokojenosti coby kognitivní složky osobní pohody. Následuje stať věnovaná faktorům životní spokojenosti. Mezi nejvýznamnější patří: věk, pohlaví, osobnostní faktory, příjem, vzdělání, zaměstnání, manželství, náboženství, biologické vlivy a životní události. Nakonec jsme podali stručný přehled metod používaných pro zjišťování osobní pohody a životní spokojenosti.

Ve výzkumné části popisujeme náš výzkum a prezentujeme jeho výsledky. Pokud bychom měli v krátkosti sdělit důvod, proč jsme si jako předmět výzkumu zvolili ženy na mateřské a rodičovské dovolené a jejich psychickou pohodu, tak naším hlavním důvodem byla skutečnost, že o této velmi důležité části populace nemáme tolik informací.

Nejprve jsme si zvolili cíle práce a na jejich základě formulovali hypotézy. Touto prací jsme se snažili potvrdit výsledky předchozí studie prováděné v rámci diplomové bakalářské práce. Tedy zjistit úroveň životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené, vytvořit profil dimenzí životní spokojenosti těchto žen a zjistit, zda vybrané

sociodemografické proměnné korelují s proměnnými v Dotazníku životní spokojenosti (DŽS). Dále jsme na tuto práci navázali a věnovali jsme se korelátům životní spokojenosti a stavu psychiky, kdy jsme psychickou pohodu zjišťovaly pomocí škály SUPOS – 7 – PC a Neurastenie. Taktéž naším cílem bylo vytvoření podkladových materiálů pro budoucí rigiorní práci, kde předpokládám další rozpracování zpracování tématu s větším množstvím vstupních a výstupních dat.

Jako vhodnou metodu výzkumu jsme si zvolili kombinaci Dotazník životní spokojenosti od Fahrenberga (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001) a škály SUPOS – 7 – PC (Mikšík, 1993), jež jsme rozšířili o škálu Neurastenie. Následně jsme provedli vlastní šetření u výzkumného souboru.

Výzkumný soubor jsme vybírali metodou sněhové koule a tvořilo ho 89 žen na mateřské a rodičovské dovolené. Všem osloveným bylo dáno na vědomí, že jejich účast ve výzkumu je zcela dobrovolná a anonymní a získaná data budou použita pouze pro účely této diplomové magisterské práce. Dále jsme jim nabídli možnost seznámit se s výsledky výzkumu po jeho ukončení.

Získaná data byla zpracována pomocí počítačových programů Exel a Statistica 9. Pro porovnání vztahů jednotlivých dimenzí DŽS, SUPOS – 7 – PC, Neurastenie a sociodemografických údajů jsme použili Pearsonův korelační koeficient. K porovnání dvou souborů – matek s jedním dítětem a matek s více dětmi – jsme použili Studentovy t-testy. Pracovali jsme na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

V následujícím oddíle se věnujeme prezentaci výsledků našeho výzkumu. Nejprve byla zjištěna celková životní spokojenost respondentek (SUMA DŽS mimo dimenzí PAZ, MAN, DET, které bývají často neúplně vyplněny). Ženy v našem souboru vykazovaly nižší životní spokojenost oproti normě. Poté jsme se věnovali jednotlivým dimenzím životní spokojenosti podle Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001). Zjistili jsme, že nejvíce jsou ženy spokojené ve svém vztahu k vlastním dětem, nejméně pak s oblastí volný čas. Následovalo zjišťování souvislostí mezi věkem a jednotlivými dimenzemi DŽS a mezi dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené a jednotlivými dimenzemi DŽS. Poté jsme porovnali soubory matek s jedním dítětem a s více dětmi.

V rámci zjišťování kvality psychických stavů a míry psychické pohody jsme vyhodnotili data získaná ze škály SUPOS – 7 – PC a neurastenie a provedli jsme korelace sumy z obou těchto škál se sumou DŽS.

Výzkumnou část zakončujeme vyjádřením k platnosti hypotéz. Potvrdila se nám hypotéza o tom, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené vykazují nižší míru životní spokojenosti oproti běžné populaci. Taktéž jsme zjistili statisticky významnou souvislost mezi celkovou životní spokojeností (suma DŽS) a kvalitou psychického stavu (suma SUPOS – 7 – PC a suma NEU).

Nepotvrdili jsme však předpokládanou souvislost mezi celkovou životní spokojeností a věkem a celkovou životní spokojeností a dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené. Tyto dvě hypotézy jsme tedy zamítli jako neplatné. Stejně s předchozí prací jsme také nepotvrdili vliv počtu dětí na celkovou životní spokojenost. Matky s jedním dítětem byly sice o něco spokojenější než matky s více dětmi, rozdíl ale nebyl statisticky významný.

Na závěr bychom chtěli zdůraznit, že jsme si vědomi toho, že slabinou našeho výzkumu může být menší výzkumný soubor, méně sociodemografických údajů a časová omezenost výzkumu a tudíž nemožnost výsledky generalizovat. Nicméně i takový vzorek má určitou vypovídající hodnotu a k nastínění dané problematiky je dostačující. Také je třeba dodat, že z neformálních rozhovorů během průzkumného šetření vyplynulo, že momentální vnímání životní spokojenosti může být ovlivněno mnoha faktory (například momentální nálada), jež nemůžeme dotazníkovou metodou zachytit.

POUŽITÁ LITERATURA

- Abramsová, L. (2005). *Zrození moderní ženy – Evropa 1789-1918*. Brno, Centrum pro studium kultury a demokracie.
- Atkinson, R. L.; Atkinson, R. C.; Smith, E. E.; Bem, D. J.; Nolen-Hoeksema, S. (1995). *Psychologie*. Praha, Victoria Publishing.
- Baštecká, B., Goldman, P. (2001). *Základy klinické psychologie*. Praha, Portál.
- Baštecká, B. et al. (2003). *Klinická psychologie v praxi*. Praha, Portál.
- Blatný, M.; Plháková, A. (2003). *Temperament, inteligence, sebepojetí – nové pohledy na tradiční témata psychologického výzkumu*. Brno, Psychologický ústav Akademie věd ČR a Sdružení SCAN Tišnov.
- Blatný, M. (2005). *Osobnostní předpoklady sebehodnocení a životní spokojenosti: shody a rozdíly*. In M. Blatný, J. Dosedlová, V. Kebza, I. Šolcová (Eds.). *Psychosociální souvislosti osobní pohody* (s. 83-107). Brno, Masarykova Univerzita a Nakladatelství.
- Čermáková, M.; Maříková, H.; Šanderová, J.; Tuček, M. (2000). *Proměny současné české rodiny*. Praha, Sociologické nakladatelství.
- Fahrenberg, J., Myrtege, M., Schumacher, J., Braehler, E. (2001, překlad a úprava Rodná, K.; Rodný, T.). *Dotazník životní spokojenosti*. Praha, Testcentrum.
- Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha, Portál.
- Hartl, P., Hartlová, H. (2000.) *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hartl, P. (2004). *Stručný psychologický slovník*. Praha, Portál.
- Hewstone, M., Stroebe W.(2006): *Sociální psychologie*. Praha. Portál
- Hůlová, J. (2009). *Diplomová práce: Životní spokojenost žen na mateřské dovolené*. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta.
- Jandourek, J. (2003). *Úvod do sociologie*. Praha, Portál.
- Karsten, H. (2006) *Ženy-muži. Genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha, Portál.
- Kaspříková, K. (2008). *Diplomová práce: Ženy na mateřské a rodičovské dovolené a jejich životní spokojenost*. Brno: Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta.
- Křivohlavý, J. (1994). *Jak zvládat stres*. Praha, Grada Avicenum.
- Křivohlavý, J. (1998). *Jak neztratit nadšení*. 2. aktual.vyd. Praha, Grada Publishing.
- Křivohlavý, J. (2001). *Psychologie zdraví*. Praha, Portál.
- Křivohlavý, J. (2002). *Psychologie nemoci*. Praha, Grada Publishing.
- Křivohlavý, J. (2004). *Pozitivní psychologie*. Praha, Portál.

- Langmeier, J; Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha, Grada.
- Macek, P. (1999). *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha, Portál.
- Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha, Portál.
- Matoušek, O. (1997). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha, Sociologické nakladatelství.
- Mikšík, O., Břicháček, V. (1981). *Detekce osob náchylných k psychickému selhání: metodická příručka ke komplexní vyšetřovací baterii*. Praha: Výzkumný ústav psychiatrický.
- Mikšík, O. (1993). *Posuzovací škála SUPOS-7-PC*. Praha: Heuréka Progress s.r.o.
- Možný, I. (1999). *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. Brno, Nakladatelství Blok.
- Možný, I.: (2002). *Sociologie rodiny*. Praha, Sociologické nakladatelství.
- Možný, I.: (2008). *Rodina a společnost*. Praha, Sociologické nakladatelství.
- Nicolson, P. (2001). *Poporodní deprese*. Praha, Grada Publishing.
- Oakley, A. (2000). *Pohlaví, gender a společnost*. Praha, Portál.
- Payne, J. et al. (2005). *Kvalita života a zdraví*. Praha, Triton.
- Pařízek, A. (2009). *Kniha o těhotenství a dítěti*. Praha, Galén.
- Plaňava, I. (2000). *Manželství a rodiny*. Brno, nakladatelství DOPLNĚK.
- Příb, J.; Břeská, N.; Pilátová, J.; Špundová, E. (2002). *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha, Grada Publishing.
- Reiterová, E. (2004). *Statistické metody*. Olomouc, UP.
- Reiterová, E. (2005). *Psychometrie*. Olomouc, UP.
- Reiterová, E. (2006). *Statistické techniky a možnosti realizace výzkumu v psychologii*. Olomouc, UP.
- Říčan, P. (1973). *Psychologie osobnosti*. Praha, Orbis.
- Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. Praha, Portál.
- Satirová, V. (1994). *Kniha o rodině*. Havl. Brod, PRÁH.
- Sobotková, I. (2007). *Psychologie rodiny*. Praha, Portál.
- Svoboda, M. (2005). *Psychologická diagnostika dospělých*. 3.vyd.Praha, Portál.
- Švancara, J. (1984). *Psychologie emocí a motivace*. Praha, SPN.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie*. Praha, Portál.
- Vágnerová, M. (2008). *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Praha, Nakladatelství Karolinum.

Časopisecká literatura:

- Blatný, M.; Osecká, L. (1998). *Zdroje sebehodnocení a životní spokojenosti: Osobnost a strategie zvládnání*. Československá psychologie, roč. 42, č. 5, s. 385-394.
- Blatný, M. (2001). *Osobnostní determinanty sebehodnocení a životní spokojenosti: Mezipohlavní rozdíly*. Československá psychologie, roč. 45, č. 5, s. 385-392.
- Hnilica, K. (2004): *Vliv pracovního stresu a životních událostí na spokojenost se životem*. Československá psychologie 48, str. 193-202.
- Hnilica, K. (2005): *Vlivy politické orientace, sociálního srovnávání a osobnosti na spokojenost se životem*. Československá psychologie, 49, č. 2, str. 97-116.
- Hnilica, K. (2006) *Vlivy socioekonomického statusu a přírodní katastrofy na spokojenost se životem*. Československá psychologie 50, č. 1, str. 16-35.
- Hnilica, K., Rendlová, M., Bariekzahyová, T., Hnilica, M. (2006): *Životní standard, individualistické hodnoty a spokojenost se životem*. Československá psychologie, 50, 3, str. 201-207.
- Hodačová, L.: *Možek, emoce a spokojený život*. Psychologie Dnes, 2007, roč. 13, č. 2, s. 48-51. ISSN 1212-9607.
- Jirsáková, A.: *Postavení ženy v dnešním světě*. Mezinárodní politika, 1994, roč. 18, č. 12, s. 27-28. ISSN 0543 7962.
- Kebza, V.; Šolcová, I. (2003). *Well-being jako psychologický a zároveň mezioborově založený pojem*. Československá psychologie, roč. 47, č. 4, s. 333-343.
- Křivohlavý, J.: *Čemu slouží pozitivní emoce*. Psychologie Dnes, 2006, roč. 12, č. 12, s. 32-33. ISSN 1212-9607.
- Kramulová, D.: *Umíte být šťastní*. Psychologie Dnes, 2008, roč. 14, č. 1, s. 30-31. ISSN 1212-9607.
- Kramulová, D.: *Láska bez prstýnku*. Psychologie Dnes, 2010, roč. 16, č. 2, s. 19-23. ISSN 1212-9607.
- Lašek, J. (2004). *Subjektivní životní spokojenost u tří věkových skupin respondentů*. Československá psychologie, roč. 48, č. 3, s. 213-223.
- Plaňava, I.; Rajmicová, K.; Blažková, P. (2003). *Manželská spokojenost a partnerské interakce*. Československá psychologie, roč. 47, č. 5, s. 385-391.
- Sobotková, I.; Reiterová, E.; Hurníková, K. (2011). *Rozdíly mezi otci a matkami v pohledu na fungování rodiny, v životní spokojenosti a rovnováze mezi prací a rodinou*. Československá psychologie, roč. 55, č. 2, s. 139-151.

Šolcová, I.; Kebza, V. (2005). *Prediktory osobní pohody (well-being) u reprezentativního souboru české populace*. Československá psychologie, roč. 49, č. 1, s. 1-8.

Elektronické dokumenty

Dyrdal, G. M.; Røysamb, E.; Nes, R. B.; Vittersø, J. *Can a Happy Relationship Predict a Happy Life? A Population-Based Study of Maternal Well-Being During the Life Transition of Pregnancy, Infancy, and Toddlerhood*. *Journal of Happiness Studies*, 2010 in Norwegian Institute of Public Health (2011, January 27). Mother's happier when babies are six months old than when three years old. Získáno 22. února 2012 z: <http://www.sciencedaily.com/releases/2011/01/110127101320.htm>

Hamplová, D. (2004). Sociolog. *Životní spokojenost, rodina, práce a další faktory*. Získáno (5. května 2009) z: Ústav AV ČR website: http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/209_1hampl30%20pro%20tisk.pdf.

Angeles, L., (2010). *Children and Life satisfaction*. Získáno 21. února 2012 z: Happy after all Parenting and life satisfaction <http://www.evidencebasedmummy.com/?p=329>

LIFE SATISFACTION AND OTHER MEASURES OF WELLBEING IN ENGLAND, 2007 – 2011. Získáno (21. února 2012) z: <http://www.defra.gov.uk/statistics/files/Statistical-Release-13-April-2011-wellbeing.pdf>

Mateřská dovolená a dávky v evropském srovnání. Získáno (28. února 2012) z: <http://www.mimi-klub.cz/radce-mimiklubu/finance-a-paragrafy/matrska-dovolena-a-davky-v-evropskem-srovnani>

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. (27. listopadu 2011). Získáno z MPSV: www.mpsv.cz.

Rodička a novorozenec 2010. (22. února 2012). Získáno z UZIS: <http://www.uzis.cz/system/files/rodnov2010.pdf>

SINGLE MOTHERS: THE IMPACT OF WORK ON HOME AND THE IMPACT OF HOME ON WORK. Získáno (28. února 2012) z: <http://www.natefac.org/JFCSE/v21no1/v21no1Robbins.pdf>

Velká Británie – životní a pracovní podmínky. Získáno (22. února 2012) z: http://portal.mpsv.cz/eures/prace_v_eu/zeme/vb

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Graf č. 1: Rozložení výzkumného souboru v krajích	55
Graf č. 2: Věkové rozložení respondentek.....	57
Graf č. 3: Rozdělení respondentek podle počtu dětí.....	59
Graf č. 4: Délka mateřské a rodičovské dovolené (v měsících)	61
Graf č. 5: Vzdělání respondentek	62
Graf č. 6: Rodinný stav respondentek.....	63
Graf č. 7: Partnerské soužití.....	64
Graf č.8: Zdraví.....	69
Graf č. 9: Práce a zaměstnání.....	70
Graf č. 10: Finanční situace	71
Graf č. 11: Volný čas	72
Graf č. 12: Manželství a partnerství.....	73
Graf č. 13: Vztah k vlastním dětem	75
Graf č. 14: Vlastní osoba	76
Graf č. 15: Sexualita	77
Graf č. 16: Přátelé, známí, příbuzní.....	78
Graf č. 17: Bydlení.....	79
Graf č. 18: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 14-25 let... 81	
Graf č. 19: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 26-35 let... 82	
Graf č. 20: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 36-45 let... 83	
Graf č. 21: Odchytky od norem pro všechny věkové kategorie	84
Graf č. 22: NEURASTENIE - srovnání průměrných hodnot jednotlivých komponent SUPOS s normou v rámci směrodatné odchytky	86
Graf č. 23: SUPOS - 7 – PC: grafické znázornění odpovědí respondentek.....	91
Tabulka č. 1: Rozložení výzkumného souboru v krajích.....	56
Tabulka č. 2: Věkový průměr respondentek.....	57
Tabulka č. 3: Věkové rozložení respondentek do kategorií.....	58
Tabulka č. 4: Věkové průměry respondentek podle počtu dětí	58
Tabulka č. 5: Rozdělení respondentek do věkových kategorií podle počtu dětí	59
Tabulka č. 6: Respondentky podle počtu dětí.....	60
Tabulka č. 7: Průměrná doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené.....	60
Tabulka č. 8: Délka mateřské a rodičovské dovolené	61
Tabulka č. 9: Rozdělení respondentek podle vzdělání	62
Tabulka č. 10: Rodinný stav respondentek.....	63
Tabulka č. 11: Soužití respondentek.....	64
Tabulka č. 12: Souhrnné výsledky DŽS	68
Tabulka č. 13: Tabulka četností – vztah k vlastním dětem.....	74
Tabulka č. 14: Srovnávání průměrných výsledků DŽS v kat. 14-25 let s normou.....	80

Tabulka č. 15: Srovnávání výsledků DŽS respondentek 26-35 let s normou.....	81
Tabulka č. 16: Srovnávání výsledků DŽS respondentek 36-45let s normou.....	82
Tabulka č. 17: Průměrné hodnoty celkové životní spokojenosti – srovnání s normou	83
Tabulka č. 18: SUPOS – srovnání sumy s normou.....	85
Tabulka č. 19: SUPOS – procentuální zastoupení jednotlivých kategorií.....	85
Tabulka č. 20: NEURASTENIE – průměrné hodnoty	86
Tabulka č. 21: NEURASTENIE – četnosti odpovědí.....	87
Tabulka č. 22: SUPOS – psychická pohoda	87
Tabulka č. 23: SUPOS – aktivnost, činnost	88
Tabulka č. 24: SUPOS – impulzivita, odreagování se.....	88
Tabulka č. 25: SUPOS – psychický nepokoj, rozlada	89
Tabulka č. 26: SUPOS – úzkostné očekávání, obavy.....	90
Tabulka č. 27: SUPOS – psychická deprese, pocity vyčerpání	90
Tabulka č. 28: SUPOS – sklíčenost.....	91
Tabulka č. 29: Koreláty věku a délky mateřské/rodičovské dovolené s jednotlivými dimenzemi DSŽ.....	92
Tabulka č. 30: Porovnávání Σ SUPOS, Σ DŽS, Σ NEU	93
Tabulka č. 31: Porovnávání jednotlivých dimenzí DŽS u žen MJ a MV	94

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Český a anglický abstrakt

Příloha č. 2: Kopie zadání

Příloha č. 3: Výpočet dat – F-test, t-test

Příloha č. 4: Koreláty Dotazníku životní spokojenosti a SUPOS

Příloha č. 1: Český a anglický abstrakt

Vysoká škola: Palackého univerzita Olomouc

Fakulta: Filozofická

Katedra: Psychologie

Školní rok: 2011/2012

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ MAGISTERSKÉ PRÁCE

Jméno: Petra Pavlíková

Obor: Psychologie – jednooborová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeněk Vtípil, CSc.

Oponent:

Rok imatrikulace: 2010

Počet stran : 124

Název bakalářské práce: Životní spokojenost žen na mateřské dovolené a její koreláty

Abstrakt diplomové magisterské práce:

Cílem této diplomové magisterské práce je popsat psychickou pohodu žen na mateřské a rodičovské dovolené. Zabývali jsme se jejich životní spokojeností a psychickým

stavem, jak vzájemně souvisí a zda existuje nějaký vztah mezi nimi a vybranými sociodemografickými charakteristikami.

Teoretická část popisuje nejprve současné postavení žen, manželství a rodinu, věnuje se ženám na mateřské a rodičovské dovolené. Také je zde zařazena kapitola o psychickém stavu, psychické pohodě a životní spokojenosti.

Výzkumná část obsahuje popis explorativního výzkumu. Výzkumný soubor tvořilo celkem 89 respondentek - žen na mateřské a rodičovské dovolené. Na základě analýzy dat od respondentek, které vyplnily Fahrenbergův Dotazník životní spokojenosti a Mikšíkovu škálu SUPOS – 7 – PC doplněnou o škálu Neurastenie, jsme zjišťovali životní spokojenost ve vztahu k psychickému stavu námi oslovených žen.

Byly zjištěny tyto výsledky: celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené byla podprůměrná; tyto ženy jsou nejvíce spokojené ve vztahu k vlastním dětem a nejméně pak s oblastí volného času.

Nepotvrdila se statisticky významná souvislost věku a počtu dětí s životní spokojeností respondentek. Taktéž mezi dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené a celkovou životní spokojeností.

Na základě posouzení dat z obou škál jsme zjistili, že ženy vykazují psychickou pohodu v rámci normy této škály. Dále jsme zjistili statisticky významnou negativní souvislost mezi celkovou životní spokojeností a psychickým stavem (se sumou SUPOS a se sumou NEU).

Klíčová slova:

mateřství, mateřská dovolená, rodičovská dovolená

psychická pohoda, subjective well-being, životní spokojenost a její koreláty

College: Palacky Univerzity in Olomouc

Faculty: of Arts

Department: Psychology

School Year: 2011/2012

ABSTRACT DIPLOMA THESIS

Name: Petra Pavlíková

Field: Psychologie – jednooborová

Dissertation Manager: doc. PhDr.Zdeněk Vtípil, CSc.

Opponent:

Year of defence: 2010

Number of pages: 124

Title of the Bachelor's Thesis: Subjective well-being of women on maternity leave and its correlates

Abstract diploma thesis:

The aim of this diploma thesis is to describe the psychological well-being of women on maternity and parental leave. We have looked at their life satisfaction and

mental state as related to each other and whether there is any relationship between the mini and selected sociodemographic characteristics.

The theoretical part first describes the current status of women, marriage and family, devoted to women on maternity and parental leave. Also included is a chapter on mental state, psychological well-being and life satisfaction.

The research section contains a description of the exploratory research. A sample of 89 respondents - women on maternity and parental leave. Based on the analysis of data from respondents who completed the questionnaire Fahrenbergův life satisfaction and Mikšikovu range SUPOS - 7 - PC with a scale of neurasthenia, we examined life satisfaction in relation to the mental state of women approached us.

Findings shows: general life content of women on maternity leave is below the average, women are the most satisfied with relation to their children and at least with with a minimum of free time.

Is not confirmed a statistically significant association with age and number of children with life satisfaction of respondents. Also, between the time spent on maternity and parental leave and overall life satisfaction.

Based on the analysis of data from the two scales, we found that women reported psychological well-being within the standard range. Furthermore, we found statistically significant negative relationship between overall life satisfaction and psychological state (the sum SUPOS and the sum NEU).

Key words:

maternity, maternity leave, parentel leave,

life satisfaction, well-being and its correlates

Příloha č. 2: Kopie zadání

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2010/2011

Studijní program: Psychologie
Forma: Kombinovaná
Obor/komb.: Psychologie (PSYN)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Bc. PAVLÍKOVÁ Petra DiS.	Bratří Čapků 2732, Havlíčkův Brod	110325

TÉMA ČESKY:

Životní spokojenost žen na mateřské dovolené a její koreláty

NÁZEV ANGLICKY:

Well-being of women on maternity leave and its correlates

VEDOUCÍ PRÁCE:

Doc. PhDr. Zdeněk Vtípil, CSc. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Spec.zaměření: K některým společenským a psychologickým problémům žen-matek, Postavení a role ženy v české společnosti, Psychické zvláštnosti žen ve fertilním věku, Životní spokojenost, pojetí, determinanty, Specifika života žen na mateřské a rodičovské dovolené. Studie A,B. Studie A: Cíle: Profil dimenzí DŽS, Vybrané koreláty, Komparace žen s jedním, resp. více dětmi z hlediska DŽS. Metodika: DŽS Fahrenberg. Zkoumaný soubor: Cca 50 žen. Studie B: Cíle: a. Profil dimenzí souboru v DŽS, b. Profil složek psychického stavu souboru, c. Koreláty dimenzí DŽS a SUPOS, d. Koreláty sociodemogr. proměnných a dimenzí DŽS, resp. SUPOS, e. event. komparace ve vybraných proměnných z hlediska počtu dětí. Metodika: DŽS, SUPOS. Zkoumaný soubor: Cca 50 žen. Formální parametry: viz norma Miovský. Statistika, Studentův t-test.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Sobotková, I. (2010) Psychologie rodiny. Praha: Portál.
Šmolka, P., Mach, J. (2010). Manželská a rodinná trápení. Praha: Portál.
Vágnerová, M. (2010). Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál.
Řičan, P. (2008). Cesta životem. Praha: Portál.
Novák, T., Drinocká, H. (2010). Manželské a rodinné poradenství. Praha: Grada.
Kubátová, H. (2010). Sociologie životního způsobu. Praha: Grada.
Farková, M. (2010). Dospělost a její variabilita. Praha: Grada.
Časopisy: Čs. psychologie, e-Psychologie, resp. další elektron. zdroje.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Příloha č. 3: Výpočet dat – F-test, t-test

ZDRAVÍ

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Soubor 1	Soubor 2
Stř. hodnota	36,057	33,593
Rozptyl	29,703	50,963
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	0,583	
P(F<=f) (1)	0,048	
F krit (1)	0,586	

závěr: $F < F$ krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	Soubor 1	Soubor 2
Stř. hodnota	36,057	33,593
Rozptyl	29,703	50,963
Pozorování	35	54
Společný rozptyl	42,654	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	87	
t Stat	1,739	
P(T<=t) (1)	0,043	
t krit (1)	1,663	
P(T<=t) (2)	0,086	
t krit (2)	1,988	

závěr: t stat < t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

FINANCE

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Soubor 1	Soubor 2
Stř. hodnota	33,286	29,796
Rozptyl	37,328	64,505
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	0,579	
P(F<=f) (1)	0,046	
F krit (1)	0,586	

závěr: $F < F$ krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	Soubor 1	Soubor 2
Stř. hodnota	33,286	29,796
Rozptyl	37,328	64,505
Pozorování	35	54
Společný rozptyl	53,884	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	87	
t Stat	2,191	
P(T<=t) (1)	0,016	
t krit (1)	1,663	
P(T<=t) (2)	0,031	
t krit (2)	1,988	

závěr: t stat > t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že **je statisticky významný rozdíl** mezi průměry obou souborů, tj. soubory nejsou shodné.

VOL. ČAS

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Soubor 1	Soubor 2
Stř. hodnota	33,171	29,315
Rozptyl	60,852	58,144
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	1,047	
P(F<=f) (1)	0,433	
F krit (1)	1,649	

závěr: $F < F$ krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	Soubor 1	Soubor 2
Stř. hodnota	33,171	29,315
Rozptyl	60,852	58,144
Pozorování	35	54
Společný rozptyl	59,203	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	87	
t Stat	2,310	
P(T<=t) (1)	0,012	
t krit (1)	1,663	
P(T<=t) (2)	0,023	
t krit (2)	1,988	

závěr: t stat > t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že **je statisticky významný rozdíl** mezi průměry obou souborů, tj. soubory nejsou shodné.

VL. OS.

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Soubor 1	Soubor 2
Stř. hodnota	34,286	32,833
Rozptyl	64,504	49,538
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	1,302	
P(F<=f) (1)	0,191	
F krit (1)	1,649	

závěr: $F < F$ krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	Soubor 1	Soubor 2
Stř. hodnota	34,286	32,833
Rozptyl	64,504	49,538
Pozorování	35	54
Společný rozptyl	55,387	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	87	
t Stat	0,899	
P(T<=t) (1)	0,185	
t krit (1)	1,663	
P(T<=t) (2)	0,371	
t krit (2)	1,988	

závěr: t stat < t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

SEX

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	34,514	32,870
Rozptyl	69,492	56,492
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	1,230	
P(F<=f) (1)	0,245	
F krit (1)	1,649	

závěr: $F < F_{krit}$, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	34,514	32,870
Rozptyl	69,492	56,492
Pozorování	35	54
Společný rozptyl	61,573	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	87	
t Stat	0,965	
P(T<=t) (1)	0,169	
t krit (1)	1,663	
P(T<=t) (2)	0,337	
t krit (2)	1,988	

závěr: $t_{stat} < t_{krit} (2)$ na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

PŘÁTELÉ

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	33,486	32,944
Rozptyl	58,257	46,242
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	1,260	
P(F<=f) (1)	0,222	
F krit (1)	1,649	

závěr: $F < F_{krit}$, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	33,486	32,944
Rozptyl	58,257	46,242
Pozorování	35	54
Společný rozptyl	50,938	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	87	
t Stat	0,349	
P(T<=t) (1)	0,364	
t krit (1)	1,663	
P(T<=t) (2)	0,728	
t krit (2)	1,988	

závěr: $t_{stat} < t_{krit} (2)$ na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

BYDLENÍ

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	37,200	37,019
Rozptyl	41,753	43,490
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	0,960	
P(F<=f) (1)	0,457	
F krit (1)	0,586	

závěr: $F > F_{krit}$, tudíž rozdíl mezi rozptyly je statisticky významný (je signifikantní). Zamítáme hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	37,200	37,019
Rozptyl	41,753	43,490
Pozorování	35	54
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	74	
t Stat	0,128	
P(T<=t) (1)	0,449	
t krit (1)	1,666	
P(T<=t) (2)	0,898	
t krit (2)	1,993	

závěr: $t_{stat} < t_{krit} (2)$ na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

SUMA1

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	242,000	228,370
Rozptyl	1082,706	1445,332
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	0,749	
P(F<=f) (1)	0,187	
F krit (1)	0,586	

závěr: $F > F$ krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly je statisticky významný (je signifikantní). Zamítáme hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	242,000	228,370
Rozptyl	1082,706	1445,332
Pozorování	35	54
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	80	
t Stat	1,794	
P(T<=t) (1)	0,038	
t krit (1)	1,664	
P(T<=t) (2)	0,077	
t krit (2)	1,990	

závěr: t stat < t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

PRÁCE

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	34,543	31,204
Rozptyl	58,314	57,977
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	1,006	
P(F<=f) (1)	0,484	
F krit (1)	1,649	

závěr: $F < F$ krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	34,54286	31,2037
Rozptyl	58,314	57,977
Pozorování	35	54
Společný rozptyl	58,109	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	87	
t Stat	2,019	
P(T<=t) (1)	0,023	
t krit (1)	1,663	
P(T<=t) (2)	0,047	
t krit (2)	1,988	

závěr: t stat > t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že **je statisticky významný rozdíl** mezi průměry obou souborů, tj. soubory nejsou shodné.

MANŽEL

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	39,657	35,907
Rozptyl	67,644	84,840
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	0,797	
P(F<=f) (1)	0,243	
F krit (1)	0,586	

závěr: $F > F$ krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly je statisticky významný (je signifikantní). Zamítáme hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	39,65714	35,90741
Rozptyl	67,644	84,840
Pozorování	35	54
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	78	
t Stat	2,003	
P(T<=t) (1)	0,024	
t krit (1)	1,665	
P(T<=t) (2)	0,049	
t krit (2)	1,991	

závěr: t stat > t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že **je statisticky významný rozdíl** mezi průměry obou souborů, tj. soubory nejsou shodné.

DĚTI

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	42,143	40,037
Rozptyl	24,185	47,621
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	0,508	
P(F<=f) (1)	0,019	
F krit (1)	0,586	

závěr: $F < F$ krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	42,143	40,037
Rozptyl	24,185	47,621
Pozorování	35	54
Společný rozptyl	38,462	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	87	
t Stat	1,565	
P(T<=t) (1)	0,061	
t krit (1)	1,663	
P(T<=t) (2)	0,121	
t krit (2)	1,988	

závěr: t stat < t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

SUMA2

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	116,343	107,148
Rozptyl	230,820	280,619
Pozorování	35	54
Rozdíl	34	53
F	0,823	
P(F<=f) (1)	0,275	
F krit (1)	0,586	

závěr: $F > F$ krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly je statisticky významný (je signifikantní). Zamítáme hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů

	<i>Soubor 1</i>	<i>Soubor 2</i>
Stř. hodnota	116,343	107,148
Rozptyl	230,820	280,619
Pozorování	35	54
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	78	
t Stat	2,678	
P(T<=t) (1)	0,005	
t krit (1)	1,665	
P(T<=t) (2)	0,009	
t krit (2)	1,991	

závěr: t stat $>$ t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že je **statisticky významný rozdíl** mezi průměry obou souborů, tj. soubory nejsou shodné.

Příloha č. 4: Koreláty Dotazníku životní spokojenosti a SUPOS

	Počet dětí	Délka mat.	Věk	ZDR	FIN	VLC	VLO	SEX	PZP	BYD	Suma1	PAZ	MAN	DET	Neurastenie	PE	A	O	N	U	D	S	SUPOS
Počet dětí	1.000	0.443	0.420	-0.254	-0.353	-0.359	-0.148	-0.195	-0.133	-0.101	-0.312	-0.283	-0.302	-0.109	0.094	-0.211	0.081	0.238	0.154	0.082	0.144	0.134	0.159
Délka mat.	0.443	1.000	0.333	-0.118	-0.095	-0.137	-0.147	-0.092	-0.022	-0.008	-0.126	-0.183	-0.266	-0.209	0.083	-0.192	0.042	0.216	0.213	0.040	0.041	0.062	0.125
Věk	0.420	0.333	1.000	-0.044	0.073	-0.123	-0.059	-0.222	0.034	0.191	-0.039	-0.071	-0.273	0.061	-0.102	-0.020	0.138	0.179	0.017	-0.040	-0.102	-0.032	-0.021
ZDR	-0.254	-0.118	-0.044	1.000	0.374	0.407	0.470	0.375	0.399	0.344	0.661	0.249	0.235	0.539	-0.504	0.601	0.390	-0.349	-0.507	-0.557	-0.519	-0.458	-0.618
FIN	-0.353	-0.095	0.073	0.374	1.000	0.494	0.498	0.294	0.501	0.527	0.735	0.548	0.364	0.377	-0.443	0.403	0.167	-0.241	-0.382	-0.407	-0.312	-0.405	-0.423
VLC	-0.359	-0.137	-0.123	0.407	0.494	1.000	0.642	0.455	0.527	0.168	0.751	0.324	0.454	0.386	-0.153	0.482	0.105	-0.408	-0.419	-0.428	-0.469	-0.464	-0.508
VLO	-0.148	-0.147	-0.059	0.470	0.498	0.642	1.000	0.553	0.585	0.279	0.812	0.229	0.375	0.549	-0.231	0.586	0.415	-0.433	-0.509	-0.516	-0.516	-0.551	-0.645
SEX	-0.195	-0.092	-0.222	0.375	0.294	0.455	0.553	1.000	0.523	0.162	0.684	0.198	0.558	0.339	-0.176	0.359	0.230	-0.265	-0.308	-0.348	-0.380	-0.404	-0.422
PZP	-0.133	-0.022	0.034	0.399	0.501	0.527	0.585	0.523	1.000	0.453	0.795	0.357	0.360	0.585	-0.169	0.479	0.249	-0.260	-0.409	-0.388	-0.523	-0.512	-0.517
BYD	-0.101	-0.008	0.191	0.344	0.527	0.168	0.279	0.162	0.453	1.000	0.565	0.222	0.231	0.393	-0.375	0.202	0.127	-0.221	-0.260	-0.234	-0.282	-0.238	-0.289
Suma1	-0.312	-0.126	-0.039	0.661	0.735	0.751	0.812	0.684	0.795	0.565	1.000	0.426	0.523	0.627	-0.400	0.621	0.333	-0.435	-0.556	-0.574	-0.598	-0.607	-0.682
PAZ	-0.283	-0.183	-0.071	0.249	0.548	0.324	0.229	0.198	0.357	0.222	0.426	1.000	0.226	0.271	-0.279	0.285	-0.073	-0.239	-0.222	-0.314	-0.174	-0.213	-0.250
MAN	-0.302	-0.266	-0.273	0.235	0.364	0.454	0.375	0.558	0.360	0.231	0.523	0.226	1.000	0.365	-0.132	0.274	-0.006	-0.324	-0.370	-0.316	-0.289	-0.375	-0.356
DET	-0.109	-0.209	0.061	0.539	0.377	0.386	0.549	0.339	0.585	0.393	0.627	0.271	0.365	1.000	-0.310	0.613	0.393	-0.450	-0.543	-0.479	-0.552	-0.541	-0.652
Neurastenie	0.094	0.083	-0.102	-0.504	-0.443	-0.153	-0.231	-0.176	-0.169	-0.375	-0.400	-0.279	-0.132	-0.310	1.000	-0.468	-0.399	0.324	0.460	0.560	0.444	0.419	0.565
PE	-0.211	-0.192	-0.020	0.601	0.403	0.482	0.586	0.359	0.479	0.202	0.621	0.285	0.274	0.613	-0.468	1.000	0.583	-0.413	-0.575	-0.685	-0.700	-0.651	-0.838
A	0.081	0.042	0.138	0.390	0.167	0.105	0.415	0.230	0.249	0.127	0.333	-0.073	-0.006	0.393	-0.399	0.583	1.000	-0.055	-0.353	-0.521	-0.426	-0.489	-0.628
O	0.238	0.216	0.179	-0.349	-0.241	-0.408	-0.433	-0.265	-0.260	-0.221	-0.435	-0.239	-0.324	-0.450	0.324	-0.413	-0.055	1.000	0.656	0.415	0.455	0.383	0.620
N	0.154	0.213	0.017	-0.507	-0.382	-0.419	-0.509	-0.308	-0.409	-0.260	-0.556	-0.222	-0.370	-0.543	0.460	-0.575	-0.353	0.656	1.000	0.712	0.614	0.571	0.818
U	0.082	0.040	-0.040	-0.557	-0.407	-0.428	-0.516	-0.348	-0.388	-0.234	-0.574	-0.314	-0.316	-0.479	0.560	-0.685	-0.521	0.415	0.712	1.000	0.636	0.722	0.863
D	0.144	0.041	-0.102	-0.519	-0.312	-0.469	-0.516	-0.380	-0.523	-0.282	-0.598	-0.174	-0.289	-0.552	0.444	-0.700	-0.426	0.455	0.614	0.636	1.000	0.722	0.843
S	0.134	0.062	-0.032	-0.458	-0.405	-0.464	-0.551	-0.404	-0.512	-0.238	-0.607	-0.213	-0.375	-0.541	0.419	-0.651	-0.489	0.383	0.571	0.722	0.722	1.000	0.837
SUPOS	0.159	0.125	-0.021	-0.618	-0.423	-0.508	-0.645	-0.422	-0.517	-0.289	-0.682	-0.250	-0.356	-0.652	0.565	-0.838	-0.628	0.620	0.818	0.863	0.843	0.837	1.000

SUMA 1 = SUMA DŽS

SUPOS = SUMA SUPOS